

نماز و حاکمیت اسلام

پژوہ و مہارت ■ پروندہ ویژه

نماز مغفول کارگزاران
جامعہ اسلام
نگاہ ما بہ نماز نیست
ذقیقی و علم نیست
موضوع یا باک پژوهش
در نماز و حکومت اسلام
سجادہ ای در آفریقا
گفتگو با شیدا حسین
طلبہ امریکا

قصور همگان در قبال نماز

باید اعتراف کنیم که هنوز مجموعه‌ی ما مسئولان نظام اسلامی
وظیفه‌ی خود را در این باره [اقامه نماز] به تمام و کمال، ادا نکرده‌ایم.
پیام به بیست و یکمین اجلاس سراسری نماز

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کاری از مرکز تخصصی نماز
تهیه: واحد پژوهش و مطالعات راهبردی
مدیر مسئول: محمد صادق کفیل
سردبیر: ابوالفضل علی آبادی

سخن سردبیر ۴

پژوهه و مهارت

- نماز؛ تبلیغ سنتی یا مدرن؟ ۶
- نهیضت نمازآموزی ۹
- یاوری از جنس نور ۱۳
- روش پژوهش نمازمحور ۱۸
- معرفی یک مولف در حوزه نماز ۲۳
- گزارشی از یک مقاله ۲۶

نماز و حاکمیت اسلامی

- نماز، مغفول کارگزاران جامعه ی اسلامی ۳۰
- موضوع یابی پژوهش در نماز و حکومت اسلامی ۳۵
- اهمیت نماز نزد کارگزاران حکومت اسلامی ۳۹
- غبارروبی از نماز ۴۳
- مردم، فرهنگ و ترویج نماز ۴۹
- نگاه ما به نماز، دقیق و علمی نیست ۵۴
- حکومت جایگاهی بستر ساز برای اقامه نماز ۶۰
- جماعت جمعه ۶۲
- نماز یا مهدی عجل الله تعالی فرجه ۶۶
- نماز در آن سوی مرزها ۶۹
- سجاده ای در افریقا ۷۱
- داشته های من، حسرت های او ۷۶

■ قنوت در ویرایش و کوتاه کردن مطالب آزاد است.
■ آثار مندرج در نشریه بیانگر نظرات نویسندگان آنهاست.
■ نقل، تکثیر و توزیع قنوت برای تمامی افراد آزاد است.
■ با تشکر از تمامی عزیزانی که ما را در تهیه قنوت یاری کردند.

همکاران تحریریه: حجج الاسلام: دکتر ابوالفضل ساجدی، حسین صفری، محمد درودگر، محمد حسین شیخ شجاعی، هادی عجمی، سید مهدی موسوی
مدیر اجرایی: سید میثم مرادخانی / دبیر پرونده ویژه: مهدی رزاقی / دبیر سرویس پژوهش و مهارت: مهدی اخلاقی
ویرایش: جعفر مروچی
مدیر هنری: محمد حسین مؤیدی

مهم‌ترین عمل زبدگان

سخن سردبیر

با روی کار آمدن نظام مقدس جمهوری اسلامی که شعار اصلی خود را اجرای احکام دین قرار داده است، باری دیگر فرصتی برای مسلمانان ایجاد شد تا بتوانند در بستری مناسب، زندگی دینی را تجربه کنند.

در مبانی اسلامی، حکومت به معنای سلطنت و حکمرانی نیست؛ بلکه ابزاری برای استقرار و ترویج دین است. در آموزه‌های دین اسلام، اصلی‌ترین هدف برای استقرار حکومت، برپایی نماز می‌باشد. به طور حتم خواندن نماز به صورت فردی و در نقطه‌ای خاص آن هم با رعایت آدابش نمی‌تواند منظور آیات و روایات باشد؛ چراکه قطعاً برای انجام این عمل، به تشکیل حکومت نیازی نخواهد بود. اینجا است که اهمیت موضوع بیشتر از یک عمل فردی خاص به نظر می‌رسد. برپایی نماز در بُعد اجتماعی محصول حکومت دینی است. براین اساس حکومت به عنوان ابزاری که دارای قدرت است، وظیفه بیشتری برای تبلیغ و ترویج نماز در فضای عمومی دارد. فراهم ساختن ابزارهای سخت‌افزاری و نرم‌افزاری جهت ترویج نماز، از جمله این وظایف است. با مرور بیانیه‌های رهبری فرزانه انقلاب در اجلاس‌های سراسری نماز و تذکر ایشان به نهادهای مختلف در زمینه نماز، به روشنی می‌توان دریافت که مسئولان و نهادها نقش پررنگی در احیاء و ترویج نماز دارند. در کنار وظیفه خطیر

حاکمان و مسئولان در حاکمیت اسلامی، مردم به عنوان ارکان تشکیل‌دهنده جامعه نیز در این باره وظیفه دارند. آنها از سویی در فضای فردی و خانوادگی خود بنا به دستور دین، نسبت به تعلیم و اهتمام به نماز مسئولیت دارند و از سوی دیگر، مطالبه و پیگیری عملکرد مسئولان و سازمان‌ها در امر نماز، تعصب نسبت به برگزاری باکیفیت این فریضه مهم در فضاهای عمومی، از جمله این وظایف است. اما چند پرسش مهم:

حاکمیت اسلامی چگونه می‌تواند نماز را به عنوان دغدغه اصلی برای خود و جامعه نهادینه سازد؟
آیا نماز باید با فعالیت‌های دولتی اقامه و ترویج گردد؟
جایگاه مردم در تعامل با حاکمیت اسلامی در امر ترویج نماز چیست؟

ویژه‌نامه علمی ترویجی

پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۳ ۴

ترویج

پژوهه و مهارت

نماز؛ تبلیغ سنتی یا مدرن؟
نهضت نمازآموزی
یاوری از جنس نور
روش پژوهش نماز محور
معرفی یک مولف در حوزه نماز
گزارشی از یک مقاله

محمد جعفرآبادی

یادداشت

نماز؛ تبلیغ سنتی یا مدرن؟

تذکره‌ای کوتاه برای توجه به امکانات لازم و موجود در امر تبلیغ نماز

است. مقایسه سطح و سبک زندگی یک زوج جوان در آغازین سال‌های دهه نود، با سبک و شیوه زندگی پدربزرگ و مادربزرگ همان زوج جوان، روشن‌گر این تفاوت‌ها است. از آنجا که قصد ما در این نوشتار نسبتاً کوتاه، بررسی و مقایسه این دو نوع مدل زندگی نیست، به همین اشاره گذرا بسنده کرده و وارد بحث اصلی می‌شویم.

«تبلیغ برای نماز» عنوانی کلی است که از زوایه‌های مختلف می‌توان درباره آن بحث کرد. به ویژه اگر بخواهیم مسائل مورد بررسی مان کاربردی و به‌روز باشد؛ که اگر نباشد، بازهم در حد حرف باقی خواهد ماند؛ حرفی بر روی تمام حرف‌ها. فضا و مسائل جامعه امروز ما قطعاً با مسائل و فضای جامعه نیم قرن قبل تفاوت‌های بنیادین پیدا کرده

ویژه‌نامه علمی ترویجی

پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۲ | ۶

فتوح

دنیای تازه

تبلیغ و ترویج نماز در هر دوره‌ای، متناسب با نیازها و شبهه‌های آن دوره، الزامات و ابزارهای خاص خود را می‌طلبد. شاید صد سال قبل که نظام خانواده‌ها «پدرسالار» بود، وقتی پدر در خانه نماز می‌خواند، فرزند هم که تازه به سن تکلیف رسیده بود، نماز خواندن را امری بدیهی تلقی می‌کرد. اما در این روزگار که رسانه‌ها اصلی‌ترین نقش را در اجتماع بازی می‌کنند و صدها مدل برای شیوه زندگی ارائه می‌شود، دعوت یک جوان به نماز، نیازمند مقدمات ویژه‌ای است. چه بسا در آینده نیز که مرزهای کشورها کم‌رنگ‌تر و دادوستد فرهنگی اجتماعی ملل و ادیان مختلف بیشتر شود، «تبلیغ برای نماز» الزامات تازه‌تری پیدا کند.

با توجه به این نکات لازم است به فضاها و امکانات پیش رو نگاه جامع‌تری داشته باشیم. در فضای سنتی دهه‌های قبل از انقلاب اسلامی تا دوره صدر اسلام، آموزش و تعلیم نماز به خانواده و مبلغان دینی محدود بود. هنوز هم بیشتر افراد نماز را از مادران خود می‌آموزند.

صفحات تاریخ را هرچه به عقب ورق بزنیم، زندگی مردم بیشتر شکل روستایی به خود می‌گیرد؛ حتی محیط بیشتر شهرهای بزرگ نیز نزدیک به زندگی روستایی بوده است. در این فضا تعداد مبلغان دینی محدود بوده و در برخی مناطق آن هم در بعضی مناسبت‌ها مثلاً ماه رمضان و محرم مبلغ دینی برای ارشاد و تبلیغ احکام دینی به میان مردم می‌رفتند. برای نشان دادن تفاوت این زمان با گذشته، می‌توان به سفرهای زیارتی اشاره کرد. یک

سفر حج برای کسی که در آذربایجان زندگی می‌کرده، حدود دو سال زمان نیاز داشته و این روزها دو هفته زمان نیاز دارد.

شیوه‌های سنتی

در هر محیط و زمانی «تبلیغ برای نماز» متناسب با همان سطح فرهنگی و نیازهای فکری سامان می‌گیرد. البته باید متذکر شد که پیشرفت‌های بشر، شیوه زندگی در گذشته را بی‌ارزش نمی‌کند و فقط نیازی به نیازهای جدید اضافه می‌کند. فطرت انسانی همیشه همان بوده و خواهد بود. مسئله «تبلیغ برای نماز» نیز چه بسا هنوز هم اسلوب‌های سنتی، نظیر آموزش چهره‌به‌چهره، وعظ و خطابه (منبر)، ظرفیت‌ها و کارایی‌های ویژه خود را داشته باشد. شیوه‌های سنتی پاسخگوی همه نیازها نیست؛ ولی از جهات مختلف ارزش‌های خاص خود را دارد و نباید به بهانه ورود به دنیای مدرن، آن میراث گران‌بها را نادیده گرفت؛ همچنان‌که نباید به بهانه حفظ سنت‌ها از ظرفیت‌هایی غافل شد که پاسخگوی نیازهای جدید است.

در شیوه تبلیغ رسمی ادیان الهی، همواره اصل بر انتقال پیام از طریق اشخاص و با محوریت خلوص و معنویت بوده و اساساً، به غیر از فضای تبلیغاتی جدید بوده که در آن صرفاً برای جذب مشتری بیشتر تلاش می‌شود. تبلیغ برای نماز، به معنی جذب حداکثری افراد به صفوف نماز نیست. نماز در هندسه معارف دینی حکم ستونی را دارد که باید با استحکام تمام بنا شود؛ چراکه بنا به این روایت: «ان قبلت قبل ما سواه و ان رُدت رُد ما سواه؛ اگر (نماز) پذیرفته شود سایر اعمال

شاید صد سال قبل که نظام خانواده‌ها «پدرسالار» بود، وقتی پدر در خانه نماز می‌خواند، فرزند هم که تازه به سن تکلیف رسیده بود، نماز خواندن را امری بدیهی تلقی می‌کرد. اما در این روزگار که رسانه‌ها اصلی‌ترین نقش را در اجتماع بازی می‌کنند و صدها مدل برای شیوه زندگی ارائه می‌شود، دعوت یک جوان به نماز، نیازمند مقدمات ویژه‌ای است. چه بسا در آینده نیز که مرزهای کشورها کم‌رنگ‌تر و دادوستد فرهنگی اجتماعی ملل و ادیان مختلف بیشتر شود، «تبلیغ برای نماز» الزامات تازه‌تری پیدا کند.

ویژه‌نامه علمی ترویجی

۷ بیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۳

دعوت

پذیرفته می‌شود و چنانچه رد شود، کارهای دیگر (نیز) رد می‌شود».

روحانیت

در اینجا است که نقش روحانیت به عنوان اقامه‌گرو مربی نماز پررنگ می‌شود و شکلی راهبردی به خود می‌گیرد. به عبارت دیگر، در میان همه مؤلفه‌های سنتی تبلیغ دین، به ویژه نماز، اصلی‌ترین نقش برای جذب و عمق بخشی مسئله به عهده روحانیان قرار می‌گیرد.^۲ نکته تعیین‌کننده در باب «تبلیغ برای نماز» این است که نماز یک امر معنوی و الهی است و انسان مخلوقی از مخلوقات الهی است؛ لذا هر طرح و پیشنهاد تازه‌ای باید در همین چهارچوب ارائه گردد و توجه به فضاها و امکانات جدید، صرفاً برای تکمیل و ارتقای کمیت و کیفیت اقدامات گذشته است.

روحانیت که همواره اصلی‌ترین عامل ترویج دین بوده و است، هم می‌تواند شیوه‌های سنتی خود را حفظ کند و ابزارهایی همچون منبر و محراب را زنده نگه دارد و حتی آنها را تقویت کند و هم اینکه با بهره‌گیری از امکانات جدید، فضای تبلیغی خود را گسترش دهد. البته ورود به دنیای جدید شرایط خاص خود را دارد. امروزه در کنار روحانیت و خانواده، نهادهای آموزشی و فرهنگی نیز ایفای نقش می‌کنند و در آموزش نماز تأثیر بسزایی دارند. متون درسی و کلاس‌های تربیتی برای نوجوانان از بارزترین مصادیق این مسئله است.

رسانه‌ای در دهه‌های پایانی قرن بیستم رشد و گسترش فوق‌العاده‌ای یافت و بسیاری را خیره کرد. رادیو، تلویزیون، بعدها ماهواره، جراید و مطبوعات و در نهایت شبکه جهانی اطلاعات «اینترنت» به کلی شکل و شاکله جهان را تغییر داد و همه، دیر یا زود قبول کردند که چاره‌ای ندارند جز اینکه وارد بازی رسانه‌ها شوند و قاعده این بازی را بیاموزند؛ از دولت‌ها گرفته تا افراد و حتی پایین‌ترین افراد به سنت‌ها. جالب آنکه مخالفان این رشد غول‌آسای رسانه‌ای، از همین طریق، یعنی شبکه‌های جهانی اطلاعات، مخالفت خود را ابراز می‌کنند.

نکته اصلی در این بحث کوتاه، این است که اگرچه «تبلیغ برای نماز» اصول ثابت و معیارهای خاص خود را دارد، این اصول باید با مخاطب، فضا، شکل و قالب خاص خود متناسب باشد. برای مثال «تبلیغ برای نماز» در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی اینترنت الزامات خاصی دارد و حتی ادبیات، نگاه و انتخاب‌های خاص خود را می‌طلبد. همچنین چنانچه کسی قصد ترویج فرهنگ نماز خوانی و «تبلیغ برای نماز» را در این گونه فضاها دارد، باید ابتدا از آن دنیای جدید شناخت کافی پیدا کند؛ وگرنه عمل براساس بی‌تدبیری و عدم آگاهی، باعث عقب‌گرد می‌شود تا پیشرفت و تعالی.

پی‌نوشت‌ها

۱. به نقل از: امام خمینی (ره)، آداب الصلاه، ص ۶.

۲. مجید محمدی، دین و ارتباطات، ص ۸۰.

رسانه‌شناسی

در قرن حاضر، یکی از تعیین‌کننده‌ترین ابزارها در عرصه اجتماع «رسانه» است. تکنولوژی

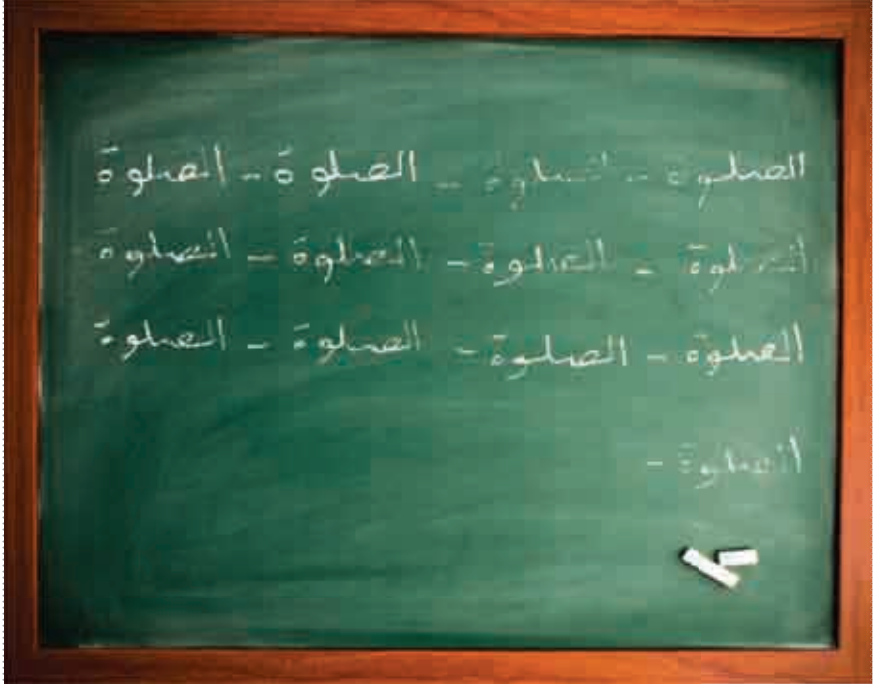
نهضت نمازآموزی

تأملی در باب اهمیت آموزش مربی برای نماز

فاطمه زمانی

مقاله

آیا مادر کشور برنامه خاصی برای آموزش احکام شرعی داریم؟ آیا چند واحد درسی در کنار ریاضی، زبان و علوم تجربی که دانش آموزان موظفند مانند دیگر درس ها بخوانند و حفظ کنند و امتحان دهند، پاسخگوی نیازهای آنها است؟ آیا مربیان آموزش و پرورش در آموزش مسائل شرعی توانایی لازم را دارند؟ در جلسات خانگی و زنانه، روضه خوان جلسه چه میزان آموزش دیده و آیا بر مسئله گویی او نظارتی وجود دارد؟ بسیاری از دغدغه های دیگر را می شود در این راستا ذکر کرد که هر کدام اهمیت خاص خود را دارد و مدیران فرهنگی باید به آن توجه کنند.

چه تقصیری دارد. راستی، ما چطور نماز را یاد گرفتیم و فرزندان ما قرار است از چه کسی و چگونه نماز را یاد بگیرند؟ مادرم نماز را قبل از سن تکلیف به من آموخت. تقریباً بیشتر احکام شرعی را مادرم دانه دانه به من و همه اعضای خانواده آموخت. خودش هم از مادرش و خانم های جلسه قرآن خوانی یاد گرفته بود. بعدها که مشغول تحصیل شدیم و رفته رفته اطلاعاتم تکمیل شد، به مرور آن اشتباهات را جبران کردیم. ولی باز هر ماه رمضان سراسر مسائل شرعی بین ما اختلاف می افتاد و برای حل اختلاف، به رساله

در سفر حج بود که با یکی از هم کاروانی ها هم کلام شدم. از زندگی و فرزندانش می گفت؛ از ازدواج زودش و کلی حرف زنانه دیگر. می گفت: «نمردیم و داریم حاج خانم می شویم». خوشحال بود و بین صحبت ها افسوس گذشته را می خورد. در کلاس های آموزشی قبل از اعزام متوجه شده بود تمام نمازهایش را غلط می خوانده و نگران عاقبتش بود. گفت: «خدا می بخشه، من که نمی دانستم». من هم گفتم: ان شاء الله. خدا عاقبت همه ما را ختم به خیر کند. ولی بعدش به فکر فرورفتم و با خود گفتم: این بنده خدا

ویژه نامه علمی ترویجی

۹ پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۳

عقوبت

شاهد این گونه رفتارها و باورها هستیم. آخرین موردی که از این سری مشکلات با آن برخورد کردم، یکی از دوستان بود که خیال می کرد واجب است سجده آخر نماز را طولانی کنیم. هرچه گفتم مستحب است، می گفت: نه، تو که سجده آخر را طول نمی دهی، نمازت باطل است.

مراجعه می کردیم. اما مادرم زیر بار نمی رفت و می گفت: کلی سال است ما این طور نماز می خوانیم و روزه می گیریم. او هم تقصیری نداشت، مشکل جای دیگری است. بعدها به بهانه های مختلف این مسئله بیشتر برایم جدی شد. وقتی فهمیدم همکارم، جوهر خودکار را مانع وضو نمی داند

شخصیت افراد،
بسیار تحت تأثیر
تربیت خانوادگی و
رفتار والدین است؛
حتی اگر والدین
نماز خوان و مذهبی
باشند، اما به تربیت
فرزندان خود توجه
کافی نداشته باشند،
احتمال خسران
و گمراهی فرزند را
فراهم آوردند.

ویژه نامه علمی ترویجی

پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۲ / ۱۰

فوت

شاید شما هم مصادیق بیشتری برای این مشکل سراغ داشته باشید. مشکل اصلی اینجا است که این روند به مرور اصل دین را مورد هجوم قرار می دهد و چنانچه هرکسی

و جای دیگر از اقوام شنیدم که بچه تا دو سال نجاست و پاکی ندارد و نباید سخت گرفت! متوجه شدم بیشتر مردم جزئیات را نمی دانند تا به آن عمل کنند و به دلیل ناآگاهی برخی،

بخواهد بر اساس احساس یا شناخت خود، احکام شرعی را کم و زیاد کند، مشخص نیست صد سال آینده، اسلام به عنوان آخرین دین الهی چگونه دینی از آب دربیاید. خطر تحریف از هرجا و به هر مقدار که باشد خطرناک است. خدا را شکر در دوره و زمانه ما، نسبت به

سال‌های قبل، امکانات بیشتری موجود است و در همه خانه‌ها رساله‌های علمیه وجود دارد و رسانه‌های جمعی به وظیفه خود عمل می‌کنند. ولی وقتی امری مهم تلقی

نشود و هرکس با هر دانش و سطحی بخواهد حتی با نیت خیر دیگران را به نماز دعوت کند، دچار لغزش و اشتباه می‌شود. در اینجا قصد دارم بدون اینکه به دنبال مقصداصلی بگردم، به دنبال پاسخ برای این پرسش باشم که: مسئول آموزش نماز کیست؟

آیا ما در کشور برنامه خاصی برای آموزش احکام شرعی داریم؟ آیا چند واحد درسی در کنار ریاضی، زبان و علوم تجربی که دانش‌آموزان موظفند مانند دیگر درس‌ها بخوانند و حفظ کنند و امتحان دهند، پاسخگوی نیازهای آنها است؟ آیا مربیان آموزش و پرورش، در آموزش مسائل شرعی توانایی لازم را دارند؟ در جلسات خانگی و زنانه، روضه‌خوان جلسه چه میزان آموزش دیده و آیا بر مسئله‌گویی او نظارتی وجود دارد؟ بسیاری از دغدغه‌های دیگر را می‌شود در این راستا ذکر کرد که هر کدام اهمیت خاص خود را دارد و مدیران فرهنگی باید به آن توجه کنند.

حل این مسئله دوسویه است. هم مکلفان باید به فکر باشند و هم مسئولان. مکلفان باید به فکر باشند و در اولین فرصت اطلاع دقیق پیدا کنند که آیا نمازهای روزانه‌ای که می‌خوانند، صحیح خوانده می‌شود یا نه؟ با مراجعه به یک روحانی آگاه یا یکی از دفاتر مراجع مطمئن شوند که مقدمات نماز، از طهارت و وضو گرفته تا حمد و سوره را درست انجام می‌دهند یا نه؟ تا دیر نشده و سن و سالی از آنها نگذشته، باید فکری کرد؛ وگرنه شصت سالگی و قبل از عزیمت به سفر حج، زمان خوبی برای تحصیل احکام شرعی نیست.

رمز ایجاد فرهنگ سازی نماز در خانه هاست؛ به عبارت دیگر، باید در خانه محیطی فراهم شود که اعضای خانواده، مانعی برای اقامه نماز نداشته باشند، نه این که نماز برای اهل خانه به مسئله‌ای تبدیل شود که به صورت اجبار آن را انجام می‌دهند.

این امر باید جدی گرفته شود؛ زیرا دیگر مثل گذشته نیست که بگویند ما خبر نداشتیم و کسی نبود بگوید. هرکسی مسئول است که خود برای آگاهی از احکام الهی اقدام کند؛ زیرا امروزه انواع و اقسام امکانات برای کسب این اطلاعات موجود است.

مسئولان امر هم موظفند چاره‌ای بیندیشند. اگر نظام آموزش و پرورش مسئول مستقیم این آموزش خاص است، باید با دقت و سواس‌گونه این امر را پیگیری کنند؛ نه آنکه برای تعلیمات دینی، از نیروی‌های مازاد و معلمان تازه‌کار استفاده کنند، چون نمی‌توانند درس تخصصی بدهند. به همان مقدار که به درس ریاضی و زبان حساسیت نشان می‌دهند، به امر نماز نیز حساسیت نشان دهند. زیرک‌ترین مربیان خود را برای تدریس مسائل شرعی جذب و آموزش دهند؛ زیرا امور شرعی از آن اموری نیست که بعدها به آسانی قابل جبران باشد. دانش‌آموزی اگر نداند که نام فلان کشور چیست و در چه سالی چه کسی پادشاه کدام کشور بوده، بعدها می‌تواند جستجو کند و آن را بداند؛ ولی خدای ناکرده اگر از روی ناآگاهی و جهل مرتکب گناهی شود، چه بسا آینده او تباه شود.

در کنار آموزش و پرورش، صداوسیما نیز به عنوان فراگیرترین رسانه کشور مسئول است. خوشبختانه در این سال‌ها به ساعت پخش برنامه‌های مذهبی افزوده شده و در کنار رادیو معارف و قرآن، شبکه‌های تلویزیونی هر کدام نقش مهمی در تبلیغ امور دینی به عهده دارند. دوراز دسترس نیست طرح‌ریزی برنامه‌ای تلویزیونی در زمانی پربیننده،

همان‌گونه که بستن کمر بند ایمنی در میان قصه‌ای پرهیجان تبلیغ می‌شود، در فضای آرام خانه‌ای که مادر بیشتر در آشپزخانه است و پدر پای تلویزیون، صحنه‌ای هنرمندانه آورده شود و بازیگر به صورت صحیح وضو بگیرد. این چند ثانیه چه بسا تأثیر غیرمستقیمی بر مخاطب بگذارد که برنامه آموزش نماز، آن تأثیر را نداشته باشد.

ایجاد این روحیه که احتمال دارد همه چیز را ندانیم، ضروری است. از قدیم گفته‌اند: «پرسیدن عیب نیست؛ ندانستن عیب است». چه ایرادی دارد حتی مسائلی را هم که می‌دانیم، دوباره پرسیم و مرور کنیم. مواردی را که مشکوکیم، مستند کنیم. با مراجعه به شخصی متخصص یا متن رساله علمیه، اطمینان حاصل کنیم که دانسته‌مان چه میزان سندیت دارد. اگر همان درست بود که ما می‌دانستیم چه بهتر؛ ولی اگر خدای نکرده اشتباه می‌دانستیم، در اسرع وقت اشتباه خود را جبران کنیم و آن را ادامه ندهیم که باز هم به قول معروف: «جلوی ضرر را از هر کجا که بگیری، استفاده است».

نکات بسیار دیگری در بحث آموزش نماز مطرح است؛ از جمله ظرافت‌های آموزش نماز برای سنین مختلف، دختران و پسران، و احکام مربوط به مناطق مختلف که برای طرح آن، مجالی دیگر نیاز است و از حوصله این یادداشت کوتاه خارج است. به امید روزی که در کوتاه‌ترین زمان ممکن و بهترین شیوه، از مسائل نماز آگاهی پیدا کنیم و تا آخر عمر با خیالی آسوده رو به قبله سجده کنیم و دلمان فقط گرم گفتگوی با خداوند لایزال و رحمان و رحیم باشد؛ ان شاء الله.

فرود اضطراری

دائستان

علی بانسی

سوار بر هلی کوپتر بودیم و در آسمان کردستان پرواز می کردیم. مدام به ساعتش نگاه می کرد. سرانجام تحمل نکردم و علت را پرسیدم. گفت: موقع نماز است.

به خلبان اشاره کرد که در همان منطقه فرود بیاید و نماز را در اول وقت بخوانیم!! خلبان از داخل گوشی گفت که این منطقه امن نیست و اگر اجازه دهید پرواز را تا مقصد ادامه دهیم و همان جا نماز را بخوانیم. تحمل نخواندن نماز اول وقت برای شهید صیاد خیلی سخت بود و ذهنش را حسابی درگیر کرده بود. گفت: اشکالی ندارد، ما باید همین جا نماز را بخوانیم. خلبان هلی کوپتر را بر زمین نشانده. شهید صیاد، قمقمه اش را آورد و با آب آن، وضو گرفتیم و نماز ظهر را به امامت ایشان اقامه کردیم.

یاوری از جنس نور

در گفتگویی دوستانه با محمد اکبرزاده

محمد وحیدی

مصاحبه

ویژه نامه علمی ترویجی

۱۲: پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۳

حیات

اصلاح فرهنگ نیاز به معجزه دارد! اصلاح فرهنگ نیاز به پول دارد! اصلاح جامعه نیز نیاز به معجزه دارد! اما کدام پیامبر و با کدام عصا باید این معجزه را بیافریند. برای رشد و تعالی جامعه در تمام سطوح، نگاه مردم به دولت هاست و نگاه دولت ها در بهترین و خوشبینانه ترین حالت به مردم؛ و تا زمانی که خود این فرهنگ اصلاح نشود هیچ معجزه ای رخ نخواهد داد. معجزه من هستم. معجزه تو هستی و معجزه ما در کنار یکدیگر هستیم. گاهی باید چشم ها را از دست دولت ها و نهادهای دولتی برگرداند و خود نهادی مردمی تشکیل داد برای حرکت کردن و به حرکت درآوردن جامعه. حرکتی که در فعالیت برخی از معلمان همین کشور

نماز اولویت دارد و فعالیت‌های خود را بر نماز متمرکز کردیم. ترکیب دوستانی که جمع اولیه را تشکیل دادیم، متنوع بود. بعضی مسئولان ستاد اقامه نماز در اداره آموزش و پرورش بودند، چند نفر روحانی، بعضی از دوستان افرادی خوشنام و خوش سابقه در بین مردم بودند و بعضی هم سابقه اجرایی داشتند.

▶ **یاوران نماز شهرستان بابل تاکنون چه فعالیت‌هایی انجام داده است؟**

در همان جلسات اولیه بحث شیوه‌های فعالیت شروع شد که در همان موقع حدود ۲۵ پیشنهاد ارائه شد که مثلاً در مورد جوانان چه کاری توان کرد. هر سه چهار ماه مسابقه کتابخوانی با موضوع نماز گذاشتیم که تا حالا شش مسابقه برگزار شده و هر کدام از ۱۵۰ تا ۲۰۰ نفر شرکت‌کننده داشته است.

در ترویج نماز و فعالیت‌ها فرهنگی به وقوع پیوست. نگاهی به این فعالیت‌ها اعتماد ما را در شروع چنین حرکت‌هایی زیاد می‌کند.

▶ **در ابتدا خودتان را معرفی کنید؟**

محمد اکبرزاده روشن هستم و یک سال است که از اداره آموزش و پرورش بازنشسته شده‌ام.

▶ **آقای اکبرزاده در چه سالی و چگونه شد که برای ترویج نماز فعالیت‌های خود را شروع شد؟**

سال ۱۳۸۲ حدود سی نفر از دوستان که بیشتر از معلمان بودند، دور هم جمع شدیم و با دوستان قرار گذاشتیم از وقت‌های اضافی داریم در راستای یک فعالیت فرهنگی استفاده کنیم. دو مسئله در ابتدا به ذهنمان رسید. اول بحث مهدویت و دیگری نماز که به اتفاق نظر به این نتیجه رسیدیم که

البته فعالیت‌های کشوری هم داشته‌ایم. مثلاً سال ۸۹ جشنواره کشوری آبشار رحمت در مورد نماز و سال ۹۱ جشنواره زینت آفرینش در مورد حجاب را برگزار کردیم که حدود پنج هزار اثر به دست ما رسید.

تاکنون بیست شماره از مجله یاوران نماز در ۵۰۰۰ نسخه و در ۶۰ تا ۷۰ صفحه چاپ و در سطح کشور پخش شده است. برنامه‌ها محدودیت ندارد؛ مثلاً برای رانندگان تاکسی کلاس‌های آموزشی نماز در روزهای جمعه برگزار کرده‌ایم که حدود ۱۲۰ راننده در آن شرکت می‌کنند. یا برای بازاریان هم کتابی تهیه کردیم به نام مکاسب که در مورد احکام معاملات است و پنجشنبه‌ها کلاسش برگزار می‌شود.

فعالیت‌های ما گسترش خوبی پیدا کرده است و در حال حاضر حدود ۸۰۰ نفر با ما همکاری می‌کنند و ما هفته‌ای یک نشست برگزار می‌کنیم. فعالیت‌های دیگر ما عبارتند از: چاپ حدود ۲۰ نوع پوستر با موضوع نماز و حجاب و محرم، اجرای برنامه افطاری اول هر ماه قمری، برگزاری دو جشنواره کشوری نماز و حجاب (دریافت ۷۰۰۰ اثر ارزشمند) دو روز مراسم ویژه و دعوت از برندگان کشوری در شهرستان (در دانشگاه فنی و آزاد) و مشارکت در برگزاری جشن تکلیف (۳۰۰۰ دانش‌آموز مدارس)، فراخوان شعر نماز «ستون دین» در سطح شهر و مراسم ویژه، نصب تابلوهای نماز و دیوارنویسی در شهر، برگزاری جلسات آموزشی تفسیر نماز برای فرهنگیان بابل، ارسال پیامک نماز برای ۱۲۰۰۰ نفر (ماهانه)، جلسات هفتگی احکام و مکاسب برای بازاریان (پنجشنبه‌ها)،

جمعه‌ها نشست معرفتی (اخلاق رانندگی) برای رانندگان محترم تاکسی و بیسیم (برای ۲۰۰۰ نفر در حال اجراست)، برگزاری مسابقه کلیدهای بهشت (دعا و زیارات ۵۰ نفر در دانشگاه آزاد)، جلسات آموزشی و معرفتی کلیدهای بهشت، (۱۵ جلسه، هر جلسه ۵۰۰ نفر)، تشکیل حوزه علمیه پیشکسوتان بابل (۷۰ نفر در حال اجرا)، مقدمات برگزاری سال نماز و نشست کارگاهی در این زمینه، آموزش ایمانی و راز خوشبختی زوجین (در دست اقدام) برای پیشگیری از طلاق و آسیب‌های آن، روزنامه دیواری (عطر نماز) در ۲ شماره، اجرای نگاه مطهر (مطهری‌شناسی)، چاپ شش جلد کتاب درباره نماز، برگزاری شش دوره مسابقه کتاب نماز در سطح شهر، نشست هفتگی با نخبگان دانش‌آموزی (پنجشنبه‌ها). این موارد فعالیت‌هایی بوده که از سال ۱۳۸۲ تاکنون انجام داده‌ایم. در حال حاضر روزی نیست که در آن فعالیت‌ها صورت نگیرد.

◀ هزینه‌های این طرح‌ها و برنامه‌ها از کجا تأمین می‌شود؟

هزینه‌های برنامه‌های ما بیشتر از طریق کمک‌های خود دوستان تأمین می‌شود. انعکاس برنامه‌های ما موجب شد چند صد نفر از معلمین به صورت ماهانه به ما کمک بکنند. مثلاً هزینه نشریه یاوران نماز که حدود ۴ تا ۵ میلیون می‌شد، بخشی از آن را معلمین شهرستان بابل تأمین می‌کردند. صندوق قرض‌الحسنه ولی عصر بابل هم گاهی که بحث فرهنگی و نماز می‌شد، کمک‌هایی می‌کردند و سازمان تبلیغات استان مازندران نیز گاهی که برنامه داشتیم،

دور هم جمع شدیم و با دوستان قرار گذاشتیم از وقت‌های اضافی که داریم در راستای یک فعالیت فرهنگی استفاده کنیم. دو مسئله در ابتدا به ذهنمان رسید. اول بحث مهدویت و دیگری نماز که به اتفاق نظر به این نتیجه رسیدیم که نماز اولویت دارد و فعالیت‌های خود را بر نماز متمرکز کردیم. ترکیب دوستانی که جمع اولیه را تشکیل دادیم، متنوع بود. بعضی مسئولان ستاد اقامه نماز در اداره آموزش و پرورش بودند، چند نفر روحانی، بعضی از دوستان افرادی خوشنام و خوش سابقه در بین مردم بودند و بعضی هم سابقه اجرایی داشتند.

ویژه‌نامه علمی ترویجی

۱۵ بیست شماره دوم / زمستان ۱۳۹۳

و مردمی کاری مردمی برای دعوت به نماز انجام دهیم. بسیار موفق تر از سطح انتظارات خودمان بودیم. کاری که ما می خواستیم انجام دهیم، در سطح بابل بود؛ ولی الان در سطح استان و کشور هم فعالیت داریم و کمتر کسی است در سطح کشور که کار نمازی بکند و یاوران نماز بابل را شناسد. همچنین برای تمام شخصیت های شهر و استان و حتی شخصیت های علمی، یاوران نماز بابل شناخته شده است و به آن علاقه مند و پیگیر

به ما سر می زدند و کمکی می کردند و برای بعضی برنامه ها، از امام جمعه یا سایر ارگان های دولتی کمک می گیریم.

◀ چه برنامه هایی برای آینده دارید؟

در کنار روند موجود و فعالیت هایی که انجام می دهیم، در حال پیگیری تعیین یک سال به نام نماز هستیم. همچنین پیگیر نشست کارگاهی آموزش نماز برای فرهنگیان، خانواده ها و دانش آموزان بابی هستیم. برنامه دیگری که امیدواریم بتوانیم در آینده نزدیک اجرایی کنیم، آموزش ایمانی خوشبختی زوجین است که برای خانواده ها برگزار خواهد شد.

◀ برای کسانی که دوست دارند از یاوران نماز باشند، چه سخنی دارید؟

باید یاوران نماز خودشان به این باور برسند که برای رسیدن به سعادت باید به نماز رو آورد و سمبل همه عبادات نماز است. ابتدا خود، اهمیت و تأثیر نماز در دنیا و تربیت و هدایت نماز را باور کنیم، سپس به دیگران بپردازیم.

نمی توان دیگران را برای دعوت به نماز اجبار کرد. باید از نقطه مطلوب مخاطب شروع کنی و به نقطه ای که شایسته است، ختم کنی و اجبار در نماز فایده ای ندارد. این دعوت باید از علاقه نشئت بگیرد و در ابتدا این باور را درونی کنیم.

◀ چقدر به اهداف مورد نظرتان رسیده اید؟

در ابتدا این سؤال مطرح بود که مامی خواهیم چه کار کنیم و با وجود سازمان هایی برای ترویج نماز مثل ستاد اقامه نماز نیازی به فعالیت های ما نیست که گفتیم ما در کنار این نهاد های خوب، به صورت خودجوش

مادی یا معنوی کردند.

◀ آیا ستاد اقامه نماز موفق بوده است؟

تا حدودی موفق بوده است؛ ولی فعالیت‌هایش کافی نیست. ما در چند ماه پیش حدود ۲۵ پیشنهاد به ستاد اقامه نماز دادیم که با نگاهی آسیب‌شناسی بود. همچنین دیدگاه‌های خود را جهت تبلیغ و ترویج نماز ارائه کردیم. احساس می‌کردیم که نکند ستاد دچار کار اداری صرف و ایستایی شود. به نظر ما هر چند وقت باید نیروهای جدید و باذوق وارد این مجموعه شود یا هر پنج سال یک بار ستاد اقامه نماز یک بازنگری در مورد خودش داشته باشد و یک بازخورد از فعالیت‌هایش بگیرد.

◀ در مورد اجلاس نماز چه سخنی دارید؟

اجلاس نماز با کار کارشناسی طراحی و برگزار می‌شود و برنامه‌ریزی و مدیریت‌شان واقعاً جای تشکر دارد. ما پیشنهادهایی برای کامل شدن و تقویت وضع موجود داشتیم که ارائه کردیم.

اجلاس نماز یک فرصت مناسب است که می‌شود در مورد نماز از چند ماه قبل فضا سازی خوبی در کشور کرد. نباید به چند مقاله و پژوهش اکتفا شود و به نظر ما تا روز برگزاری اجلاس، باید برنامه‌ریزی باشد. حتی از نظر حیطة جغرافیایی و تبلیغات یا نتایج اجلاس هم نباید به همان استان محل برگزاری اجلاس اکتفا شود و موج ایجاد شده را به کل کشور گسترش دهند.

در مورد اجلاس امسال هم حدود ۱۶ یا ۱۷ مورد پیشنهاد داشتیم که برای ستاد فرستادیم.

فعالیت‌های ما هستند.

◀ در این مسیر مشکلاتی هم داشتید؟

در طی این مسیر مشکل جدی نداشتیم؛ چراکه اعتقاد داشتیم باید به خدا توکل کنیم. در این راه نباید منتظر گره‌گشایی از طرف بندگان خدا باشیم و سعی نداشتیم به اداره یا سازمانی وابسته باشیم. با توکل به خدا شروع کرده‌ایم و مشکلات تاکنون حل شده و مانع جدی نداشتیم. البته برخی نهادها مثل دفتر امام جمعه، کمک‌های

روش پژوهش نماز محور

علی رضا بشیری

مقاله

این نوشتار عمده محتوای خود را به سمت و سوی مقوله پژوهش در حوزه پژوهش های نماز محور در علوم مختلفی مانند روان شناسی، جامعه شناسی، تاریخ، فقه و دیگر علوم سوق داده و با عنایت به مسئله، اهداف، اهمیت و محوریت موضوع، در صدد تبیین و پیشنهاد موضوعات علمی در تحقیق های این چنینی و ارائه ساختار مناسب «نظام پژوهشی» نماز محور است.

نماز، عملی عبادی است که خداوند هر روز پنج بار آن را برای پویندگان طریق حق واجب نموده است. لکن هر از گاهی که متفکری آن را به سنگ محک می زند، وزانت آن بیشتر هویدا می شود. شاید به غیر از کلام الله مجید، هیچ پدیده دیگری همچون نماز مورد بررسی علوم مختلف قرار نگرفته باشد؛ ولی هرچه این تحقیقات ژرفای عمیق تری می یابد، تازگی نتایج به دست آمده و طراوت محصولات این بررسی ها در شناخت این واجب بزرگ ارزنده تر و شگفت آورتر می گردد و باعث می شود تا بیش از پیش بر پروردگار هستی آفرین، آفرین گوئیم.

ظاهرش را که می نگری، چند بار خم و راست می شوی و چند ذکر بر زبان می آوری تا وظیفه ای را انجام داده باشی. نزدیک به پانزده قرن است که پیروان آخرین پیام آور پروردگار عالمیان، حضرت محمد ﷺ از صبح تا شام پنج بار آن را انجام می دهند تا وظیفه ای را که خداوند بر عهده آنان گذارده، انجام داده باشند و در این سال ها هرچه بر علم بشر افزوده شده، دریچه ای تازه از ژرفای این فریضه ارزشمند به روی انسان گشوده شده است و هرچه می گذرد، اهمیت و ارزشمندی آن بیش از گذشته برای اندیشمندان حق جو نمایان می گردد.

ویژه نامه علمی ترویجی

پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۲ / ۱۸

فوت

پژوهش‌های نمازمحور، حوزه‌ای فرارشته‌ای است که از یک طرف بسیار دیرینه است و از سوی دیگر، در میان اندیشمندان ملت‌ها مورد توجه، احترام، انتقاد، عنایت و همچنین عداوت است و آموزش و پژوهش پایه‌پای همبستگی و همیاری تحولات آن مورد توجه بوده است. به نظر می‌رسد در حال حاضر توجه به امر پژوهش در این عرصه نیازمند توجه عمیق‌تر و دغدغه‌مندی بیشتر فرهیختگان این عرصه است.

این نوشتار عمده محتوای خود را به سمت‌وسوی مقوله پژوهش در حوزه پژوهش‌های نمازمحور در علوم مختلفی مانند روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، تاریخ، فقه و دیگر علوم سوق داده و با عنایت به مسئله، اهداف، اهمیت و محوریت موضوع، درصدد تبیین و پیشنهاد موضوعات علمی در تحقیق‌های این‌چینی و ارائه ساختار مناسب «نظام پژوهشی» نمازمحور است. این مهم با تبیین مأموریت نظام پژوهشی و اهداف آن و وظایف مدیریت دانایی محور و پژوهش‌مدار صورت گرفته است. همچنین الگوی خط‌مشی‌گذاری نظام پژوهش و مؤلفه‌های جامع به مقوله آموزش و تأثیر آن در پژوهش‌های نماز محور بررسی گردیده است.

عرصه ابتدایی که می‌توان در آن سخن راند و قایق علم را در دریای بیکران نماز، اندکی به سمت حقیقت هدایت نمود، روان‌شناسی است. دو گونه پژوهش در تحقیقات و جستارهای روان‌شناسی و

نماز وجود دارد. روش اول به صورت کیفی است که می‌توان به لحاظ نظری و کتابخانه‌ای یا اسنادی به بحث و بررسی پرداخت یا اینکه با استفاده از روش‌های پژوهشی، مانند مطالعه عمیق^۱ یا مطالعه موردی^۲ بر روی گروه مورد آزمایش، به تحقیق پرداخت. روش دوم روش کمی است که همانند روش‌های جدید کیفی دارای فرد یا گروه آزمایشی است؛ اما این گروه‌ها در وضعیت خاص و تحت تأثیر مؤلفه‌های مورد نیاز، آزمایش و سپس مقایسه می‌شوند.^۳

در مورد تحقیقات کیفی کتابخانه‌ای در عرصه روان‌شناسی، به تحقیقاتی همچون نقش نماز در آرامش روان، انگیزه‌های نماز خواندن، ادراک موانع فردی در نماز و آثار روان‌شناختی نماز از منظر قرآن اشاره کرد. در مورد پژوهش‌های نمازمحور از نوع کیفی نیز با حضور محقق می‌توان به تحقیقاتی همچون مطالعه عمیق بر روی اقامه نماز در دوران کودکی و نیز نوجوانی یا مطالعه عمیق میزان ارتباط دو مؤلفه آرامش و نماز در خانواده و همچنین تحقیق موردی تعامل اولیا و مربیان در ترویج فرهنگ نماز در یک مدرسه اشاره کرد. در باب پژوهش‌های کمی نیز می‌توان این موارد را نام برد: میزان ارتباط گرایش به نماز و پیشگیری از بزهکاری، بررسی میزان همبستگی اضطراب و ترک نماز در دانش‌آموزان تازه به سن تکلیف رسیده یا اعتباریابی مقیاس نگرش و التزام عملی به نماز و همچنین عوامل مؤثر در ترغیب دانش‌آموزان به نماز و میزان تأثیر عوامل

نیز همانند روانشناسی بخشی از علوم انسانی محسوب می‌شوند دسته‌بندی پژوهشی این دو تا حدود بسیار زیادی با یکدیگر شباهت دارند و به همین دلیل در علوم اجتماعی نیز تحقیقات با موضوعیت نماز و به اصطلاح پژوهش‌های نماز محور به دو صورت کیفی و کمی است که در مورد گونه کیفی آن تحقیقات می‌تواند به صورت کتابخانه‌ای و اسنادی باشد. در باب دسته اول از این تحقیقات می‌توان به پژوهش‌هایی همچون نقش نماز در تقویت فرهنگ، جایگاه نماز

درون مدرسه‌ای در این زمینه. البته علاوه بر این موارد، می‌توان نظریات روان‌شناختی را نیز مبنا قرار داد و با تأیید ضمنی یک یا چند نظریه، درباره موضوع نماز مطالعه کرد. برای مثال چگونگی آموزش بر پا داشتن نماز در مدارس با استفاده از نظریه شناختی - اجتماعی در روان‌شناسی و همچنین بررسی فراتحلیلی عوامل مؤثر بر جذب و شرکت دانش‌آموزان در نماز جماعت مدارس با تأکید بر نظریه ناهماهنگی شناختی، از این دسته پژوهش‌ها هستند.

علوم اجتماعی، دومین علمی است که می‌توان تا حدود بسیار زیادی در آن به بحث و بررسی در باب نماز پرداخت. علوم اجتماعی این روزها بسیار گسترده شده است؛ چراکه هم جامعه‌شناسی به عنوان مادر این علوم را در بر می‌گیرد و هم علوم دیگری مانند علوم ارتباطات اجتماعی و همچنین نظریه‌های فرهنگ را در خود جای داده است. البته موضوع تمامی این علوم جامعه است و نگاه جمعی به موضوعات مختلف. چه فرهنگ، چه رسانه، چه اقتصاد و چه حکومت باشد. همه و همه از منظر جمعی آن بررسی می‌شود.

در جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی، پا از فردیت انسان فراتر گذارده می‌شود و انسان در اجتماع، مطالعه و بررسی می‌شود. بر همین اساس جهتی که نماز برای پژوهشگران علوم اجتماعی مورد توجه قرار گرفته، سمت و سو، بُعد و آثار اجتماعی آن است. به لحاظ اینکه علوم اجتماعی

در باب دسته اول از این تحقیقات می توان به پژوهش هایی همچون نقش نماز در تقویت فرهنگ، جایگاه نماز و نیایش در مهندسی فرهنگی، ابعاد اجتماعی نماز جمعه و نقش رسانه ها در گسترش فرهنگ نماز اشاره نمود و در مورد نوع دوم از تحقیقات کیفی نماز می توان به این موارد اشاره نمود: بازنمایی نماز در تلویزیون، بررسی نقش والدین در هدایت فرزندان به مسجد و نماز جماعت و همچنین مقایسه تطبیقی گرایش به نماز در میان خانواده های پربزه و کم بزه و بی بزه.

ویژه نامه علمی ترویجی

۲۱: پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۳

حقیقت

صورت کمی مطالعات علمی صورت می گیرد که به جهت نتایج را با آمار و ارقام به دست می دهد، می تواند در بسیاری از موارد عملکردها و قوت ها و ضعف ها را آشکار سازد. تحقیقات کمی در علوم اجتماعی به طور کلی ارتباط زیادی با پر نمودن پیمایش ها و فرم هایی دارد که آزمودنی ها به صورت تصادفی یا انتخابی آن را پر می نمایند و تعمیم آنها در فضایی استاندارد، باعث نتایج در خوری می گردد. اگر بخواهیم تحقیقاتی از این دست را نام ببریم، می توانیم به

و نیایش در مهندسی فرهنگی، ابعاد اجتماعی نماز جمعه و نقش رسانه ها در گسترش فرهنگ نماز اشاره نمود و در مورد نوع دوم از تحقیقات کیفی نماز می توان به این موارد اشاره نمود: بازنمایی نماز در تلویزیون، بررسی نقش والدین در هدایت فرزندان به مسجد و نماز جماعت و همچنین مقایسه تطبیقی گرایش به نماز در میان خانواده های پربزه و کم بزه و بی بزه. در علوم اجتماعی، جامعه شناسی و علوم ارتباطات نیز همچون روان شناسی به

تحقیقاتی همچون میزان استفاده از کلمه نماز در میان روزنامه‌های کثیرالانتشار شش ماهه ابتدایی سال جاری، بررسی تطبیقی ساعت پخش و برنامه‌های با موضوعیت نماز و برنامه‌های با موضوعیت ورزش، بررسی تطبیقی فراوانی برنامه‌های مذهبی و برنامه‌های با موضوعیت نماز در صداوسیما، بررسی همبستگی رضایت‌مندی مأمومین از امام جماعت مساجد مناطق تهران با سرعت نمازخواندن امام جماعت اشاره کنیم. به طور طبیعی نماز در علوم مختلف آثار و نتایج خود را به جا گذارده است که برای مطالعه آنها باید به علمی همچون تاریخ، علوم سیاسی، کلام، عرفان، حدیث، ادبیات، فقه، پزشکی و کتاب‌شناسی نیز مراجعه‌ای داشت که از حوصله متن حاضر خارج است و امید که در نوشته‌ای دیگر به شرح و بسط هر یک از آنها بپردازیم.

ما احادیثی از معصومان علیهم‌السلام درباره تربیت فرزندان داریم که ما عموم فرزندانمان را از پنج سالگی به نماز خواندن و ادا می‌کنیم. البته اصل نماز خواندن و نه تفصیلاتش. اما شما در هفت سالگی این کار را انجام دهید. در واقع این روایات، زمینه‌ساز عمل به این آیه کریمه است: **أَنْهَا لِكَبِيرِهِ أَلَا عَلَيَّ الْخَاشِعِينَ**. یعنی باید برای این فریضه، از کودکی برنامه‌ریزی کرد و از همان زمان او را تربیت نمود.

پی‌نوشت‌ها

1. Deep Study

2. Case Study

۳. جهت مطالعه بیشتر در مورد روش‌های پژوهش کمی در حوزه علوم انسانی که روان‌شناسی نیز جزء همین علوم است، به کتب مختلف روش تحقیق مراجعه کنید. پیشنهاد نگارنده، این کتاب است: ریمون کیوبی و لوک وان کامپنهود؛ روش تحقیق در علوم اجتماعی؛ ترجمه دکتر عبدالحسین نیک‌گهر؛ تهران: توتیا؛ چاپ نهم، ۱۳۹۲.

ویژه‌نامه علمی ترویجی

پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۲ | ۲۲

فنون

معرفی یک مؤلف در حوزه نماز

نگاهی به فعالیت‌های علمی و اجرایی آیت‌الله نعیم‌آبادی

محسن گلپایگانی

مقاله

و مدتی تحصیل در آموزش و پرورش به قم مهاجرت نمود و تحصیلات حوزوی را پی گرفت. وی دروس حوزوی را نزد استادان بزرگ حوزه، همچون مرحوم آیت‌الله العظمی گلپایگانی، مرحوم آیت‌الله العظمی مرتضی حائری و مرحوم آیت‌الله العظمی محقق داماد و شهید دکنتر مفتاح فرا گرفت و به درجه اجتهاد رسید. ایشان به هنگام تحصیل در سطوح عالی حوزه و پس از اخذ درجه اجتهاد، به تدریس و تحقیق و فعالیت‌های علمی اشتغال داشته‌اند. آیت‌الله نعیم‌آبادی در زمان حکومت ستم‌شاهی به دلیل ایراد سخنرانی‌ها و موضع‌گیری‌های سیاسی، سه مرتبه دستگیر شد که در دو بار دو ماه بازداشت و یکبار، سه سال در زندان رژیم به سر برد.

نماز که بر اساس سخنان معصومان بزرگوار علیهم‌السلام ستون دین و افضل عبادات است، همواره مورد توجه اندیشمندان و عالمان مسلمان قرار داشته و درباره این فریضه بزرگ الهی کتاب‌ها، مقالات، سخنرانی‌ها و مطالب ارزشمند بسیاری تهیه و تدوین شده است. یکی از اندیشمندان و فرهیختگانی که در این زمینه قلم فرسایی نموده و کتاب‌های متعددی درباره نماز، جایگاه و اهمیت آن و آثار و برکاتش به رشته تحریر در آورده، حضرت آیت‌الله غلام‌علی نعیم‌آبادی است.

آیت‌الله نعیم‌آبادی سال ۱۳۲۳ هجری شمسی در خانواده‌ای روحانی در شهرستان دامغان متولد شد. تحصیلات ابتدایی را در مکتب‌خانه گذراند و پس از ورود به تهران

ویژه‌نامه علمی ترویجی

۲۲: پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۳

حقیقت

ایشان پس از پیروزی انقلاب اسلامی و بعد از یازده سال تصدی نمایندگی ولی فقیه در شهرستان دامغان و انجام خدمات شایانی از جمله برپایی نماز جمعه در آن شهرستان، پایه‌گذاری دانشگاه آزاد اسلامی دامغان، نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه جامع علوم پزشکی دامغان و تدریس در مراکز علمی - دانشگاهی استان سمنان، در سال ۱۳۶۹ با حکمی از طرف مقام معظم رهبری به به عنوان نماینده ولی فقیه در استان هرمزگان و امامت جمعه بندرعباس انتخاب شدند و تاکنون به خدمت در این خطه مشغول هستند.

نگاه روشن این عالم بصیر، عامل وحدت همه گروه‌ها در استان هرمزگان بوده و در تمام مدت حضور در استان کوشید تا عوامل تفرقه را از مردم دور سازند و به دلیل همین تلاش‌ها، امروز وحدت و یکپارچگی خوبی در بین تمامی اقشار شیعه و سنی در استان هرمزگان حاکم است. ایشان همچنین نماینده مجلس خبرگان رهبری در دوره سوم و چهارم بوده است. با پیگیری و مساعدت این عالم بزرگوار، تعداد زیادی بنای فرهنگی در سراسر استان هرمزگان بنا نهاده شد که از جمله آنها می‌توان به ساخت بیش از صد مسجد و تعداد زیادی خانه عالم در نقاط دور و نزدیک و احداث حوزه علمیه خواهران با زیر بنای ۶۹۸۰ متر مربع اشاره کرد؛ البته برخی از این مساجد در حال ساخت‌اند. شایان ذکر است در راستای همین امر، تعداد زیادی از روحانیون واجد شرایط به عنوان ائمه جمعه و جماعت توسط ایشان در سراسر استان مشغول

فعالیت‌های علمی، فرهنگی هستند. آیت‌الله نعیم‌آبادی علاوه بر سخنرانی‌ها و خطبه‌های ارزشمند نماز جمعه، آثار قلمی گران‌سنگی به جامعه اسلامی هدیه کرده‌اند که تعداد آنها به ۳۵ عنوان می‌رسد که برخی از این آثار، چاپ و برخی در دست چاپ است؛ آثاری همچون داروینیسیم از دیدگاه دانش و مذهب، آسیب‌شناسی خواص، عاشورا در عاشورا، شکر در آینه وحی، زکات در آینه وحی، تحریف در آموزه‌های دینی، صلیب خونین، توسل، زمزمه روزه‌داران، امر به معروف و نهی از منکر، آئین پارسیایی، رشوه، تفسیر سوره فجر و تین، ولایت علی علیه السلام در آینه وحی، غدیر در آینه تاریخ، شرحی بر خطبه‌های امام سجاد علیه السلام در نزدیک مدینه، احسان، روزه در آینه وحی، قرآن به روایت نهج البلاغه، شرح دعای سحر، بحث پیرامون اعتیاد، شرح کلمات قصار (نهج البلاغه)، تولی و تبری، رسالت مسجد، اعجاز قرآن، جوان و عقلانیت، حق و باطل، آسیب‌شناسی امر به معروف و نهی از منکر، شب عاشورا چه گذشت و تفسیر سوره الرحمن.

در بین آثار آیت‌الله نعیم‌آبادی، کتاب‌های متعددی درباره نماز دیده می‌شود. ایشان چندین کتاب در خصوص موضوع نماز به رشته تحریر درآورده که عبارتند از:

۱. نماز زیباترین الگوی پرستش: نویسنده در این کتاب سعی کرده به جنبه‌های کمتر بیان شده نماز بپردازد و این فریضه الهی را از بُعد فردی و اجتماعی و همچنین روش‌های برگزاری آن در خانواده و جامعه و آثار هر یک بررسی کند. در این کتاب به موانع اقامه

نماز، ویژگی های نماز مقبول و نمازگزاران نمونه تاریخ اشاره شده است. این کتاب ۳۴۰ صفحه دارد و در قطع وزیری در سال ۱۳۷۷ توسط انتشارات ستاد اقامه نماز به چاپ رسیده است. این کتاب به زبان عربی ترجمه شده و در مصر به چاپ رسیده است. ۲. نخستین گام در نماز: نماز، ارتباط با خدا است و به طور یقین تمرکز حواس و حضور قلب از ضروریات چنین ارتباطی است. در مواجهه با این پرسش که برای حضور قلب هنگام نماز چه باید کرد، اولین جواب تأکید بر توجه به مفاهیم نماز است؛ توجه به اینکه چه می خوانیم و با معبود خود چه می گوئیم. این کتاب بر آن است که اشاره ای مختصر و مفید به این مفاهیم نموده و با زبانی آسان آن را بیان کند. کتاب در دو بخش تنظیم گردیده است. در بخش اول به یکی از مقدمات نماز و مسائل آن می پردازد و در بخش دوم، تفسیر نماز را بیان کرده است. این کتاب ۱۱۴ صفحه ای در سال ۱۳۷۹ توسط انتشارات گنج معرفت به چاپ رسیده است.

۳. نماز در آینه وحی: سخن درباره آثار و برکات نماز بسیار گفته شده و بهترین راه برای اثبات این آثار و برکات، مراجعه به منابع معتبر دینی است تا اهمیت بحث آن چنان که هست، بر هر جوینده حقیقتی روشن شود. نگارنده این کتاب سعی نموده است با استفاده از قرآن و احادیث معصومین علیهم السلام به این مهم بپردازد. کتاب با اشاره به توصیفات و ویژگی ها نماز در قرآن و کلام معصومین، آثار مختلف این فریضه الهی در این دو منبع دینی را بررسی کرده است. این

کتاب در ۱۴۳ صفحه به وسیله انتشارات توسعه قلم در سال ۱۳۸۶ به زیور طبع آراسته شده است. ۴. نماز جماعت: اسلام دینی اجتماعی است و توصیه به حضور فعال انسان در جامعه دارد. توصیه به گردهم آمدن در مسائل مختلف، مشکلات و حتی عبادات، از تعالیم حیات بخش اسلام است؛ تا آنجا که یاری خداهنگام اجتماع مؤمنین وعده ای الهی است. نماز نیز به عنوان عالی ترین نوع عبادت در خط اول این توصیه ها قرار دارد. در منابع اسلامی آثار و برکات فراوانی برای نماز جماعت ذکر شده که این کتاب ۱۹۲ صفحه ای را در سال ۱۳۸۷ انتشارات توسعه قلم به بازار نشر عرضه کرده است.

منابع

۱. پایگاه اطلاع رسانی تاریخانه. چهره های ماندگار:

<http://www.tarikhaneh.com/chehreha/hozavi/naemabadi.htm>

۲. پایگاه اطلاع رسانی آیت الله نعیم آبادی:
<http://www.naemabadi.ir/>

۳. سایت شخصیت نگار:
<http://shakhsiatnegar.com>

۴. پرتال جامع مسئولان، نگاره ای از سیاستمداران و مسئولان جمهوری اسلامی ایران:
<http://masoolin.ir>

گزارشی از یک مقاله

گزارش از مقاله جایگاه نماز در اندیشه امام رضا علیه السلام بر مبنای تحلیل محتوای رساله مَحَضُ الاسلام

محمد رضا نظری

مقاله

این نوشتار عمده محتوای خود را به سمت و سوی مقوله پژوهش در حوزه پژوهش های نماز محور در علوم مختلفی مانند روان شناسی، جامعه شناسی، تاریخ، فقه و دیگر علوم سوق داده و با عنایت به مسئله، اهداف، اهمیت و محوریت موضوع، در صدد تبیین و پیشنهاد موضوعات علمی در تحقیق های این چینی و ارائه ساختار مناسب «نظام پژوهشی» نماز محور است.

ویژه نامه علمی ترویجی

پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۲ / ۲۶

فنون

مقدمه

در سالیان اخیر محققان پژوهش‌های خوبی در زمینه نماز انجام داده‌اند؛ اما در این زمینه هنوز دچار فقر پژوهشی هستیم. به نظر نگارنده هنوز مبدأ میل پژوهشگران به سمت و سوی نماز نرفته است و برای این موضوع باید تأسف خورد. چه اشکالی دارد پژوهشگران تمرکز مطالعاتی خود را بر آثار فراوان و راهگشای نماز بگذارند؟ به عنوان نمونه موضوع «نقش نماز در کاهش جرائم اجتماعی» یا نقش نماز در آرامش روانی، موضوع‌های مهم و دارای ثمره هستند؛ ولی تاکنون پژوهشی مستقل، جامع و علمی از سوی هیچ فرد یا نهادی در این زمینه صورت نگرفته است.

در میان پژوهش‌هایی که در زمینه نماز انجام شده است، بسیاری از پژوهش‌ها از فقر روش‌های علمی و پژوهشی رنج می‌برند و متأسفانه پژوهش‌های علمی در این زمینه بسیار کم انجام شده است. از میان این پژوهش‌های اندک می‌توان به مقاله جناب آقای محمد جانی پور با عنوان «جایگاه نماز در اندیشه امام رضا (علیه السلام) بر مبنای تحلیل محتوای رساله «محض الاسلام» یاد نمود که توانسته با بهره‌گیری از روشی علمی، جایگاه نماز را در این رساله تبیین کند. در مورد این رساله باید گفت که ظاهراً مأمون عباسی از حضرت درخواست رساله‌ای را می‌کنند و حضرت نیز این رساله را برای اومی نویسنده.

گزارش از مقاله

نویسنده در ابتدا به سراغ ریشه‌شناسی واژه «صلوة» در قرآن رفته و آن را از ریشه «صلی یصلو» می‌داند. این واژه بدون مشتقات ۶۱ بار و همراه با مشتقات آن، ۹۸ بار در قرآن آمده

است. همچنین واژه صلوة در قرآن به معانی گوناگونی همچون دعا، نماز، عبادت، رحمت خداوند و کنیسه‌های یهود نیز آمده است. برخی محققان ریشه این واژه را عبری می‌دانند؛ اما محققان جدید ریشه آن را در زبان سریانی می‌دانند. سپس نویسنده به سراغ شخصیت امام رضا (علیه السلام) رفته و بحثی روایی را در زمینه نام آن حضرت و جایگاه ایشان، البته به صورت مختصر انجام داده است. همچنین نویسنده تلاش کرده اعتبار این رساله را از ذیل سخنان و کتب به اثبات رساند.

نویسنده سپس سراغ روش تحقیق در این پژوهش رفته و توضیحی مختصر در این زمینه بیان داشته است. روش تحقیق در این رساله «تحلیل محتوا» است که بر تفسیر متن مبتنی است و قلمرو آن در حوزه‌های علوم انسانی است. نویسنده سعی کرده تا معنایی هر چند مختصر را از این گزاره به دست دهد. ایشان با ذکر این نکته که روش تحلیل در این مقاله «روش تحلیل محتوای مضمونی» است، گزارشی از چگونگی استناد، رده‌بندی و فرآیند این پژوهش را نیز بیان داشته است.

مهم‌ترین قسمت پژوهش تحلیل محتوای رساله است. نویسنده کوشیده است تا دو بُعد کمی و کیفی را در تحلیل خود استفاده نماید. منظور از تحلیل کمی، بررسی فراوانی کلمات، قالب‌ها، مضامین و موضوعات مطرح شده در متن است که به محقق کمک می‌کند تا بیشتر با ساختار عناصر و مؤلفه‌های به کار رفته در آن آشنا شود. در زمینه فراوانی کلمات، پس از لفظ جلاله «الله»، نماز در دومین رتبه قرار دارد و نام پیامبر و امامت و ولایت و قرآن کریم، دارای بالاترین فراوانی هستند. در زمینه فراوانی

موضوعات، نماز بیشترین جایگاه را به خود اختصاص داده است و پس از آن ولایت ائمه و برائت از دشمنان قرار دارند.

بخش دیگر پژوهش، به تحلیل محتوای کیفی رساله اختصاص دارد. این روش تکنیکی برای تفسیر ذهنی محتوای داده‌های متن از طریق کدگذاری‌های طبقه‌بندی شده به صورت سامانمند و سیستماتیک است و به دنبال مشخص ساختن الگوهایی است که در نهایت، از مفاهیم ساخته می‌شوند.

سخنان امام رضا (علیه السلام) در رساله «محض الاسلام» درباره موضوع نماز را می‌توان به چند دسته تقسیم نمود که عبارت‌اند از: ۱. مقدمات و شروط نماز، مثل وضو گرفتن، چگونگی غسل و انتخاب امام جماعت؛ ۲. اجزاء نماز، همچون چگونگی تشهد و سلام نماز، و بلند گفتن «بسم الله الرحمن الرحيم»؛ ۳. فضائل نماز و موضوعاتی از قبیل تأکید بر نماز اول وقت و به جماعت برگزار شدن آن؛ ۴. بیان احکام مختص به نماز، مثل نماز و روزه

مسافر، چگونگی نماز میت، عید فطر و قربان، چگونگی نماز زن حائض و تأکید بر عدم اقامه نماز جماعت در نمازهای مستحبی؛ ۴. مبنای استخراج احکام نماز. معرفی الگوهایی برای نماز.

برآیند این تحقیق حاکی از چند موضوع است: ۱. امام رضا (علیه السلام) برای نماز جایگاه رفیعی را در نظر گرفته‌اند و در این رساله موضوع نماز را از زوایای گوناگونی بررسی کرده‌اند. ۲. در مورد روش، حضرت کلام خود را مستدل و استخراج شده از آیات قرآن می‌دانند. ۳. ایشان از مسئله معرفی الگوهای کامل و شایسته در موضوع نماز غفلت نکرده و به بیان برخی ویژگی‌های ائمه اطهار (علیهم السلام) پرداخته که نشان‌دهنده شهامت آن حضرت در برابر مأمون است.

شایان ذکر است این مقاله در دوفصل‌نامه علمی - پژوهشی مطالعات قرآن و حدیث، سال پنجم، شماره اول، پاییز و زمستان ۱۳۹۰ منتشر شده است.

کنار جاده

تابستان بود و هوا به شدت گرم. شدت گرما را در جزیره مینو خوب می‌توان لمس کرد. برای انجام کاری باید به اهواز می‌رفتیم. سوار بر خودرو شدیم و حرکت کردیم. به نزدیکی‌های اهواز رسیده بودیم که حمیدرضا در کنار جاده توقف کرد. چه اتفاقی افتاده بود که باید در این منطقه خطرناک توقف می‌کردیم؟
گفتم: چی شده؟ مشکلی پیش آمده؟!
- مگه صدای اذان رانشنیدی؟ وقت نماز رسیده!!
- تا اهواز که راهی نمانده!! همانجا زیر یک سرپناه نماز را می‌خوانیم.
نگاهی به من انداخت و گفت: تو از کجای دانی که ما تا اهواز زنده هستیم؟
به همراه شهید حمیدرضا نوبخت، با مقدار آبی که در ماشین داشتیم، وضو گرفتیم و همان جا، اول وقت نماز را به جا آوردیم.

وبسره نامه علمی ترویجی
پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۲ | ۲۸

فوت

داسستان

علی بانسی

پرونده ویژه

نماز، مغفول کارگزاران جامعه‌ی اسلامی
اهمیت نماز نزد کارگزاران حکومت اسلامی
غبارروبی از نماز
مردم، فرهنگ و ترویج نماز
نگاه ما به نماز، دقیق و علمی نیست
حکومت جایگاهی بستر ساز برای اقامه نماز
جماعت جمعه
نماز بامهدی عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى
وَرَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى
نماز در آن سوی مرزها
سجاده‌ای در آفریقا
داشته‌های من، حسرت‌های او

نماز، مغفول کارگزاران جامعه‌ی اسلامی

صدر وظایف قدرتمندان مؤمن

علی مهدی زاده

یادداشت

نسبت بین ظاهر و باطن، لازمه‌ی اثر معماری است که از وجوه وحدت آفرین در معماری اسلامی به شمار می‌آید. آثار معماری و بناهای تاریخی و نیز آثار دینی، نمایان‌گر احساس عمیق و اندیشه‌ی متعالی است.

ویژه‌نامه علمی ترویجی

پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۳ | ۲۰

قیوت

بخشیده و آن را در صدر فهرست، جای داده است:
«الَّذِينَ - إِنْ مَكَّنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ - حَجَّ (۴)»

در میان مجموعه وظایف خطیری که با استقرار حاکمیت الهی در نقطه‌ای از زمین، بر دوش مؤمنان و بندگان زبده خداوند قرار می‌گیرد، قرآن، اقامه نماز را شأنی ویژه

اگر برپاداشتن نماز در میان مردم، نقشی بنیانی نمی‌داشت و همچون پایه‌ی استواری برای پیشبرد هدف‌های بزرگ نظام اسلامی به شمار نمی‌آمد، چنین تأکید بلیغی بر اهمیت نماز نمی‌شد.^۱

نظام اسلامی که برترین هدفش، پرورش انسان‌های والا و با فضیلت است، سازندگی فرد و جامعه را از هر دو سو، یعنی هم از جسم و هم از جان، هم در عرصه‌ی مادی و هم در ساحت معنوی به پیش می‌برد، و هر دو بال پرواز و تعالی آدمی را می‌گشاید و می‌آراید.

عبادات و در رأس آنان «نماز» بدین جهت است که چنین اهمیتی می‌یابد.

یکی از برکات انقلاب اسلامی در سال‌های اخیر آن است که دل‌های پرشور و شوقی را به اهمیت و والائی فریضه‌ی نماز توجه داده و ترویج روزافزون این پایه‌ی اساسی دین را، مرکز همت و تلاش آن ساخته است.^۲ اقامه‌ی نماز فقط این نیست که صالحان، خود نماز بگزارند؛ این چیزی نیست که بر تشکیل حکومت الهی متوقف باشد؛ بلکه باید این ستون دین در جامعه به پا داشته شود و همه کس با رازها و اشاره‌های آن، آشنا و از برکات آن برخوردار گردند.

حیات طیبه انسان، در سایه‌ی حاکمیت دین خدا، وقتی حاصل خواهد شد که انسان‌ها دل خود را با یاد خدا زنده نگهدارند و به کمک آن بتوانند با همه‌ی جاذبه‌های شرّ و فساد مبارزه کنند و همه‌ی بت‌ها را بشکنند، و دست تطاول همه‌ی شیطان‌های درونی و برونی را از وجود خود قطع کنند. این ذکر و حضور دائمی فقط

به برکت نماز حاصل می‌شود و نماز در حقیقت، پشتوانه‌ی مستحکم و ذخیره‌ی تمام نشدنی در مبارزه‌ای است که آدمی با شیطان نفس خود که او را به پستی و زبونی می‌کشد، و شیطان‌های قدرت که با زر و زور، او را وادار به ذلت و تسلیم می‌کنند، همیشه و در همه حال دارد.

میدان مبارزه‌ای که امروز پیش روی ماست، ما را به تکیه‌گاه مستحکم ذکر خدا و امید و اعتماد به او، بیش از همیشه و بیش از همه، محتاج می‌سازد، و نماز آن سرچشمه‌ی جوشانی است که این امید و اعتماد و قدرت معنوی را به ما می‌بخشد. انسان همیشه به نماز محتاج است و در عرصه‌های خطر، محتاج‌تر.^۳

واجب‌ترین وظیفه در حاکمیت اسلام

اقامه‌ی نماز در کشوری که پرچم اسلام را بر فراز سر خویش برافراشته و به حاکمیت اسلام مفتخر گردیده، یکی از واجب‌ترین فرایض است؛ زیرا همه‌ی هدف‌های یک جامعه نیک بخت از قبیل: تأمین عدالت اجتماعی، دستیابی به رفاه عمومی و شکوفایی مادی، پرورش استعدادها و خلاقیت‌ها در آحاد مردم، برخورداری از دانش و بینش و تجربه، عزت و استقلال و اقتدار ملی، گسترش اخلاق انسانی و روابط سالم میان آحاد مردم و دیگر هدف‌های والا، در صورتی تأمین می‌شود که تربیت فردی و تهذیب اخلاقی در آحاد مردم به‌ویژه در کارگزاران امور کشور، تأمین شود و انسان‌هایی پاک و برخوردار از همت و توکل و اخلاص و صبر و سخت‌کوشی در

ریشه‌ی همه تلخ‌کامی‌های بشر، در غفلت از خدا و محدود شدن به منافع شخصی است. نماز خاشعانه و سرشار از حال و حضور، بهشتی واقعی، نخست درد دل و جان نمازگزار و به تدریج، در محیط زندگی می‌آفریند و صلاح و فلاح را به انسان هدیه می‌کند.

ویژه‌نامه علمی ترویجی

۳۱ | پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۳

حقیقت

آن جامعه باشند که به یاری این پشتوانه روحی، توانایی برداشتن بارهای سنگین را دارا باشند و در برابر موانع گوناگون و به ویژه امواج فساد و تباهی، یارای ایستادگی داشته باشند.^۴

در کشور اسلامی ما همه‌ی آحاد مردم به ویژه بلند پایگان علمی و اجتماعی و مالی، به این خصوصیات نیازمندند. بلای طغیان و تجاوز، و زورگویی، و زیاده طلبی، و تحقیر دیگران، و نادیده گرفتن حق صاحبان حق، امروزه بزرگ‌ترین آفت

جوامع بشری و جامعه‌ی جهانی است، و علاج این همه، در این بیان والای علوی علیه السلام است:

«وَعَنْ ذَالِكَ مَا حَرَسَ اللَّهُ عِبَادَهُ الْمُؤْمِنِينَ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَ مُجَاهِدَةَ الصِّيَامِ فِي الْأَيَّامِ الْمَفْرُوضَاتِ ، تَسْكِينًا لِأَطْرَافِهِمْ وَ تَخْشِيعًا لِأَبْصَارِهِمْ وَ تَذَلِيلًا لِنَفْسِهِمْ وَ إِذْهَابًا لِلْخِيَلَاءِ عَنْهُمْ...»

خداوند بندگان مؤمن را با نمازها و زکات‌ها و روزه‌های دشوار از کبر و خودبینی محافظت و حراست می‌کند، به پیکر آنان آرامش می‌بخشد، به دیدگان آنان فروتنی می‌دهد، نفس آنان را آرام می‌سازد، دل‌های آنان را افتادگی می‌آموزد، و خودپسندی را از

آنان دور می‌کند.^۵

انگیزه و قطب‌نما، دو ابزار مهم مسئولان نظام اسلامی

اولین وظیفه‌ای که حاکمان دینی، سوای وظایفی که ذکر شد، طبق دستور اکید خداوند متعال در قرآن کریم بدان مأمور می‌شوند، اقامه نماز در سطح جامعه است؛ لذا از این روست که مدیران ارشد و کارگزاران نظام اسلامی موظف می‌شوند برای تمام سطوح برنامه‌ریزی نموده و به اجرای این اولویت اهتمام جدی نشان دهند.

رهبر معظم انقلاب مدظله - نیز به عنوان حاکمیت نظام مقدس جمهوری اسلامی، بعد از تصدی زعامت و ولایت، طی پیام‌ها و بیاناتی به این مهم اهتمام ویژه‌ای داشته و ضمن توصیه‌های اکید به مسئولان عالی‌رتبه نظام، مطالبات جدی از آنان جهت اقامه نماز نموده‌اند.

معظم‌له برای تسهیل امر اقامه‌ی نماز ابتدا در ارکان نظام و سپس در سطح اقشار مختلف جامعه به دو ابزار مهم برای حرکت در این میدان اشاره فرموده‌اند:

۱- داشتن انگیزه که همان نیروی درونی است که انسان را حرکت بدهد و راه ببرد؛

۲- داشتن قطب‌نمایی که انسان، آن ستاره‌ی راهنما را فراموش نکند و جهتش کج نشود.^۶

از این رو طی ششمین پیام به اجلاس سراسری نماز به صورت صریح و بدون تعارف از مدیران دستگاه‌های اداری و دولتی خواسته‌اند که خود متصدی اقامه نماز در دستگاه‌های مربوطه باشند.

مقام معظم رهبری مدظله - در رأس حاکمیت نظام اسلامی، از اقامه نماز در جامعه توسط مسئولین، در تعبیری بسیار عمیق اینگونه یاد کرده‌اند که:

همگان باید در این حرکت بزرگ که شایسته است «جهاد» نامیده شود، خود را ملتزم و متعهد بدانند.

نماز، حقیقت مظلوم، مغفول کارگزاران جامعه‌ی اسلامی

با این همه باید اعتراف کنیم که هنوز مجموعه‌ی مسئولان نظام اسلامی وظیفه‌ی خود را در این باره به تمام و کمال، ادا نکرده‌اند و اهمیت نماز را آن‌طور که باید، به درستی درک نکرده‌اند.

حقیقت این است که اگر در جامعه‌ی اسلامی نماز در جایگاه شایسته‌ی خود قرارگیرد، همه‌ی تلاشهای سازنده‌ی مادی و معنوی، راه خود را به سمت و سوی آرمان‌ها می‌گشاید و جامعه را به نقطه‌ی مطلوب آرمانی اسلام می‌رساند؛ و اگر از اهمیت نماز غفلت شود و نماز مورد بی‌اعتنایی قرارگیرد، این مسیر به درستی طی نخواهد شد و تلاش‌ها و مجاهدت‌ها تأثیر لازم را در رساندن به قله‌ای که اسلام برای جامعه‌ی بشری ترسیم کرده است، نخواهد داشت.

این حقیقت، به همه‌ی ما هشدار می‌دهد و وظیفه‌ی سنگین را به یاد ما می‌آورد.^۷ در این میان، علمای دین، روشنفکران، هنرمندان، جوانان، پدران و مادران و همسران، دارندگان منبرها و رسانه‌ها، نویسندگان، و بیش از همه، مسؤولان بخش‌های حکومتی مانند: وزارت‌های

آموزش و پرورش، علوم و فناوری، ارشاد، صدا و سیما، سازمان‌های تبلیغاتی، مراکز تولید سینمایی، پژوهشگاه‌ها، مدیرانی که نیروی انسانی کلانی در قبضه‌ی امرونی آنهایند، مانند: نیروهای مسلح، وزارتخانه‌ها، کارگاه‌ها، دانشگاه‌ها و مدارس، وسایل حمل و نقل و غیره و غیره... اینان هر یک به گونه‌ای می‌توانند و می‌باید در این حرکت همگانی سهیم گردند و نقش ویژه‌ی خود را بگذارند.^۸ اهتمام به اقامه‌ی نماز در شمار برترین مواد در برنامه‌ی کلان دولت اسلامی است: «الَّذِينَ - إِنَّ مَكْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ»

سؤال جدی یا مطالبه؟

اکنون نوبت محاسبه‌ی خویشتن است. باید به حساب خود در این وظیفه‌ی بزرگ بپردازیم و کارکرد خویش را بیازماییم.^۹ و این سؤال بسیار جدی و مهم را مطرح کنیم که مسؤولان اجرایی مخاطب مطالبات رهبری تا چه حد به وظیفه‌ی خود عمل کرده‌اند؟ صدا و سیما، آموزش و پرورش، وزارت علوم و سایر مراکز دانشگاهی، وزارت ارشاد اسلامی، سازمان تبلیغات اسلامی، مراکز تولید سینمایی، نیروهای مسلح، مدیریت حمل و نقل و مدیریت‌های شهری و دیگران، چه اندازه وظیفه‌ای را که از آنان، خواسته شده است را به انجام رسانده‌اند؟^{۱۰}

چقدر از برترین شیوه‌ها و فنی‌ترین و هنری‌ترین ابزارها برای اقامه امر ولایت حکومت دینی، یعنی اقامه نماز بهره

مسیحای نماز

علی بانثی

با یک عده از رزمده‌ها در قرارگاه نشسته بودیم و بین‌مان صحبت از اراده انسان بود.

به نظر شما برای تقویت اراده چه کار باید کرد؟ مثلاً اگر کسی بخواهد شب‌ها کمتر بخوابد یا هر ساعتی که خواست بیدار شود، چه کار باید بکند؟

«هرکسی که قبل از خواب آیه آخر سوره کهف را بخواند، هر ساعتی که بخواهد از خواب بیدار می‌شود!».

تصمیم گرفتم همان شب، به توصیه شهید محمد بروجردی عمل کنم. قبل از خواب، آیه را چند بار خواندم و خوابیدم. اوایل اذان بود که بیدار شدم و دیدم که مشغول نماز خواندن است. بعد از نماز گفت: مگر شما آیه آخر سوره کهف را نخواندی؟ چرا! خواندم! می‌خواستم اول اذان بیدار بشوم، که شدم! چطور مگه؟ آخر من فکر کردم می‌خواهید برای نماز شب بیدار شوید.

جسته اند؟

حقیقت آن است که در کار معرفی نماز، کوتاهی‌های زیادی شده است و نتیجه آنکه نماز، هنوز جایگاه شایسته‌ی خود را، حتی در نظام اسلامی ما، به دست نیاورده است.^{۱۱}

از این‌رو در جامعه‌ی ما فصل مهمی باید در معرفی نماز در همه‌ی سطوح گشوده شود. به نظر می‌رسد باید همت‌های بلند بر زدودن کمبودها و نقاط ضعف برانگیخته شده و نشانه ایمان صاحبان تمکن یعنی اقامه نماز در جامعه اسلامی ما روز به روز نمایان‌تر گردد.

- ۱- (پیام رهبر معظم انقلاب مدّظله به هفتمین اجلاس سراسری نماز)
- ۲- (پیام رهبر معظم انقلاب مدّظله به هشتمین اجلاس سراسری نماز)
- ۳- (پیام رهبر معظم انقلاب مدّظله به اولین اجلاس سراسری نماز)
- ۴- (پیام رهبر معظم انقلاب مدّظله به پنجمین اجلاس سراسری نماز)
- ۵- (پیام رهبر معظم انقلاب مدّظله به دهمین اجلاس سراسری نماز)
- ۶- (بیانات رهبر معظم انقلاب مدّظله در دیدار با شرکت کنندگان پانزدهمین اجلاس سراسری نماز)
- ۷- (پیام رهبر معظم انقلاب مدّظله به بیست‌ویکمین اجلاس سراسری نماز)
- ۸- (پیام رهبر معظم انقلاب مدّظله به یازدهمین اجلاس سراسری نماز)
- ۹- (پیام رهبر معظم انقلاب مدّظله به چهاردهمین اجلاس سراسری نماز)
- ۱۰- (پیام رهبر معظم انقلاب مدّظله به دوازدهمین اجلاس سراسری نماز)
- ۱۱- (پیام رهبر معظم انقلاب مدّظله به اولین اجلاس سراسری نماز)

موضوعیابی پژوهش در نماز و حکومت اسلامی

مرضیه عیوضی

مقاله

این نکته بدیهی است که ساختن یک وضوی کامل یا انجام رکوع و سجود، چه به صورت جمعی و چه به صورت فردی، به حکومت اسلامی نیازی ندارد؛ اما نماز به همین حرکات و سکنات خلاصه نمی‌شود و ابعاد فراوان آن است که حکومت‌ها را برای اسلامی شدن به چالش فرامی‌خواند.

ویژه‌نامه علمی ترویجی

۳۵: پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۳

حکومت

شده؛ اما حقیقت این است که فقط بخشی از آنچه باید بررسی شود، گفته و نوشته شده است. به دیگر سخن، راه ناپیموده و راز ناگشوده بسیار است و شایسته است به مدد خداوند تبارک و تحقیق و پژوهش اندیشمندان، دانایان، عالمان و صفای باطن رهروان صالح، بخشی دیگر از این ناگفته‌ها

به جرئت می‌توان گفت مهم‌ترین فریضه‌ای که خداوند بر عهده بشر گذارده و بارها بر آن تأکید نموده، نماز است. اسرار نماز و آثار پربرکت این وظیفه سترگ و بس مهم، بسیار پردامنه‌تر از آن است که در نوشته‌ای کوتاه یا حتی چندین و چند جلد کتاب بیان شود. آثار فراوان و بسیار ارز شمندی در این باب نگاشته

به روی انسان گشوده شود.

نماز نیز مانند بسیاری از دیگر فروع اسلامی دارای دو بُعد اجتماعی و فردی است که جهت تحقق و اعتلای آنچه مد نظر این دین مبین است، باید هر دو بُعد آن محقق گردد. به عبارت دیگر، نماز هم دارای جنبه فردی است و هر فرد می تواند خود به تنهایی آن را انجام دهد و هم جنبه های دیگری در همین فریضه ارزشمند وجود دارد که نه تنها وظیفه حکومت اسلامی به شمار می رود، بلکه برای اقامه این جنبه از نماز باید حکومت اسلامی ایجاد گردد.

این نکته بدیهی است که ساختن یک وضوی کامل یا انجام رکوع و سجود - چه به صورت جمعی و چه به صورت فردی - به حکومت اسلامی نیازی ندارد؛ اما نماز به همین حرکات و سکنات خلاصه نمی شود و ابعاد فراوان آن است که حکومت ها را برای اسلامی شدن به چالش فرامی خواند. اگر بخواهیم با نگاه علمی به این بحث بپردازیم، نماز و حکومت اسلامی دو مقوله و موضوعی هستند که نیازمند پژوهش بیشتر محققان و تحقیق عمیق تر اندیشمندان است و موضوع یابی جهت نگاه علمی و تتبع محور به این بحث، موضوع نگارش این مقاله است.

این مقاله است. بنا بر آنچه نگارنده در این عرصه جست و جو نموده است، کتاب یا مقاله ای یافت نشد که حاوی موضوع یابی در خصوص نماز و حکومت اسلامی باشد؛ هر چند جست و گریخته مطالبی نوشته شده است. به هر حال آنچه به ضرورت موضوع می توان در این مبحث ارائه نمود، به این قرار است:

اگر بخواهیم با نگاه علمی به این بحث بپردازیم، نماز و حکومت اسلامی دو مقوله و موضوعی هستند که نیازمند پژوهش بیشتر محققان و تحقیق عمیق تر اندیشمندان است و موضوع یابی جهت نگاه علمی و تتبع محور به این بحث، موضوع نگارش این مقاله است.

ویژه نامه علمی ترویجی

پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۲ | ۳۶

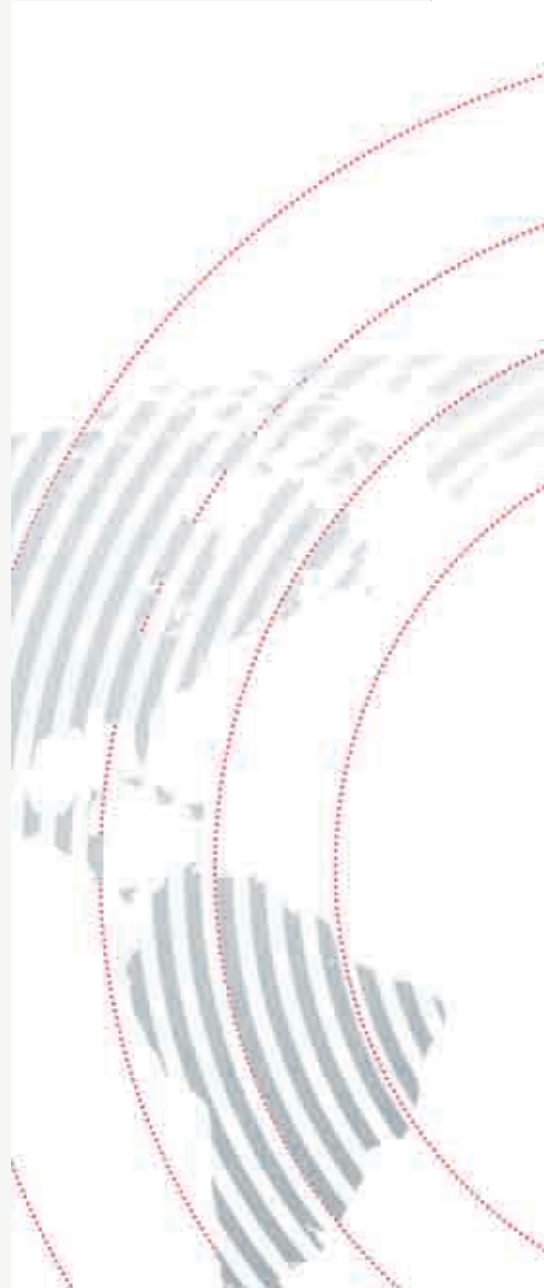
فنون

اول، دعوت به نماز نشانه حکومت صالحان است. یکی از دلایل حکومت در اسلام، اقامه نماز است و امور اجتماعی مانند اقتصاد، رسانه و حتی حکومت منهای نماز، از منظر اسلام فاقد ارزش است. مهم‌ترین نشانه این مهم نیز آیه ۴۱ سوره مبارکه حج است که در آن نشانه حاکمان صالح را استفاده از امکانات و مکنات‌های حکومت جهت برپایی نماز و زکات دانسته است. این مسئله می‌تواند موضوع پژوهش‌هایی مانند اولین وظایف حکومت در اسلام، تفوق نماز بر دیگر امور در حکومت اسلامی، انجام وظیفه در برپایی نماز در حکومت اسلامی گردد.

دوم، افق پیش روی حکومت اسلامی در موضوع نماز است. در این بخش از پژوهش، محققان باید به این پرسش پاسخ دهند که دعوت به نماز از طرف حکومت اسلامی قرار است چه برج و بارویی را برای آحاد جامعه اسلامی بسازد و چه مدینه فاضله‌ای در این خصوص ترسیم شده است؟ این بخش به لحاظ علمی به چشم‌انداز موسوم است و پژوهشگران درصددند فضایی را ترسیم کنند که به واسطه انجام هدف مذکور محقق می‌شود.

سوم، پرسش‌هایی درباره این مقوله است که هدف از گسترش نماز در جامعه اسلامی چیست و چه اهدافی در این زمینه متصور است. این بخش ادامه بخش گذشته و به نوعی ترسیم چشم‌اندازی است که می‌خواهیم از نماز و گسترش اجتماعی آن در حکومت اسلامی به آن دست یازیم. شاید این فکر به ذهن متبادر شود که این بخش بسیار ساده است؛ اما نگارش هدف و تبدیل

چشم‌انداز به هدف، مرحله‌ای بسیار مهم، حیاتی و ظریف است؛ چراکه فاصله گرفتن اهداف تعیین شده از چشم‌اندازهایی که در یک مقوله تصور شده است، تقریباً به معنای مرگ آن مقوله و هدررفت انرژی، وقت و نیرو است. بر همین اساس این بخش بسیار حساس و ظریف است و دقیقاً باید از برآیند تتبع محققان بسیار به نتیجه برسد.

چهارم، نماز جماعت و ترویج نمازخوانی در حکومت اسلامی است. این موضوع زیرمجموعه موضوع قبلی است و به نوعی خود یک سرفصل مستقل تلقی می‌گردد. به عبارت دیگر، نگاه موضوع قبلی به مقوله نماز و حکومت اسلامی بیشتر جنبه نظری داشت، اما این سرفصل به یکی دیگر از وظایف حکومت اسلامی به صورت عملیاتی اشاره دارد و درصدد است تا از چند و چون و چگونگی اجرای آن سخن به میان آورد. راهبردها در این زمینه چگونه خواهد بود؟ چه سیاست‌هایی می‌تواند در این زمینه راهگشا تلقی گردد؟ این مقولات به لحاظ علمی سیاست‌ها نامیده می‌شود.

پنجم، این بخش نیز در ادامه بخش قبلی است و عملیاتی نمودن سیاست‌هایی است که در بخش گذشته به بحث و بررسی گذاشته و چکش‌کاری شد تا بتواند امکان اجرایی شدن یابد.

در کشور ما ستاد اقامه نماز مرجع و مسئول سیاست‌های نماز و گسترش فرهنگ این فرع سترگ اسلام است و به طور طبیعی و بر حسب وظیفه ذاتی خود، سیاست‌هایی را در خصوص نماز در سطح کشور اسلامی ما ابلاغ کرده است. در این بخش پژوهشگران

باید به دنبال راهکارهای عملیاتی نمودن این سیاست‌ها باشند. برای مثال چنانچه در سیاست‌های گسترش نماز، فراگیر شدن فرهنگ نماز و نمازخوانی در آموزش و پرورش از شیوه‌های مختلف باشد، محقق باید به دنبال این پاسخ باشد که چه عوامل و موانعی در این راه وجود دارد؟ این سیاست در رسیدن به هدف چه مزیت‌ها و تهدیدهایی در پیش رو دارد و در محیط نهادهای آموزشی چه قوت‌ها و ضعف‌هایی وجود دارد؟ پس از آن و بر اساس این اطلاعات سؤال‌های بعدی این است که چگونه می‌توان در یک دوره پنج تا هفت یا ده ساله به مطلب مورد نظر رسید؟ چه برنامه‌هایی در این راه می‌تواند راهگشا باشد؟ سؤالاتی از این دست به نظر بسیار ساده می‌نماید، اما بدون پاسخ به این سؤالات، مستحکم‌ترین اهداف و سیاست‌ها ره به بیابان خواهند برد و نخواهند توانست به منصف ظهور برسند؛ همان‌گونه که برخی از سیاست‌های فرهنگی که به نظر بسیار مستحکم و هوشمندانه نوشته شده بودند، ره به جایی نبردند.

بخش آخر، تتبع بر اساس موضوعات خاص است. به این معنا که هریک از شاخص‌ها، ویژگی‌ها یا عوامل دست‌اندرکار در خصوص نماز به طور جداگانه یا دسته‌جمعی بررسی شوند و پژوهشگر سؤالاتی در این خصوص از دل آنها بیرون کشیده و به دنبال پاسخ آن برآید. مسجد، منبر، فرهنگ نماز، فرهنگ هم‌گرایی در نماز جماعت، مهر و سجاده و همه و همه می‌تواند موضوع این بخش از تحقیق قرار گیرد و هریک راهگشای سؤالی از سؤالات باشد.

اهمیت نماز نزد کارگزاران حکومت اسلامی

محسن گلپایگانی

مقاله

ویژه نامه علمی ترویجی

۳۹: پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۳

مجموعه

مقدمه

امروزه، کارکردهای تربیتی نماز در عرصه های گوناگون فردی، خانوادگی و اجتماعی بر خداجویان و حتی بر غیرمتدینان پوشیده نیست. نماز. این هدیه شب معراج. هم راز است و هم نیاز. سالک طریق الهی، تازه به این وادی قدم گذاشته یا مدھوش صہبای آن باشد، در هر مرحله، بی نیاز از

این رازونیاز نیست و به حق، در روایات ما، وسیله عروج مؤمن^۱ و نزدیک‌کننده پارسایان به خداوند^۲ معرفی شده است.

در این میان، وقتی به جنبه حاکمیتی اسلام نظر می‌افکنیم و می‌رویم تا قواعد «سبک زندگی اسلامی» را اجرا کرده و از رهگذر آن، به «تمدن اسلامی» نائل شویم، باید اهمیت نماز را در سطح بالاتری، یعنی در عرصه مدیریتی جامعه نیز بررسی نماییم؛ حیطة ای که در آن، نخبگان اجتماعی و سیاسی و فرهنگ‌سازان جامعه دینی یعنی کارگزاران و مدیران جامعه اسلامی حضور دارند. سیاق کلی آیاتی از قرآن کریم که به مسئله نماز پرداخته است، دو نگاه فردی و اجتماعی به نماز را تأیید می‌کند؛ چنان‌که در برخی از آیات به «نماز خواندن»^۳ و در برخی دیگر به «به پا داشتن نماز»^۴ توصیه شده است.

آنچه در این مجال کوتاه بررسی می‌شود، تبیین اهمیت نگاه حکومتی به نماز و رابطه آن با کارگزاران حکومتی است. به همین منظور، نخست به نیاز ویژه یک مدیر به نماز و سپس به وظیفه او در قبال ترویج فرهنگ نماز در جامعه می‌پردازیم.

لزوم توجه کارگزاران حکومتی به نماز

از مدیری که کنترلی بر قلب خود نداشته و اصلاح باطن و صیقل یافتن روح را دغدغه اصلی خود نمی‌داند، نمی‌توان انتظار داشت که به فکر اصلاح امور مردم باشد. شکی نیست که از کوزه همان برون تراود که در او است. امیرالمؤمنین (علیه السلام) در این باره فرموده اند: «هر ظاهری باطنی

متناسب با خود دارد. آنچه ظاهرش پاکیزه باشد باطنش نیز پاک و آنچه ظاهرش پلید باشد، باطنش نیز پلید است»^۵.

نماز و ارتباط مستمر با خداوند، بهترین راه رهایی از زردایل اخلاقی است. امام علی (علیه السلام) در این باره تذکرات متعددی را به فرمانداران خود می‌دادند؛ مثلاً آن حضرت در نامه‌ای به همه فرمانداران شهرها، ابتدا وقت نمازهای پنج‌گانه را تذکر دادند^۶ یا اینکه به سپاهیان خود قبل از آغاز جنگ فرمودند: «پاسدار نماز باشید و بر آن مراقبت کنید و آن را بسیار به جای آرید و به وسیله آن به سوی خدا تقرب جویید»^۷.

مگر نه این است که حاکمان جامعه در معرض هجوم خاصی از ناحیه شیطان و ابتلا به پاره‌ای از ویژگی‌های ناپسند اخلاقی چون عجب، تکبر، غفلت از یاد خدا، ظلم، تجاوز، انتقام، استبداد، ریاست طلبی، فخرفروشی، دنیاگرایی و اشرافی‌گری هستند؟ بنابراین نسخه «ان الصلاة تنهی عن الفحشاء والمنکر»^۸ که بر تقوابخشی نماز گواهی دارد، در مرحله نخست، مورد نیاز مبرم حاکمان است؛ زیرا آنان نه فقط به تقوای فردی، بلکه به تقوای سیاسی نیز احتیاج دارند.

بنابراین نمازی که ستون خیمه دین است، باید محوری‌ترین مسئله یک حاکم اسلامی باشد؛ به گونه‌ای که در هر شرایطی باید آن را به بهترین صورت انجام دهد. مولای متقیان به محمد بن ابی‌بکر. هنگامی که او را به عنوان حاکم مصر برگزید. چنین نوشت: «نماز را در وقت خودش به جای آر. نه اینکه در بیکاری زودتر از وقتش بخوانی و به هنگام

درگیری و کار، آن را تأخیر بیندازی و بدان که تمام کردار خوبت در گرو نمازت است».^۹ آن حضرت به مالک اشتر نیز چنین فرمود: «نیکوترین وقت ها و بهترین ساعات شب و روزت را برای خود و خدای خود انتخاب کن... پس در بخشی از شب و روز، وجود خود را به پرستش خدا اختصاص ده و آنچه تو را به او نزدیک می کند، بی عیب و نقص انجام ده؛ اگرچه دچار خستگی جسم شوی».^{۱۰}

مسئول برپاداری نماز در جامعه

از دقت در آیه ۴۱ سوره حج به این مطلب رهنمون می شویم که مسئولیت اصلی و ابتدایی به یادداشتن نماز برعهده کارگزاران حکومتی است؛ زیرا آنان به صورت مستقیم امور مردم را به دست گرفته و برایشان تصمیم گیری می کنند؛^{۱۱} یا حداقل می توان گفت که الگوگیری و تأثیرپذیری مردم از زمامداران یک واقعیت اجتماعی است.^{۱۲} امام علی (علیه السلام) نیز کارگزاران حکومتی را مسئول مستقیم اجرای این دست از فرامین الهی می دانستند؛ چه آنکه خود آن حضرت فرموده اند: «الأعمال تستقیم بالعمال».^{۱۳}

نماز کارگزاران حکومت

بر اساس فرهنگ اسلامی در اداره جامعه، وقتی به شخصی منصبی واگذار می شود، در واقع شرایطی برای خدمت بیشتر او به مردم برای تقرب به خدا فراهم گردیده است. به همین جهت هر مسئله ای که رسیدگی به امور مردم را به یک اصل تبدیل کند، منجر به فراموشی خدا و در نهایت، فراموشی

خود می گردد. کسی که دچار فراموشی خدا و فراموشی خود شود و قلب او در دیدن حقیقت ها کور گردیده، یا زرق و برقها او را به درون خود می کشد، یا مشکلات، تشویش ها و نگرانیها سبب می شود تا نیازهای واقعی مردم را درک نکند یا در مناسبات سیاسی و اجتماعی، طبل توخالی شیطان را پر صدا و حيله های دشمنان را برنده تراز مکر خدای ببند. امیرالمؤمنین (علیه السلام) می فرماید: «من اشتغل بذكر الناس قطعه الله سبحانه عن ذكره»؛^{۱۴} کسی که به یاد مردم سرگرم شود، خدای سبحان او را از ذکر خود جدا کند. همچنین آن حضرت فرموده است: «من نسی الله سبحانه انساه الله نفسه واعمى قلبه»؛^{۱۵} هر کس خدای سبحان را فراموش کند، خداوند نفسش را از یادش می برد و دل او را کور می گرداند.

به جا آوردن نماز در اول وقت و حتی به صورت جماعت توسط کارگزاران حکومت و برقراری ارتباط صمیمی با مردم، سبب می شود تا حاکمان از گزند اتهامات بیجا و شایعات بی اساس در امان باشند و همواره مردم به آنان گمان نیکو داشته باشند؛ چراکه رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرموده اند: «درباره کسی که نمازهایش را به جماعت می خواند، هر گمان خیری را روا دارید».^{۱۶} همچنین سبب می شود تا آنان بتوانند از ظرفیت گردهمایی مسلمانان در نهاد جماعت و جمعه برای رفع مشکلات جامعه و بصیرت بخشی به مردم بهره ببرند. عظمت بخشی و اقتدار آفرینی به جامعه مؤمنان نیز از دیگر فواید ایجاد تشکل های دینی توسط کارگزاران حکومتی است.

کلاسِ نماز!

علی بانشی

شغلم را خیلی دوست داشت؛ نه به خاطر این که از آن راه امرار معاش می‌کرد، نه! بلکه عاشقانه کار می‌کرد. می‌گفت: «معلمی شغل نیست؛ معلمی عشق است. اگر برای شغل انتخابش کرده‌ای، رهایش کن و اگر عشق توست، مبارکت باد!» در حالی که در کار تدریس بسیار دقیق و سخت‌کوش بود، لحظه‌ای خواندن نماز اول وقت را از دست نمی‌داد. کلاس درس شروع شده بود. درس حساب بود و بحث به طول انجامید، تا این که وقت اذان رسید. شهید رجایی صدای اذان را که شنید، دانش‌آموزان را به یکی از تکالیف حساب مشغول کرد و زمانی که بچه‌ها مشغول نوشتن بودند، به انتهای کلاس رفت؛ روزنامه‌ای را در انتهای کلاس و بین دو ردیف صندلی‌ها پهن کرد و همان‌جا مشغول به اقامه نماز ظهر و عصر شد.

پی‌نوشت‌ها

۱. پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمودند: «الصلاة معراج المؤمن»؛ محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۹، ص ۳۰۳.
۲. امام علی (ع) فرمودند: «الصلاة قربان کل تقی» کلینی، اصول کافی، ج ۳، ص ۲۶۵.
۳. «إن الصلاة كانت على المؤمنين كتاباً موقوتاً؛ نماز وظیفه ای ثابت و معین بر مؤمنان است». نساء: ۱۰۳.
۴. «أقم الصلاة لذکری؛ نماز را برای یاد من به یادار». طه: ۱۴.
۵. نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، خطبه ۱۵۴، ص ۲۸۶.
۶. همان، نامه ۵۲، ص ۵۶۵.
۷. همان، خطبه ۱۹۹، ص ۴۱۸.
۸. «به درستی که نماز [انسان را] از ابتلای به زشتی‌ها و گناه بازمی‌دارد». عنکبوت: ۴۵.
۹. نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، نامه ۲۷، ص ۵۱۰.
۱۰. همان، نامه ۵۳، ص ۵۸۵. این نامه طولانی‌ترین فرمان حکومتی حضرت علی (علیه السلام) است.
۱۱. «الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ؛ همان کسانی که هرگاه در زمین، به آنان قدرت بخشیدیم، نماز را برپا می‌دارند». حج: ۴۱.
۱۲. در منابع روایی ما به این مطلب با عبارت «الناس علی دین ملوکهم» اشاره شده است؛ اما نمی‌توان به روایت بودن آن به صورت قطعی حکم کرد. ر.ک: محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۲، ص ۷.
۱۳. «کارها به وسیله کارگزاران به سامان می‌رسد». تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، حدیث ۷۹۲۰.
۱۴. همان، حدیث ۳۶۶۵.
۱۵. همان، حدیث ۳۶۶۶.
۱۶. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۸۵، ص ۱۶.

غبارروبی از نماز

در مصاحبه با قائم مقام ستاد اقامه نماز کشور

مهدی رزاقی طالقانی

مصاحبه

ویژه نامه علمی ترویجی

۴۳ پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۳

عنایت

و امام و رهبری در زمینه اقامه نماز در جامعه اسلامی، ما در کجای راه ایستاده ایم؟ آنچه در سه دهه اخیر اتفاق افتاده و در عمل در جامعه اجرا شده، بیشتر حالت تبلیغی و توصیه و تذکر و پیگیری داشته است. اما اینکه یک سیر تشکیلاتی و یک کار سازمانی صورت گیرد و این مطالبات به

مسئلاً شما می دانید که موضوع اقامه نماز در کنار سایر شرایع اسلامی از مطالبات مردم در انقلاب اسلامی بوده و پس از انقلاب، امام و رهبری بر این موضوع تأکید زیادی داشته اند. به عنوان اولین سؤال بفرمایید بعد از گذشت ۳۶ سال، در راه رسیدن به اهداف و انتظارات مردم انقلابی

صورت جدی پیگیری شود، اتفاق افتاده؛ اما متأسفانه حقیقت را نادیده گرفته است. یعنی در هر سالی که توصیه‌ای شده یا پیامی داده شده، باید گروه‌هایی تشکیل می‌شده و این مطالبات را عملیاتی و آن را از دستگاه‌های مربوطه مطالبه می‌کردند. در پایان سال نیز عملکرد دستگاه‌ها را گزارش می‌دادند و ضعف‌ها را مشخص می‌کردند. به طور کلی می‌توان گفت که اقداماتی صورت گرفته، اما به صورت جدی و کامل نبوده است.

ستاد اقامه نماز با عده و عده کم نمی‌تواند انتظارات پیامبر و خداوند و حتی انتظارات رهبری و مردم را مطابق شأن و منزلت نماز برآورده سازد. تشکیلات و گروه‌های مختلف باید دست به دست هم دهند و در این زمینه، به‌ویژه جوانان در کنار ستاد اقامه نماز قرار گیرند. دلسوزها، مسجدی‌ها، نمازخوان‌ها و مؤمنان دست به دست هم دهند و در یک تشکیلات منسجم، با یکدیگر کارها را بهتر به پیش ببریم. امسال برنامه‌هایی را در این زمینه تدوین کردیم و قصد داریم با کارهای تشکیلاتی و گروهی، این مطالبات به حق را در بخش‌های مختلف نماز و فرهنگ آن محقق کنیم.

پیش از انقلاب تمام آنچه در حوزه نماز می‌گذشت، در اختیار مردم بود و مردم خودشان مسجد می‌ساختند و نماز را ترویج می‌دادند. از نگاه شما ستاد اقامه نماز دلیلی بر وجود نماز دولتی است؟

نماز در سال‌های پس از تشکیل ستاد، دولتی نبوده است. ستاد اقامه نماز از زمانی که تشکیل شده، به صورت هیئت امنایی اداره شده و افراد محدودی در این ستاد

قرار گرفتند. اعضای این ستاد بیشتر به عنوان چشم سوم جامعه را رصد می‌کنند و هر جایی که غفلت یا کم‌کاری وجود داشته باشد، به آنها تذکر می‌دهند. نماز از جمله اموری است که شیطان برای از بین بردنش کمر بسته است. شاید شیطان به ما در بخش‌های دیگر کاری نداشته باشد؛ اما با همه عده و عده‌اش تلاش می‌کند که انسان ناشکری پیشه سازد و شکر واقعی را در برابر نعمت‌های الهی به جا نیورد. بستر شکر هم نماز است. تا موقعی که ما با چنین دشمنی مواجه هستیم، قطعاً باید در مسیر خود دائماً غفلت‌زدایی کنیم. ممکن است انسان‌های مؤمن و خوبی برای گسترش فرهنگ نماز تلاش کنند، اما غفلت مرتب ما را درگیر می‌کند. غفلت‌زدایی و تذکر دادن، دلیل بر دولتی بودن نیست. با این حال به جرئت می‌شود گفت که ستاد اقامه نماز مردمی اداره شده است. بیشترین هزینه‌هایی که در زمینه مساجد، اقامه نماز و تربیت عالمان دینی می‌شود، از کمک‌های مردمی است و دولت سهم ناچیزی در این زمینه دارد.

◀ اگر منصفانه نگاه کنیم، ستاد اقامه نماز با معضلات زیادی مواجه بوده که یکی از این معضلات، وجود نهادهای موازی در امر نماز و تداخل وظایف است. شما به عنوان قائم مقام سازمان، چه نظری در این باره دارید و آیا راهکاری برای آن اندیشیده‌اید؟ نماز باید اولویت همه دستگاه‌های فرهنگی باشد. چه ستاد اقامه نماز وجود داشته باشد، چه وجود نداشته باشد. چه ستاد اقامه نماز بگوید و چه نگوید. به نظر من اولین اولویت دستگاه‌ها و برنامه‌های

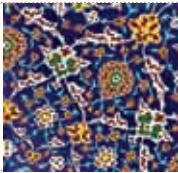
فرهنگی باید نماز باشد تا زمانی که این اتفاق بیفتد و همهٔ مسئولان حکومت اسلامی ما آیه «الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ» را روی دیوار بزنند و همیشه به آن نگاه کنند و بدانند که مسئولیتی بزرگ در قبال اقامه نماز دارند. فرقی نمی‌کند اشخاصی چه مسئولیتی دارند؛ ممکن است وزیر بهداشت باشد، ممکن است استاندار باشد، ممکن است وزیر ارشاد باشد، ممکن است وزیر اقتصاد باشد. موضوع این نیست که حتماً آن مسئول باید مسئول فرهنگی باشد، خیر؛ در همهٔ بخش‌ها باید این احساس مسئولیت وجود داشته باشد. اگر صریح بخواهیم بگوییم، علی‌رغم اینکه در ظاهر دستگاه‌های زیادی اولویت پرداختن به نماز را دارند، اما واقعیت این است که اولویت دستگاه‌های فرهنگی و مسئولان ما نماز نیست و نماز خفیف شمرده شده می‌شود. مثلاً در یک ساختمان تجاری یا در یک اداره، نمازخانه در طبقه منفی چهارم است. تازه در آن طبقه یک اتاق کوچک را نمازخانه کرده‌اند. ساختمان نمازخانه دارد، اما این حق نماز و حق خانه خدا نیست. حق این است که در طبقه اول بزرگ‌ترین، زیباترین و قشنگ‌ترین فضای ساختمان را به نمازخانه اختصاص داد. در شهرک‌های بزرگ، آخرین خانه‌ای که ساخته می‌شود، خانه خدا است. در یک شهرک ده هزار نفری، یک مسجد کوچک می‌سازند؛ گویا باور کرده‌اند که فقط چهل یا پنجاه نفر اینجا نماز می‌خوانند. با اینکه دولت و مسئولان در بخش‌های مختلف، به جاده‌ها و بوستان‌ها توجه می‌کنند، اما

به مسجد و محل اقامه نماز کمتر توجه می‌شود. در ساختمان ادارات و در اصناف ما، یک‌دهم افراد در نماز حضور پیدا می‌کنند. مسئولان ما کمتر در نمازخانه در کنار نمازگزاران هستند. معلمان ما، مدیران ما، استادان دانشگاه، کمتر در نمازخانه در کنار دانش‌آموزان و دانشجویان هستند.

چنانچه این حالت از بین برود، ما می‌توانیم بگوییم که حق نماز ادا شده است. اگر از طبقهٔ چهاردهم یا پانزدهم یک ساختمان به شهرهای ما نگاه کنید، می‌بینید که سیمای شهرهای ما اسلامی نیست. هر موقع به همان اندازه که سرانه آموزشی، سرانه آب و برق و گاز و تفریحی در نظر می‌گیریم، سرانه نماز هم داشتیم، می‌توانیم بگوییم که برای نماز کاری شده است. هر موقع پدر و مادرهای ما، انجمن اولیا و مربیان ما به همان اندازه که معلم خصوصی فیزیک و شیمی می‌گیرند، به همان اندازه که به معدل بچه‌هایشان توجه می‌کنند، به رشد نماز بچه‌هایشان توجه کنند، می‌توانیم بگوییم نماز رشد پیدا کرده و کارها در عرصه نماز پیش می‌رود.

◀ **اینکه شما با واقع‌بینی این غفلت را می‌پذیرید، جای امیدواری دارد. اما باز هم سؤال قبل را تکرار می‌کنم: به نظر شما آیا دلیل اصلی این غفلت، موازی‌کاری نهادهای مسئول نیست؟**

موازی‌کاری وجود دارد، اما در بخش‌هایی موازی‌کاری داریم و در بخش‌هایی اصلاً متولی نداریم. برای مثال نمازخانه‌های بین‌راهی در کشور متولی ندارد. چند استان مثل تهران رئیس امور رسیدگی به مساجد

مثل نمازخانه یا مسجد. اینها باید تحت یک مدیریت باشد و بررسی شود که آیا هر صبح و ظهر و شب در این مسجد نماز برگزار می‌شود؟ آیا در این مسجد به اندازه کافی مردم حضور پیدا می‌کنند؟ آیا در این مسجد امام جماعت مهارت‌های لازم برای برقراری ارتباط با مأمومان را دارد؟ آیا در این مسجد روزبه‌روز حضور جوان‌ها و نوجوان‌ها بیشتر می‌شود؟ آیا این مسجد محور همه فعالیت‌های آن محله است یا نه؟ یک مرکز باید همه اینها را رصد و مدیریت کند. می‌توانیم اسم این مرکز را به عنوان مثال

درد و مثلاً سازمان تبلیغات اسلامی روی روحانی کار می‌کند. در جای دیگر روی ساختمان فیزیکی کار می‌کنند. جای دیگر روی کانون فرهنگی و هنری کار می‌کنند. این موازی‌کاری‌ها و جدا بودن‌ها و سلیقه‌ای کار کردن هر بخش، قطعاً به روند کار ضربه می‌زند. اگر مجموعه‌ای باشد که برای بخش‌های مختلف نماز برنامه داشته و متولی آن باشد، وضعیت فرق خواهد کرد. بخش نرم‌افزاری نماز، نماز خواندن و نمازگزاران هستند و بخش سخت‌افزاری آن، جایی است که نماز در آن ادا می‌شود؛

شورای عالی نماز بگذاریم. بنده فکر می‌کنم که ظرفیت‌ها در کنار یکدیگر و با همیاری همدیگر چند برابر می‌شود و نتیجه کار مطمئناً بهتر می‌شود.

◀ یکی از مشکلات نهادهای مذهبی در کشور عدم پرداختن به مسئله پژوهش است؛ مسئله‌ای که مقام معظم رهبری هم بارها بر آن تأکید کرده‌اند. شما جایگاه پژوهش و پژوهش‌محوری را در فعالیت‌های ستاد اقامه نماز چگونه می‌بینید و چه راهکارهایی برای بهبود این وضعیت در نظر دارید؟

متأسفانه از این موضوع خیلی غفلت شده و یکی از ضعف‌های ستاد اقامه نماز است؛ علی‌رغم اینکه مقام معظم رهبری در اجلاس‌های گذشته بر این موضوع تأکید کرده‌اند. این اشکالی است که به ستاد وارد است و پیگیری برای رفع آن صورت نگرفته است. متأسفانه در بخش‌های دیگر نیز دستگاه‌های متولی خوب عمل نکرده‌اند؛ نهادهایی مانند آموزش عالی، مؤسسات علمی کاربردی، دانشگاه‌های آزاد، دانشگاه‌های علوم پزشکی. ستاد باید از این نهادها پژوهش را مطالبه می‌کرده است. با وجود این همه بودجه تحقیقاتی و پژوهشی دستگاه‌ها، باید حتماً سهم مهمی را به نماز اختصاص می‌دادند. مثلاً مناسب است که در دانشگاه‌های علوم پزشکی، تحقیقات مختلفی درباره رابطه نماز و سلامتی یا رابطه نماز و کاهش اضطراب صورت گیرد. آیا در بخش‌های اقتصادی پژوهشی صورت گرفته است که ببینیم نمازگزاران در بخش‌های اقتصادی چقدر رشد کرده‌اند؟

رابطه نماز و اقتصاد چیست؟ در زمینه‌های اجتماعی، نماز چگونه نقش آفرینی می‌کند؟ در زمینه‌های سیاسی یا در عرصه‌های علمی چه تأثیراتی دارد؟ متأسفانه در این ابعاد خیلی کم کار شده و یکی از ضعف‌ها و نقایصی است که باید برطرفش کنیم.

◀ بیست و سومین اجلاس سراسری نماز در ماه گذشته برگزار شد. شما چه اهدافی را از برگزاری این اجلاس دنبال می‌کردید؟ آیا به طور کلی برای ۲۳ اجلاس گذشته، هدف‌گذاری خاصی انجام می‌شده است؟ نتیجه آن هدف‌گذاری‌ها، اگر تحقق یافته، چه بوده است؟

برگزاری اجلاس در مجموع اقدام خوبی است. مهم‌ترین خوبی‌اش این است که یک موج در جامعه به راه می‌اندازد تا همه در مورد نماز فکر کنند، بنویسند و مطالعه کنند. پس وجود این اجلاس خیلی خوب است و تا به امروز نیز نتایج خیلی خوبی داشته است. پیام‌هایی که آقا می‌دهد و پیگیری‌هایی که شده، به هر حال نتایجی داشته است. قسمتی از ضعف‌ها و مشکلات، به مرور به همین منوال حل شده و اگر این اتفاق نبود، قطعاً وضعیت ما خیلی بدتر از این بود. البته تا حالت مطلوب فاصله داریم.

درصدیم که از این به بعد برای اجلاس‌ها برنامه منظم و مرتبی را طراحی کنیم و ببینیم از برگزاری آن، چه می‌خواهیم. این اجلاس باید طوری برنامه‌ریزی و برگزار شود که در زمان آن، همه کشور درگیر آن شود. یعنی همه استان‌ها بتوانند پیش‌اجلاس‌هایی را برگزار کنند و

فعالیت‌هایی در این زمینه ترتیب دهند. نامی که برای اجلاس انتخاب می‌شود، در طول سال به آن پیردازیم و در جامعه پررنگش کنیم. آخر کار بتوانیم در اجلاس نتیجه کارهای نمازی دستگاه‌ها را مطرح کنیم و ببینیم در طول یک سال گذشته، چه انجام داده‌ایم.

به نظر من اجلاس، کارنامه نماز طی یک سال گذشته است. آنجا است که باید ببینیم کجاها نمره مان زیاد است و کجاها کم. آنجایی که نمره مان کم شده، برای سال آینده سرمایه‌گذاری بیشتری کنیم و جدیت و برنامه‌ریزی بیشتری داشته باشیم. مواردی که نمره مان بالا است، به عنوان ظرفیت‌ها مطرح شود تا از آن استفاده کنیم. ضمن اینکه ببینیم چه راهکارهایی اندیشیده‌ایم که آنجاها قوت پیدا کردیم و از این تجربه استفاده کنیم برای برطرف ساختن ضعف‌ها. ما برای پیام‌ها دبیرخانه‌ای تشکیل دادیم و پیام‌های آقا و انتظارات مان از جامعه در زمینه نماز را به شاخص‌های کمی تبدیل کردیم. به این ترتیب در هر اجلاس می‌توانیم ببینیم در کجا شاخص‌هایمان رشد و در کجاها کاهش پیدا کرده تا برای آنها برنامه‌ریزی کنیم.

◀ به عنوان آخرین سؤال، بزرگ‌ترین مشکل اقامه نماز در کشور را در این چند ماهی که در این عرصه مشغول به فعالیت شدید، چه می‌دانید؟
به نظر من گسترش فرهنگ نماز، پول و امکانات زیادی نمی‌خواهد. فقط و فقط

یک مثال غیرت می‌خواهد که همه مؤمنان و کسانی که یک ذره انصاف داشته باشند، بتوانند نماز را از لاک غربت بیرون بیاورند.

نمازخوان متعهد از نظر خداوند و ائمه، پنجاه درصد نمره را در اقامه نماز می‌گیرد و باید پنجاه درصد دیگرش را در دعوت دیگران به نماز. لذا باید برای اقامه نماز و برداشتن موانع آن تلاش کند. اگر مقداری غیرت دینی و غیرت خدایی در بعضی افراد وجود داشته باشد، در هر اداره و محله‌ای که باشند، می‌توانند فضای آنجا را نمازی کنند و آنجا اقامه نماز را به نحو احسن رشد دهند.

نکته بعدی نیروی انسانی فعال و خوش‌فکری است که متأسفانه در ستاد اقامه نماز افرادی از این دست کم هستند. همه باورشان شده که باید یک عده بازنشسته و سن بالا در ستاد اقامه نماز کار کنند! این فرهنگ غلط باید اصلاح شود. باید کسانی که مسئولیت دارند، نیروهای فکری جوان و شاداب و باتحرک، در ستاد نماز مشغول فعالیت شوند و نیروها فکشان را به کار ببندند تا دیگران را در این زمینه فعال کنند. متأسفانه به ستاد نماز و نیروهای آن، با این دید تحقیرآمیز نگاه می‌شود. این نگاه باید اصلاح شود و اشخاص دردمند، علاقه‌مند، شاداب و بانشاط، در این زمینه پرچم نماز را به دست بگیرند و فرهنگ آن را در جامعه رشد دهند.

مردم، فرهنگ و ترویج نماز

نقش مردم به عنوان رکنی از حکومت اسلامی در ترویج و اقامه نماز

محسن صابری

مقاله

درمانگر بیماری‌های جسمی، روحی، فردی و اجتماعی انسان، آن عنصر اصلی یا یکی از اصلی‌ترین عناصر است. عمل به همه واجبات شرعی و اجتناب از همه محرّمات، تشکیل دهنده مجموعه‌ای از داروهای تجویز شده از سوی پروردگار، برای تقویت بنیه روحی و اصلاح امور دنیا و آخرت انسان اصلاح جامعه و اصلاح فرد است. منتها در این مجموعه بعضی از عناصر کلیدی هستند که شاید بتوان گفت نماز، کلیدی‌ترین این عناصر است. «الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ» (۲) مؤمنان،

پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله وسلم: «مَوْضِعُ الصَّلَاةِ مِنَ الدِّينِ كَمَوْضِعِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ» (۱)

جایگاه نماز در دین، مانند جایگاه سر در بدن است.

اهمیت امر اقامه و ترویج نماز، ناشی از اهمیت خود نماز است. زمانی که در شرع مقدس اسلام می‌بینیم اینچنین راجع به نماز چه در قرآن، چه در احادیث نبوی و چه در فرمایشات معصومین. ترغیب، تشویق و اهتمام نشان داده شده است، کشف می‌کنیم که این نماز، در بین مجموعه داروهای

ویژه‌نامه علمی ترویجی

۴۹: پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۳

موانا

مجاهدان راه خدا، ایثارگران طریق تحکیم معارف الهی این گونه‌اند که وقتی «إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ»؛ وقتی ما اینها را در زمین متمکن کردیم، قدرت را به اینها سپردیم، خیلی کارها باید انجام بدهند: استقرار عدالت، ایجاد رفاه اجتماعی و... اما اول چیزی که وجود دارد: «أَقَامُوا الصَّلَاةَ»؛ نماز را اقامه می‌کنند. چه رازی در این نماز است که اقامه آن این قدر مهم است؟ (۳) در ترویج و اقامه نماز، چند درصد این مهم سهم حکومت اسلامی به عنوان ضابط شریعت اسلام و چه مقدار سهم جامعه مسلمان به عنوان بدنه حاکمیت اسلامی است؟

می‌دانیم که حاکمیت تنها نهاد تأثیرگذار بر فرهنگ و روابط اجتماعی نیست. مقوله فرهنگ و نظام روابط اجتماعی، امری نیست که با بخشنامه و ابلاغیه‌های دولتی شکل بگیرد و اصلاح شود. در مباحث حقوقی نیز این مسئله مطرح است که قانون از نظر تکنیکی نسبت به روابط اجتماعی افراد، «پس آینده» است. یعنی ابتدا جامعه می‌بایستی در تحول روابط خود به ضوابطی برسد و سپس این ضوابط توسط حاکمیت سیاسی تنظیم شود و شکل مواد قانونی به خود بگیرد. (۴) روابط اجتماعی مسئله‌ای قائم به رفتار و باورهای آحاد مردم است و تا یک تغییر نگرش عمیق در باور مردم نسبت به اعمال اجتماعی آنها به وجود نیاید، هیچ قانونی یارای تغییر آن را نخواهد

داشت. بنابراین در مسئله ترویج فرهنگ نماز، مردم حرف اول را می‌زنند و رویکرد و نگرش آنها در این زمینه بسیار تأثیرگذار خواهد بود و اساساً این مسئله‌ای نیست که بر تشکیل حکومت الهی متوقف باشد، بلکه باید این ستون دین، در جامعه به پا داشته شود.

در ادامه مقولاتی که می‌تواند در روند تغییر رویکرد نسبت به جایگاه نماز، توسط مردم اثرگذار باشد را با هم مرور می‌کنیم:

۱. نماز با کیفیت

اولین مسئله در رونق و ترویج نماز این است که در عمل شخصی، به نمازمان کیفیت بدهیم و در مرحله بعد وارد تلاش اجتماعی، ترویج نماز و همگانی کردن آن شویم. کیفیت یافتن نماز بدین معنی است که نمازگزار به نماز به چشم «میعاد ملاقات با خدا» بنگرد و در آن با خدای خود سخن بگوید و خود را در حضور او ببیند. نماز را با توجه به معنی و مفهوم کلمات نماز و همراه با خشوع و حضور ادا نماید. این روح نماز است که بدون آن، نماز کالبدی بی‌جان است. اگرچه ساقط کننده اقل تکلیف است؛ ولی برآورنده همه هدف‌ها و مقاصد تشریح نیست. این مسئله البته نیازمند آموزش و تمرین است و اگر تأمین شود، عمق روحیه دینی و فرهنگی نماز را برقرار خواهد کرد.

۲. شکل‌گیری فرهنگ نماز در خانواده

خانواده به عنوان کوچک‌ترین و صمیمی‌ترین واحد یک اجتماع، حائز

تأثیرگذاری فوق العاده نسبت به افراد درون خانواده است. اگر یک رفتار و باور در کودکی و نوجوانی توسط خانواده شکل گیرد، آن عمل تا پایان عمر همراه انسان می ماند و ترک آن رفتار، بسیار مشکل خواهد بود. از این حیث در روایات نیز تأکید بسیاری بر آموزش باورها و رفتار صحیح در دوران کودکی در خانواده شده است. امام باقر علیه السلام در روایتی فرموده اند: «فرزندان خود را از هفت سالگی به اقامه نماز وادارید.» (۵) البته باید مراقب بود که شیوه رفتاری ما با کودک و نوجوان خود به نحوی باشد که باعث تأثیرگذاری منفی در وی نشود. البته بخشی از این تأثیرگذاری به الگوگیری کودک از والدین مربوط می شود که در این میان میزان اهمیت دادن ایشان به نماز خود حائز اثر تربیتی است.

۳. حضور در نماز جماعت و مسجد

حضور در نمازهای جماعت در مساجد به معنای بروز برکات نماز در سطح همکاری و همدلی اجتماعی است. بی شک این فریضه با همه اتکالش به عامل درونی همچون دیگر واجبات دینی. ناظر به همه عرصه زندگی انسان است و نه فقط به بخشی از آن در زندگی فردی و شخصی. آنجا که پای فعالیت و نشاط دسته جمعی افراد جامعه به میان می آید، نماز همچون گرم ترین و پرشورترین عبادت دسته جمعی، نقش بزرگی را بر عهده می گیرد. مظهر این خصوصیت، همین نمازهای جماعت

پنجگانه و نماز جمعه و نمازهای عید است. (۶) مساجد به عنوان مهم ترین پایگاه اجتماعی دین در جامعه، نیازمند گسترش و رونق است. امروز کمبود مسجد در شهر، شهرک و روستا، نبود جایگاه نماز در مراکز اجتماعات همچون ورزشگاه، بوستان و پایانه های شهری، کاملاً ملموس است. امروزه بسیار شاهد هستیم که شهرک های مسکونی ساخته می شود، اما در میان انبوه سازه های مسکونی و تجاری آن بنای مسجدی ساده هم به چشم نمی خورد.

۴. وقف مساجد و نمازخانه ها

ساخت و وقف مساجد محلی، با ظاهری آراسته اما به دور از تجملات مرسوم، تأثیر زیادی در حضور مردم و جوانان در نمازهای جماعت دارد. در تاریخ اسلامی، اولین واقف رسول خدا بود و اولین موقوفات به دست ایشان، مسجد قبا و مسجد النبی و حوائط سبعة (بُستان های هفتگانه) بود. (۷) ماهیت این موقوفات نشانگر فرهنگی بودن وقف و اهمیت مسجد و نماز جماعت در نگرش اسلامی است.

۵. امر به نماز

امر به معروف و نهی از منکر یکی از مؤثرترین کارویژه های فرهنگ اسلامی در پیشبرد اصلاحی جامعه است. در این میان امر و تشویق اطرافیان به اقامه نماز و بازداشتن از سبک شمردن آن در ترویج فرهنگ نماز، بسیار کارآمد خواهد بود. البته باید توجه داشت که امر به معروف، متوقف بر فرهنگ سازی و

تحکیم پایه‌های اعتقادی است. شما نمی‌توانید کسی را که باور به نماز ندارد، به برپایی نماز امر کنید؛ بلکه باید ابتدائاً این باور را در او به وجود بیاورید و نماز و فرهنگ آن را در نظر او معروف و پسندیده قرار دهید و در مرحله بعد به اقامه آن امر نمایید.

۶. تشخیص بخشی اجتماعی به نمازگزار
ما در مرادوه روزانه مان با مردم و برقراری ارتباط مؤثر با آنها به یکسری از بایسته‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی مثل شأن اجتماعی، موقعیت کاری، میزان تحصیلات و... توجه می‌کنیم. هر کدام از این بایسته‌ها در نوع نگاه و قضاوت ما در مورد افراد و میزان صمیمیت ما با آنها تأثیر گذارند. حال اگر ما میزان اهمیت افراد به نماز و اقامه آن را جزئی از موقعیت اجتماعی آنها قرار دهیم و مناسباتمان را بر این مبنا قرار دهیم، به مرور شاهد پیرنگ شدن فرهنگ نماز در دید جامعه خواهیم بود. این مضمون در روایات ما نیز دیده می‌شود. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «من صلی خمس صلوات فی الیوم واللیلۃ فی جماعه فظنوا به خیراً و اجیزوا شهادته» (۸) به کسی که نمازهای پنجگانه‌اش را به جماعت می‌خواند، خوش گمان باشید و گواهی‌اش را بپذیرید. البته پر واضح است که صرف عمل به ظواهر شریعت، وجاهت‌زا نیست و باید فرهنگ نماز، که مستلزم دوری از فساد و امور ناپسند است، (۹) در انسان شکل بگیرد. در این میان NGO ها و سازمان‌های

مردم نهاد نیز می‌توانند نقش مؤثری در ترویج فرهنگ دینی و خصوصاً اقامه نماز ایفا کنند. آنچنان که شاهد موفقیت‌های نسبی این سازمان‌های مردمی در حفظ محیط زیست، حمایت از محرومان، آزادی زندانیان و... بوده‌ایم. البته بحث عوامل مؤثر در تغییر رویکرد نسبت به جایگاه نماز توسط مردم، بسیار گسترده و مصادیق آن متعدد می‌باشند و بحث در اینجا به پایان نمی‌رسد. جا دارد که صاحبان اندیشه و جامعه‌شناسان متعهد در این گونه مسائل ورود کنند تا روند تعمیق فرهنگ دینی بتواند به سرعت خود بیفزاید.

پی‌نوشت‌ها

- (۱) کنز العمال، ج ۷، حدیث ۱۸۹۷۲.
- (۲) حج (۲۲): ۴۱.
- (۳) مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در هفدهمین اجلاس نماز، ۱۳۸۷/۸/۲۹.
- (۴) علی رضاقلی، جامعه‌شناسی نخبه‌کشی، نشرنی، ۱۳۷۷، ص ۳۸.
- (۵) «إنا نأمر صبیاننا بالصلاة اذا كانوا بنی خمس سنین، فمروا صبیانکم بالصلاة اذا كانوا بنی سبع سنین». وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۱۲.
- (۶) مقام معظم رهبری، پیام به مناسبت گردهمایی سالیانه نماز در شیراز، ۱۳۷۳/۶/۱۰.
- (۷) دانشنامه حوزوی ویکی فقه، مدخل وقف.
- (۸) وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۳۷۱.
- (۹) «إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ» عنکبوت (۲۹): ۴۵.

نگاه ما به نماز، دقیق و علمی نیست

محمدرضا نظری در گفتگو با
حجت الاسلام دکتر ساجدی

گفت و گو

نسبت بین ظاهر
و باطن، لازمه اثر
معماری است و از
وجه وحدت آفرین
در معماری اسلامی
به شمار می آید.
آثار معماری و
بناهای تاریخی
و نیز آثار دینی،
نمایان گرا احساس
عمیق و اندیشه
متعالی است.

ویژه نامه علمی ترویجی

پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۲ / ۵۴

فایز

این مسئله را به گفتگو بنشینیم. ایشان علاوه بر اینکه از محضر بزرگانی چون وحید خراسانی، تبریزی، مصباح یزدی استفاده نموده اند، دارای مدرک دکتری از دانشگاه

اشاره: یکی از حوزه هایی که تاکنون کمتر به آن پرداخته شده، مسئله حکومت و نماز است. به همین منظور در این شماره سعی کردیم با حجت الاسلام دکتر ساجدی

مونترال کانادا نیز می‌باشند. تدریس و تألیف چندین جلد کتاب درباره نماز و مدیران، بهانه خوبی بود تا مسئله نقش مدیران و نماز را از زبان ایشان بشنویم.

◀ **با تشکر از وقتی که در اختیار نشریه قنوت قرار دادید، در اولین سؤال موضع حکومت در برابر نماز را چگونه ارزیابی می‌کنید؟**

از نظر اسلام، دولت دینی نسبت به اعتقادات مردم وظیفه ای ویژه دارد و دولت دینی در راستای تحقق اهداف انبیاء باید نقشی کلیدی را برای نماز قائل شود؛ چه در کیفیت و چه در ارتقای کیفیت نماز. ارتقا کیفیت نماز می‌تواند ما را به اهداف الهی نزدیک کند. از این جهت این مسئله جزء وظایف اصلی کارگزاران دولت دینی قرار می‌گیرد. قرآن در خصوص هدف بعثت انبیاء می‌فرماید: «هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ». در سوره جمعه آیه دوم وظیفه پیامبران را تزکیه و تعلیم ذکر کرده است. بر این اساس کارگزاران دینی باید در متابعت از فلسفه بعثت حرکت کنند و در همین مسیر باید برای تزکیه و تعلیم جامعه حرکت کنند. برای تحقق این هدف، باید مقدماتش را فراهم آورد و یکی از مقدماتش بی‌تردید فرهنگ‌سازی اقامه نماز در جامعه است. فرهنگ‌سازی اقامه نماز یعنی بسترسازی برای تقید به نماز و ظهور برکات آن در عرصه‌های مختلف فردی و اجتماعی در نهادهای مختلف اجتماعی که یکی از

مهم‌ترین آن نهادها، سیاست و حکومت است.

در صدر اسلام نیز حضرت پیامبر (ص) وقتی می‌خواهد معاذ بن جبل را به عنوان فرمانده به یمن بفرستند، به ایشان چند دستورالعمل می‌دهند. مثلاً باید قرآن را بر همگان بیاموزی، مردم را بر اساس اخلاق پسندیده تربیت کنی، سنت‌های جاهلی را از میان برداری، دستورهای اسلام را در جامعه زنده و آشکار کنی و اینکه بیشترین توجه را به برپایی نماز داشته باش. این مسئله نشان می‌دهد از جمله حقوق مردم بر حکومت، این است که عملاً توجه ویژه‌ای به برپایی و اقامه نماز در جامعه داشته باشد.

معنای این توصیه اسلام این است که مقدماتش را هم باید فراهم کنیم. در روایات متعددی وارد شده که اگر به نماز پایبندی صورت گیرد، وجدان اخلاقی مردم تقویت شده و فطرت توحیدی احیا می‌شود. در این صورت در ساحت‌های مختلف زندگی فردی و اجتماعی، در بخش‌های مختلف اعم از نهاد خانواده، تعلیم و تربیت، آموزش‌های رسمی، غیررسمی، رسانه و حکومت آثارش را خواهیم دید. به همین جهت حکومت به همان اندازه که به سلامت جسمی اهمیت می‌دهد و حتی بیش از آن، در مسئله نماز سرمایه‌گذاری کند و کارشناسان فراوان و حتی وزارت‌خانه ویژه‌ای به آن اختصاص دهد تا بتواند این هدف در سطح جامعه محقق گردد. ثمره این مسئله برقراری پیوند روح انسان‌ها با خدا است.

می خواهد وارد کشور شود و سلامت جامعه را تهدید کند، حساسیت نشان داده، به ویروس‌های مسری مضر به اخلاق و معنویتی که از خارج وارد می‌شود، حساس باشیم، بسیاری از مشکلاتمان حل می‌شود.

متأسفانه مسئولان خطر عظیم ویروس‌های ضد معنویت و ضد اخلاق اسلامی را درک نکرده‌اند. علاوه بر آن، کارشناسان ما درک لازم را از این مسئله ندارند. سی‌وچند سال از وقوع انقلاب می‌گذرد؛ مهم‌ترین انتظاری که از ما می‌رود این است که به دنیا نشان دهیم که نماز می‌تواند چنین قدرتی داشته باشد. جامعه نمازگزار متفاوت از جامعه‌های دیگر است. اگر جامعه نمازگزار متفاوت است، ما باید ابزارهای لازم را فراهم کنیم که یکی از آنها شناسایی ویروس‌ها است. درحالی‌که الان نگاه ساده‌لوحانه و ضعیف به نماز می‌شود. علتش هم این است که نگاه ما به نماز، نگاه علمی و دقیق نیست. ما از سیستم تربیت انسان و نقش نماز در تربیت غافلیم.

◀ یعنی نخبگان هم به گونه ایی مقصر هستند، از این جهت که نتوانسته‌اند مدیران را تغذیه کنند؟

نخبگان مدیران را تغذیه نکرده‌اند، اما فراموش نکنیم یک سری از مدیران هم اصلاً از نخبگان نخواستند. یعنی این مسئله‌ای چندسویه است. بنابراین این یک مشکل جدی است. ما در قسمت‌های مختلف کشور شاهد اموری هستیم که نشان‌دهنده نگاه غیرعلمی به فرهنگ،

◀ به نظر حضرت عالی ما چقدر با این مدل مطلوب فاصله داریم؟

فاصله زیادی داریم؛ زیرا در جامعه ما، به خصوص در میان اولیای امور، به تربیت روحی و معنوی و نماز، نگاه کارشناسانه و علمی نداریم. همه دلسوزند و می‌دانند که نماز و ارتباط معنوی با خدا لازم است؛ اما کسانی که مسئول اداره امور هستند، از کارشناسان متخصص به حد کافی استفاده نمی‌کنند. خودشان هم به این باور نرسیده‌اند که کار کردن روی ارتقای کیفیت نماز به اندازه کار کردن روی ارتقای وضعیت سلامت جسمی جامعه اهمیت دارد. اگر همان‌طور که به ویروسی که

نماز، رابطه میان نماز، فرهنگ و تربیت است.

◀ **آسیب دیگری که به نظر می‌رسد در این زمینه وجود دارد، تضاد بین قوانین و آیین‌نامه‌ها و نماز است. مثلاً هنوز در بسیاری از ادارات نماز جماعت اصلاً برگزار نمی‌شود.**

متأسفانه بعضی از جاها نگاه بسیار منفی به نماز دارند و فضا، فضائی نیست که افراد بتوانند به نماز اهمیت دهند. حکومت باید این فضاها را ایجاد کند. مثلاً در مراکز اداری لازم است کارشناسان قوی به کار گمارده شوند و آموزش‌های لازم را بدهند تا فرهنگ ادارات فرهنگ ضد دینی نشود. این وسط قوانین هم مانعی بر سر انجام نماز است؛ مثلاً ساعت کاری را از هشت صبح الی دو و نیم بعدازظهر تعریف می‌کنیم و در آن، جایی برای نماز قرار نداده‌ایم.

چه اشکال دارد به خاطر نماز نیم ساعت به ساعت اداری اضافه کنیم؟ تا هم کارمند به نماز برسد و هم نگویند که نماز به کار ضربه وارد می‌کند. در کتابی که راجع به نماز در ادارات نوشتم، به این بحث پرداخته‌ام. دولت می‌تواند با آموزش به کارمندان خود نقش اساسی در فرهنگ‌سازی نماز داشته باشد.

لازم است نگاهی کلان به بحث جایگاه نماز در کشور داشته باشیم و بر همان اساس اصلاحات را صورت دهیم و بودجه لازم را به آن اختصاص دهیم. اگر فرهنگ‌سازی نماز در ادارات بودجه می‌طلبد، به اندازه بودجه سلامت به آن بودجه دهیم.

به نظر می‌رسد جمهوری اسلامی باید کاری کند که نگاه مردم به نماز دگرگون شود. این رسالت دولت اسلامی است که کاری کند که نگاه مردم به نماز عوض شود. قبل از انقلاب نگاه مردم به نماز این بود که نماز هیچ تأثیری در زندگی ندارد و حتی ضد پیشرفت و تکامل است. فقط مرتجع‌ها و عقب‌مانده‌ها نماز می‌خوانند. این تصویر غلط از نماز و نمازخوانی باید عوض شود که این امر، وظیفه دولت است.

◀ **خیلی‌ها معتقدند دولت نباید در امر دین دخالت کند؛ زیرا دین را دولتی می‌کند و نباید دین دولتی شود. نماز هم یک گزاره دینی است که با این وظیفه‌ای که برای**

دولت تعریف کردید، نماز دولتی می شود.

اینکه دین نباید دولتی شود درست است. مقام معظم رهبری هم فرمودند که دین نباید دولتی شود؛ به این معنا که از دل دولت، دین صادر شود و دولت از دین برای اهداف خودش سوءاستفاده کند. اما اینکه دولت به دین که یک امر باارزش و گوهر گران بهایی است، کمک کند، امری مطلوب و پسندیده است.

امروزه تحقیقات روشن کرده اند که نماز با سلامت و امنیت پیوند ویژه دارد. دولتی که هدفش خدمت رسانی به جامعه است، باید در خدمت رسانی بالاترین فضائل و ارزش ها و نعمات را برای جامعه بخواهد و بالاترین ارزش ها، ارزش های الهی و دینی است. احیای نماز یعنی احیای گوهر گران بها در وجود انسان. لذا دولت باید در کنار کمک مادی به مردم، برای رسیدن به اهداف معنوی آنان نیز تلاش کند.

من می خواهم به موضوع این مصاحبه و بحث مدیران و نقش آنها در تسهیل امر نماز برگردم. به نظر حضرت عالی چه راهکارهایی برای تسهیل نماز از سوی مدیران می توان در نظر گرفت؟

اگر بخواهیم نماز در کشور تعالی پیدا کند، باید تمام نهادهای مؤثر در تربیت را هدایت کنیم. باید وظیفه نهادهای مؤثر در تربیت، خانواده، تعلیم و تربیت، چه آموزش های رسمی در دانشگاه و مدرسه، چه آموزش های غیررسمی در فرهنگ سراها، پارک ها، مراکز تفریحی و نهاد رسانه برای رسیدن به این هدف تعیین شود. اگر چنین چیزی صورت نپذیرد، ممکن است

یک نهاد کاری را انجام دهد و نهاد دیگر آن را خنثی کند. یکی از مشکلات جامعه ما، عدم هماهنگی بین نهادها است. البته عوامل بیرونی نیز مثل ماهواره و اینترنت، تأثیرات سوئی به دنبال دارند. باید ببینیم وظیفه مان چیست. سپس در یک ستاد برنامه ریزی جامعی صورت پذیرد و وظیفه تمام نهادها برای رسیدن به این هدف تعیین شود. چطور خانواده ها را می توانیم در فرهنگ سازی نماز درون خودشان کمک بکنیم؟ چطور می توانیم کاری کنیم که مدرسه وظیفه اش را در این مسیر درست انجام دهد؟ چطور می توانیم کاری کنیم که دانشگاه وظیفه اش را درست انجام دهد؟ برای هر یک از این موارد قوانین و مقررات لازم را تهیه کنیم.

بنابراین باید روی نهادها برنامه ریزی کنیم و بر فعالیت آنها نظارت ویژه داشته باشیم. در طول سال بعد ببینیم که نهادهای ما چه مقدار در مسیر عمل به این مقررات پایبند بوده اند. هر سال آسیب ها را کشف کنیم و بعد از چند سال ببینیم به سمت مثبت حرکت کرده ایم یا به سمت منفی. بنابراین یک کار عمده بررسی کلان و تعیین وظیفه برای همه نهادها و نظارت بر آنها و ارتقا کیفیت است.

◀ فرض کنید که حکومت نمی خواهد احساس مسئولیت کند و قرار است مثلاً مدیران با همین عده و غده کار کنند. برای این موارد چه راهکارهایی اندیشیده اید؟ به نظر می رسد ما کوتاهی هایی هم داریم. برخی مدیران ما می خواهند کارهایی انجام دهند، اما نمی دانند چه کار کنند.

ما در کتاب مدیران ما این مطلب را مفصل بیان کرده‌ام که خوب است آن نکات به کار گرفته شود. آنجا گفته‌ایم که در گام نخست باید بینش لازم داده شود. برای اعطای بینش باید جایگاه نماز را روشن سازیم و آثار و کارکردهایش را بیان کنیم. برای تک‌تک آثار نماز، تحقیقات میدانی صورت گیرد و پایان‌نامه‌های مستندی نوشته شود. اینها سبب می‌شود ادبیات غنی در باب نماز و آثار آن در بُعد علمی تولید کنیم.

برای تبیین آثار نماز فیلم‌های کوتاهی تولید شود و در مساجد و ادارات نمایش داده شود.

یک بخش مهم کار ما، پاسخ‌گویی به شبهات است. مثلاً می‌گویند نماز با خرافه پیوند دارد، نماز سبب عقب‌ماندگی است، چرا اصلاً باید کمال معنوی پیدا کنیم؟ فضاهایی را ایجاد کنیم که مردم و مخصوصاً جوانان سؤال‌تشان را مطرح کنند و ما هم جواب دهیم. این گام بسیار مهمی است.

گام مهم دیگر در این زمینه، تقویت گرایش به نماز است. صرف شناخت برای ایجاد میل کفایت نمی‌کند. یک سری گرایش‌ها در ما وجود دارد که مانع از گرایش به نماز می‌شود؛ مثل تنبلی یا وسواس. یک سری عادات رفتاری خاص نیز مانع نماز می‌شود. مثلاً دوست دارند نماز بخوانند، ولی در فضای اداره تحمل نگاه تحقیرآمیز را ندارند.

مدیران ارشد هم نقش مهمی دارند. وقتی آنها به نماز کم توجه داشته باشند، بقیه

هم جرئت می‌کنند به راحتی نماز نخوانند. اگر مدیر در نماز اول وقت شرکت کند، قطعاً کارمندان به طور گسترده شرکت می‌کنند. برای تقویت این موضوع می‌توانیم هم راهکارهای درون‌سازمانی را پیش‌بینی کنیم و هم راهکارهای بیرون‌سازمانی. یکی از راهکارهای درون‌سازمانی این است که شرایط محیطی لازم را برای نماز فراهم کنیم. مثلاً آراستگی ظاهر محل نماز یا می‌توانیم بین نیازهای معیشتی و نیازهای معنوی پیوند بزیم.

بهبود شرایط انسانی هم مهم است. مثلاً کارمندان را در برگزاری نماز جماعت شرکت بدهیم. به انجام مقدمات برگزاری نماز تشویق‌شان کنیم. بُعد دیگر بهبود شرایط خود نماز است؛ مثل دعوت از پیش نماز شایسته و مختصر برگزار کردن نماز. اینها راهکارهای درون‌سازمانی است.

راهکارهای بیرون‌سازمانی هم همان‌هایی است که در بالا ذکر کردم و اگر موانع بیرون‌سازمانی کنترل شود، رغبت زیاد به نماز ایجاد می‌شود.

امروزه از طریق کانال‌های مختلفی مسائل شهوانی، مادی و تجمل‌گرایی را به جامعه تزریق می‌کنند. تقویت این مسائل، مانع تقویت گرایش‌های معنوی در انسان می‌شود. حکومت اسلامی نسبت به این مسئله وظیفه دارد. یعنی موظف است فضایی را از طریق ابزارهایی که در اختیار دارد، فراهم آورد تا معنویت‌گرایی رشد یابد و اگر کسی به کشور ما قدم بگذارد، بفهمد این کشور با کشوری که دولت‌ش اسلامی نیست، کاملاً تفاوت دارد.

حکومت جایگاهی بسترساز برای اقامه نماز

کند، وظایفی را که در آیات و روایات برای برپایی نماز ذکر شده، محقق کرده است. قرآن نیز به این نکته توجه کرده و می‌فرماید: «الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ» همان کسانی که چون در زمین به آنان توانایی دهیم، نماز برپا می‌دارند و زکات می‌دهند و به کارهای پسندیده وامی‌دارند، و از کارهای ناپسند باز می‌دارند، و فرجام همه کارها از آن خدا است». بنا بر این آیه برپایی نماز یکی از شئون حکومت‌ها است و چنانچه انسان‌های صالح قدرت پیدا کردند، باید این امر را در اولویت قرار دهند.

با بررسی و دقت نظر در آیات قرآن کریم، درمی‌یابیم که یکی از مهم‌ترین وظایف حکومت‌ها و دولت‌ها، اقامه و برپایی نماز است. اما آن چیزی که بیش از تکرار مکرر این وظیفه مهم است، این است که آیا حکومت - با توجه به قدرت و اقتدار خود - می‌تواند در امر نماز وارد شود؟ یا به عبارت دیگر، آیا می‌توانیم نماز حکومتی داشته باشیم؟ برای پاسخ به این پرسش، باید تعریف دیگری از حکومت و نماز و رابطه آن دو داشته باشیم. بنا بر دیدگاه‌های صاحب‌نظران، حکومتی شدن نماز از قداست آن می‌کاهد؛ اما اگر حکومت بستر را فراهم و زمینه‌ها را ایجاد

نصرالله رزاقی

یادداشت

وبسازنامه علمی ترویجی

پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۳ | ۶۰

فتوت

طبرسی در مجمع البیان ذیل این آیه می‌نویسد که واژه تمکین و تمکن به مفهوم اقتدار و امکانات لازم بخشیدن به دیگری و رهنمون دادن دولت و کاری به گونه‌ای شایسته و بایسته است. پس مفهوم آیه این است که اگر دولتی امکانات و قدرت را فراهم آورد و خداوند این قدرت را به او عنایت کرد و ارزانی داشت، باید نماز را بپا دارد.

شایان ذکر است که برپایی و اقامه نماز با خواندن نماز تفاوت دارد. اقامه نماز به این معنا است که در همه عرصه‌ها، نماز معیار و شاخص ما باشد. یعنی صداقت، اتکا به خداوند، خروج از دایره شرک و مواردی از این قبیل، سرلوحه اقدامات ما قرار گیرند و تمام فعالیت‌های حکومت بر اساس آنها تعریف شود. مثلاً در اقتصاد، بحث فراهم آوردن و بسترسازی نماز به صورت مبارزه و ریشه‌کن کردن فقر تجلی می‌یابد. چه اینکه فقر یکی از عمده‌ترین نگرانی‌های بشر در طول زندگی است و با وجود آن مسیر ما به سمت نماز که مهم‌ترین عرصه تعالی و بندگی خداوند است، هموار نخواهد بود. چنانچه دولت بتواند فقرزدایی کند، در راه مبارزه با کفر نیز موفق خواهد بود؛ چراکه مطابق رساله حقوق امام سجاد (علیه السلام) سامان جامعه در گرو ریشه‌کن کردن فقر است و پیغمبر اکرم نیز فرموده‌اند: «کاد الفقر أن یكون کفراً»^۲ نزدیک است که فقر به کفر بینجامد». اگر دولت بتواند فقرزدایی کند و در سیاست آرامش را حاکم سازد، جامعه خودبه‌خود به سمت نماز سوق

داده خواهد شد که همان شاکله فطری هرانسانی است.

نماز مردمی یا حکومتی؟

قطعاً نماز حکومتی موفق نخواهد بود. مطابق روایتی، امام علی (علیه السلام) روزی در مسجد حضور داشتند که شخصی به مسجد آمد، نمازی خواند و قصد ترک مسجد را داشت. امام اول شیعیان او را مجبور کرد که نمازش را دوباره بخواند. زمانی که وی نمازش را خیلی آراسته و طبق موازین خواند، حضرت از ایشان سؤال کرد که: نماز اول بهتر بود یا نماز دوم؟ آن شخص گفت: از لحاظ ظاهر نماز دوم؛ ولی حقیقتاً نماز اول. امام فرمودند: چرا؟ او در پاسخ گفت: نماز اول را برای خدا خواندم، اما نماز دوم را به دلیل ترس از شما خواندم.

اگرچه به ظاهر روایت ساده‌ای است، نکات مهمی را به ما گوشزد می‌کند و آن اینکه نمازی که از ترس حکومت باشد، مد نظر خدا و دین اسلام نیست. نماز باید در فضائی بسیار آرام و برای خدا خوانده شود و نماز حکومتی تا حدودی می‌تواند پاسخگو باشد؛ اما همیشه پاسخگو نخواهد بود و مطلوب حکومت، از چنین نمازی حاصل نخواهد شد.

پی‌نوشت‌ها

۱. حج: ۴۱.
۲. شیخ صدوق، خصال، ج ۱، ص ۱۲.

سید مهدی موسوی

یادداشت

ویژه‌نامه علمی ترویجی

پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۲ / ۶۲

فتوت

جماعت جمعه

بررسی جایگاه نماز جمعه در تحکیم حاکمیت اسلامی

تعبیه شده است تا حرکت جامعه در مسیر اهداف تعیین شده و متناسب با ارزش‌ها، به درستی و با سهولت انجام گیرد. نظام سیاسی در اسلام مستقل و مجزا از دین اسلام و سایر نهادهای اجتماعی و مذهبی نیست؛ بلکه میان همه نهادهای اجتماعی

هر نظام سیاسی برای دستیابی به اهداف خود، نهادها و سازمان‌های حکومتی را در متن جامعه شکل می‌دهد تا در راستای اهداف، ارزش‌ها و اختیارات، به مدیریت اجتماعی بپردازد. در نظام سیاسی اسلام نیز مجموعه‌ای از نهادها و اجزاء حکومتی

و مذهبی همبستگی برقرار است. به عبارت دیگر، تمام احکام مذهبی و مناسک دینی و نهادهای اجتماعی دارای کارکرد سیاسی و حکومتی هستند. امام خمینی در این باره معتقد است: اسلام بزرگ، دین توحید و شکننده شرك و کفر و بت پرستی‌ها و خودپرستی‌ها است. دین فطرت و رهایی‌بخش از قید و بندهای طبیعت و وسواس شیاطین جن و انس در نهان و ظاهر است و دین سیاست مدن و راهنمای صراط مستقیم «لاشرقیه و لاغربیه» است. دینی است که عبادتش توأم با سیاست و سیاستش عبادی است.^۱

یکی از مناسک دینی مهم اسلام، «نماز جمعه» است که نقش برجسته‌ای در جامعه و نظام سیاسی اسلام دارد. فریضه نماز جمعه که هر هفته در شهرهای اسلامی شکل می‌گیرد، از خصائص دین اسلام است و موجب تألیف قلوب مؤمنان و گردهم‌آیی آحاد جامعه می‌شود و به نوعی شکوه امت اسلامی را نشان می‌دهد. نماز جمعه، پیوند میان فرد با جامعه اسلامی، پیوند میان دیانت با سیاست و پیوند میان امام و مأموم است. پیوندی که بر پایه وحدت و یکپارگی استوار است و نشانه‌ای از تفاخر و تکاثر در آن وجود ندارد. در نماز جمعه، جدایی و تفرقه رنگ می‌بازد و اخوت و برادری سایه می‌افکند. نماز جمعه عزت اسلام، شکوه ایمان، اقتدار حاکمیت و ذکر کثیر است. رسانه‌ای فراگیر در جامعه اسلامی و حلقه وصل مردم با حکومت و حکومت با مردم است. نهاد نماز جمعه، هم مظهر قدرت حاکمیت

اسلامی است و هم پشتیبان مردمی و معنوی آن است. به همین جهت دشمنان انقلاب و اسلام، ائمه جمعه کشور را سدر راه خود دانستند و چند تن از آنها را به شهادت رساندند.

دو کارکرد اصلی نماز جمعه

با توجه به این مطالب می‌توان گفت دو کارویژه اصلی نماز جمعه در تحکیم حاکمیت اسلامی عبارت است از:

۱. پشتیبانی و حمایت از حکومت اسلامی؛
۲. نظارت و کنترل بر روند کلی جامعه اسلامی و فعالیت کارگزاران.

۱. پشتیبانی و حمایت از حکومت اسلامی

هر نظام سیاسی برای آنکه بتواند به اهداف خود و تقاضاهای مردم پاسخ دهد، به رفتار حمایت‌گرانه و پشتیبانی پایدار نیاز دارد.^۲ بخش عمده‌ای از این پشتیبانی محصول ارتباط بلند مدت میان اعضای جامعه و نظام سیاسی است. براساس آیه شریفه «إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ»^۳؛ همانا خداوند حال هیچ قومی را تغییر نخواهد داد تا زمانی که خود آن قوم حالشان را تغییر دهند» رمز پایداری و قوام حاکمیت اسلامی در پشتیبانی و همراهی مردم با حکومت اسلامی است. برای حصول ارتباط بلندمدت و پایدار لازم است نهادهایی در جامعه وجود داشته باشند که اعضای جامعه را از اهداف، آرمان‌ها و ارزش‌های نظام سیاسی آگاه سازند و آنها را برای همراهی و پشتیبانی از نظام مجاب کنند. نماز جمعه از مهم‌ترین نهادهای

اجتماعی اسلام است که از چند جهت به تحکیم و پشتیبانی از نظام سیاسی اسلام کمک می‌کند که عبارتند از:

الف) آگاهی بخشی و بصیرت‌افزایی

امروزه نقش آگاهی افکار عمومی در شکل‌گیری، پایداری یا زوال حکومت‌ها و جریان‌ها، امری غیر قابل انکار است.^۴ افکار عمومی در تصمیم‌گیری دولت‌مردان و ایجاد یا گسترش جنبش‌های اجتماعی و سیاسی نقش مهم و اساسی دارند.^۵ نماز جمعه یکی از مهم‌ترین نهادهای سیاسی اجتماعی است که چنین نقشی را به عهده دارد و در فرآیند جامعه‌پذیری سیاسی افراد جامعه، انواع ارزش‌ها و هنجارهای جامعه را به آنان می‌آموزد. این فرآیند آموزش مذهبی و سیاسی در نظام اسلامی، جریانی موقتی و مقطعی نیست؛ بلکه مستمر و همیشگی است و هر هفته مردم گردهم می‌آیند و ارزش‌ها و اعتقادات مذهبی و سیاسی در طول زمان از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. در نماز جمعه علاوه بر بیان و تحکیم زیربناهای اعتقادی و اخلاقی جامعه، به اطلاع‌رسانی اتفاقات روزمره و نیازهای جامعه اسلامی پرداخته می‌شود و مردم از مهم‌ترین اخبار و اطلاعات صحیح روز آگاه می‌شوند. سپس براساس اخبار صحیح به تحلیل و بررسی کارشناسانه وقایع و حوادث داخلی و بین‌المللی پرداخته می‌شود تا مردم بصیرت لازم نسبت به مسائل داخلی و تهاجمات خارجی پیدا کنند. به همین جهت در نماز جمعه دو خطبه وجود دارد. در خطبه اول خطیب به مسائل زیربنایی

اعتقادی و ارزش‌های بنیادین اخلاقی می‌پردازد و براساس منابع دینی و علوم اسلامی، به تحکیم عقاید و اخلاق و احکام شرعی توجه دارد. در خطبه دوم به مسائل روز و وقایع جاری مملکت و جهان اشاره می‌کند و ضمن تحلیل کارشناسانه، مردم را در جریان امور داخلی و بین‌المللی قرار می‌دهد.

ب) بسیج عمومی

از منظر اسلامی، بدون حضور آگاهانه مردم در صحنه زندگی اجتماعی، وفاق اجتماعی و حاکمیت سیاسی اسلام، محقق نمی‌گردد.^۶ از این رو نقش بسیج مردمی و حضور فعال مسئولان مردم در صحنه‌های اجتماعی و سیاسی موجب دوام و پایداری حکومت‌ها و ایجاد وحدت و همدلی میان ملت و دژ محکمی در برابر تهدیدها است. در طول تاریخ اسلام، همواره نماز جمعه نقش بسیار مهمی در وحدت عمومی و بسیج مردمی داشته است. امام جمعه از مسند بلند امامت، وحدت و وفاق اجتماعی را در میان امت می‌گستراند و با تشریح اوضاع جامعه و نیاز حکومت اسلامی، مردم را به همکاری و کمک به دولت اسلامی فرا می‌خواند.

ج) معنویت‌بخشی

در مکتب سیاسی اسلام، ایمان به خدا، زندگی توحیدی، اخلاق و معنویت نقش اساسی در تحکیم نظام سیاسی و دستیابی به عدالت و بسیج نیروها و پیشبرد اهداف دارد. بنابراین اتصال به خداوند و عالم غیب و ایجاد فضائل اخلاقی و رشد معنویات و خصایص برجسته‌ای

همچون استقامت، ایثار و فداکاری، از مهم‌ترین ارکان شکل‌گیری بسیج ملی و موفقیت‌های نظام سیاسی است. قرآن کریم مؤمنین را سفارش می‌کند که همیشه به یاد خدا باشند و ذکر او را بسیار بگویند.^۷ این سفارش و تأکید علاوه بر آثار تکوینی در نظام هستی و شخصیت افراد، در رفتار سیاسی و امور اجتماع نیز تأثیرگذاری فراوانی را به همراه دارد.

در قرآن کریم، نماز جمعه به عنوان ذکر خداوند و اتصال به مبدأ لایزال الهی دانسته شده است که همگان باید به آن بپیوندند و برای ساعاتی هم که شده دنیا را رها کنند.^۸ سفارش به تقوا در هر دو خطبه نماز جمعه و موعظه مردم و همدلی در صفوف نماز جمعه از مهم‌ترین عوامل معنویت‌بخشی آن است.

۲. نظارت و کنترل

سنخ دوم از کارویژه ای نماز جمعه در تحکیم نظام سیاسی اسلام، کنترل و نظارت است. از آنجا که نظام سیاسی اسلام به مسئله شورا و مشورت اهمیت خاصی داده است و مردم می‌توانند به نصیحت حاکمان اسلامی بپردازند، نماز جمعه یکی از بهترین جایگاه‌هایی است که بر پایه فریضه امر به معروف و نهی از منکر، می‌تواند زبان گویای مردم باشد و به نصیحت حاکمان جامعه و مدیران دولت اسلامی بپردازد.

اگر امر به معروف و نهی از منکر، انتقاد و پیشنهاد در جامعه اسلامی فراموش شود، باندهای شرور و تبهکار بر جامعه مسلط

می‌شوند. از این رو خطیب جمعه باید به زبانی بلیغ و ندایی رسا، مشکلات جامعه و نیازهای مردم را به گوش مسئولان برساند و ضمن قدردانی از خدمات شایسته آنان، مشکلات، کم‌کاری‌ها و ضعف‌ها را تذکر دهد.

بیان نقدها از زبان خطیب جمعه و نصیحت دولتمردان نه تنها تضعیف حکومت و دولت‌ها نیست، بلکه یکی از عوامل مهم در رشد جامعه اسلامی و تحکیم دولت است؛ چراکه اولاً نقدها توسط دلسوزان مردم و نظام بیان می‌شود؛ لذا نقش رسانه‌های بیگانه و مخالفان مغرض در کارشکنی و سیاه‌نمایی کم‌رنگ می‌شود. ثانیاً مردم با رصد مواردی که دولتمردان بدان توجه ندارند و فسادانگیز است، مردم می‌توانند و از طریق خطیب جمعه تذکر می‌دهند و آنها را به اصلاح امور دعوت می‌کنند.

پی‌نوشت‌ها

۱. صحیفه امام، ج ۱، ص ۲۷۰.
۲. سید عبدالعلی قوام، سیاست‌های مقایسه‌ای، ص ۳۴.
۳. رعد: ۱۱.
۴. ر.ک: امام خمینی، ولایت فقیه، ص ۱۱۵.
۵. ر.ک: عبدالرحمان عالم، بنیادهای علم سیاست، ص ۳۶۶. همچنین ر.ک: احمد نقیب‌زاده، درآمدی بر جامعه‌شناسی سیاسی، ص ۲۲۸-۲۳۰.
۶. صحیفه امام، ج ۸، ص ۳۷۲.
۷. احزاب: ۴۱؛ آل عمران: ۴۱.
۸. جمعه: ۹.

در عصر ظهور با نماز در غیر عصر ظهور نخواهیم دید. اما چنانچه منظور ما از این عنوان، نگرش‌ها و بازخوردهای نماز در عصر ظهور و همچنین اتفاقات مرتبط با نماز در زمان مورد نظر باشد، امری قابل تصور و حقیقی را در نظر گرفته‌ایم که بررسی آن می‌تواند نکات قابل توجهی در برداشته باشد. به طور کلی، در بررسی اتفاقاتی که برای نماز یا در زمینه نماز در عصر ظهور در جامعه رخ خواهد داد، موارد مختلفی به

بحث نماز در عصر ظهور، بحثی دو پهلو است و می‌توان از دو زاویه به آن نگریست. اگر منظور ما از این عنوان این باشد که خود نماز در عصر ظهور دچار چه تحولاتی می‌شود، به بیراهه رفته‌ایم؛ چراکه «حلال محمد همیشه تا روز قیامت حلال است و حرام او همیشه تا روز قیامت حرام است. غیر او نمی‌باشد و غیر از او چیزی نخواهد آمد». ۱. طبیعتاً وقتی به نماز به عنوان واجبی از واجبات الهی و احکام عبادی دین اسلام می‌نگریم، تفاوتی میان نماز

ذهن می‌رسد که در این یادداشت، به سه محور مهم از این اتفاقات اشاره خواهیم کرد.

۱. تغییرات ظاهر نماز

اولین نکته‌ای که می‌توان در این زمینه مد نظر گرفت، مباحث ظاهری نماز است. در زمان ظهور حضرت حجت (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، تغییراتی را در سطح جامعه در مورد نماز شاهد خواهیم بود که در دو دسته اصلی تغییرات شکلی در امر نماز و نیز تغییر در وجه واجب یا مستحب بودن برخی نمازها جای می‌گیرند. در زمان ظهور، اصلی‌ترین اتفاقی که رخ می‌دهد، بر طرف شدن اختلافات مذهبی و یک‌پارچه شدن جامعه اسلامی است که براساس آن، شاهد متحد الشکل شدن نماز در میان مسلمانان خواهیم بود.

همچنین دو نماز عید فطر و قربان که در زمان غیبت به صورت فرادا خوانده می‌شود و اگر به صورت جماعت بخوانند، باید به نیت رجاء (به امید ثواب جماعت) خوانده شود، در زمان ظهور امام (علیه السلام)، به جماعت خوانده می‌شود. مجموعه‌ای از روایات صحیح که وجوب نماز عیدین را مشروط به حضور امام کرده، در جلد هفتم کتاب وسائل الشیعه آمده است.

نکته حائز اهمیت این است که اطلاق کلمه تغییر در این موارد، نوعی مجاز است و در زمان ظهور، نمازهای مستحبی، واجب نمی‌شود و نمازهای واجب هم به مستحب تبدیل نمی‌گردد؛ یعنی در احکام دین تغییر یا تبدیل صورت نمی‌گیرد. امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) نیز

بر اساس دین اسلام و احکام آن عمل می‌کند.

به طور کلی در آن عصر، اصول و احکام دین اسلام تغییر نمی‌کند، بلکه آن حضرت احکامی را که قبلاً عمل نمی‌شده یا فراموش شده، به مرحله اجرا درمی‌آورد و این همان احیای سنت پیامبر و ظهور اسلام ناب محمدی در زمان ظهور است.

۲. روی آوردن مردم به نماز

در عصر ظهور حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) استقبال و پذیرش مردم به مظاهر دینی بی‌سابقه است. استقبال مردم از نماز جماعت چنان چشمگیر خواهد شد که مساجد کنونی و حتی مساجدی که در آینده ساخته می‌شود، برطرف‌کننده نیاز آنها نخواهد بود.

همچنین در برخی روایات وارد شده است که در بعضی موارد به علت هجوم مردم برای ادای نماز جماعت، در یک مسجد دوازده بار نماز خوانده می‌شود.

با توجه به روایات مورد اشاره، مشخصاً می‌توان گفت در زمان ظهور، به دلیل مجاهدت‌های امام (علیه السلام) و یاران ایشان و همچنین به برکت معنوی حضور ایشان در جامعه، به طور کلی گرایش مردم به مظاهر دینی روزبه‌روز بیشتر خواهد شد که نماز و به طور مشخص تر نماز جماعت، از پررنگ‌ترین این مظاهر دینی خواهد بود و مورد توجه حداکثری قرار خواهد گرفت. در زمان ظهور، قرآن و نماز و مسجد جایگاه حقیقی خود را پیدا می‌کنند. تعلیم قرآن به یک فرهنگ عمومی تبدیل می‌شود. امام

علی (علیه السلام) در روایتی می‌فرمایند: «گویا شیعیان خود را می‌بینم که در مسجد کوفه، خیمه‌ها زده و قرآن را بدان گونه که نازل شده به مردم می‌آموزند». ۴. به این صورت است که مسجد مکان تعلیم و تربیت دینی می‌شود و نماز. که اصلی‌ترین عبادت است. خالصانه انجام می‌شود. خداوند در تبیین آن روزگار می‌فرماید: «يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا» عبادت می‌کنند مرا و نسبت به من چیزی را شریک قائل نمی‌شوند». در آن دوران زینت‌ها و بناهای اضافی مسجد از بین می‌رود تا این مکان به درستی محل مناجات و عبادت باشد.

۳. نمود عینی آثار نماز در جامعه

در آیات و روایات مختلف و متعاقباً در کتب اخلاقی، آثار بسیاری برای نماز ذکر شده است. با توجه به آنچه در سطور قبل بیان شد، با ظهور و حضور حضرت در جامعه و با تبیین دین و ارزش‌های دینی توسط ایشان، گرایش مردم به مظاهر دینی از جمله نماز بیشتر و بیشتر خواهد شد. از طرفی سطح کیفی عبادات از جمله نماز هم تحت تأثیر حضور امام (علیه السلام) و تبیین دین توسط ایشان و برکات معنوی حضور ایشان افزایش خواهد رفت. در چنین وضعیتی، آثاری که برای نماز شمرده شده نیز در میان مردم بیشتر خواهد شد و نمود عینی آثار نماز در جامعه، موجب ایجاد برکات زیادی خواهد شد. برخی اتفاقات و برکات زمان ظهور که در روایات متعدد به آن‌ها وعده داده شده، همچون از بین رفتن فساد در جامعه و اعتماد مردم

به یکدیگر، از جمله آثار مطلوب نماز است که در دوران ظهور به صورت وسیع و جامعه نمود عینی خواهند داشت. پس نماز به عنوان یکی از بزرگ‌ترین و مهم‌ترین شعائر دینی دین مبین اسلام و عامل ارتباط مخلوق با خالق، در زمان ظهور حضرت حجت (عجل الله تعالی فرجه الشریف) به اوج عظمت واقعی خود می‌رسد و به راستی شناخته خواهد شد. بر اثر این شناخت، نماز، جایگاه خود را در جامعه و در میان مردم پیدا خواهد کرد و با روی آوردن مردم به نماز و بهره‌مندی از آثار و برکات آن، جامعه به سوی سعادت رهنمون خواهد شد.

به عبارت بهتر می‌توان گفت حضرت امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) با ظهور بابرکت خود، در راستای احیای امر نماز به نحوی که مورد نظر پدران بزرگوار آن حضرت بوده تلاش می‌کنند و در سایه این مجاهدت و احیای نماز واقعی در جامعه، شاهد بروز برکات فراوانی خواهیم بود. به امید آن دوران.

پی‌نوشت‌ها

۱. امام صادق (ع) فرمودند: «حَلَّالٌ مُّحَمَّدٍ حَلَّالٌ أَبَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَ حَرَامُهُ حَرَامٌ أَبَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. لَا يَكُونُ غَيْرَهُ وَلَا يَجِيءُ غَيْرُهُ». کلینی، کافی، ج ۱، ص ۵۸.
۲. همان، ج ۴، ص ۴۲۷؛ محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۷۵.
۳. محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۷۵.
۴. همان، ص ۳۶۴.
۵. نور، ۵۵.

ویژہ نامہ علمے ترویجے

۶۹ پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۳

عقوت

نماز در آن سوی مرزها

بررسی کلی اقامه و امکان ترویج نماز در دنیا

میرخلیلی

مهاجر و کسانی که بومی نیستند؛ ۲. مسلمانان بومی، چه کسانی که تازه مسلمان شده‌اند و چه کسانی که از

در یک تقسیم‌بندی کلی می‌توان مسلمانان مقیم کشورهای غیراسلامی را در دو گروه جای داد: ۱. مسلمانان

خانواده‌های مسلمان هستند و براسلام متولد شده‌اند.

برای درک شرایط اقامه نماز و سایر فرایض دینی این گروه از مسلمانان، موقعیت کشورهای آنان را باید در نظر گرفت. برخی کشورها، بدون حکومت اسلامی اند یا کشورهایی هستند که دولت‌های معاند و مخالف اسلام

دارند؛ مانند انگلستان، سوئد، کانادا. بعضی کشورها دولت‌های خنثی دارند و حضور گروه‌های مخالف اسلام در آنها کمتر است؛ مانند چین، هند و روسیه. در نهایت برخی کشورها تبلیغات اسلام‌هراسی و جهل مردم در آنها زیاد است؛ مانند آفریقای مرکزی و میانمار.

تفاوت خاستگاه دینی هر فرد که با توجه به تقسیم‌بندی بالا به مسلمان‌زادگی و اسلام‌گزینی تعبیر می‌شود، در مقتضای سیاسی و فرهنگی کشوری که در آن زیست و زندگی وی قرار دارد، میزان توجه و امکان اقامه و ترویج نماز را برای وی فراهم می‌سازد. این نکته‌ای است که باید به آن توجه کرد.

با این حال در نگاهی کلی برخی موانع به طور مشترک در میان همه مسلمانان ساکن کشورهای غیراسلامی. البته با شرایط و مقتضیات متفاوت. به چشم می‌خورد که عبارتند از:

۱. با توجه به اینکه بیشتر تازه‌مسلمانان از مسیحیت و به خصوص از کاتولیک به اسلام گرویده و پیش از اسلام‌گزینی شریعت نداشته‌اند، به احکام خیلی پایبند نیستند. این گروه، اسلام را به

دلیل نگاه اجتماعی. سیاسی و البته اخلاقی آن برگزیده‌اند. عدم آگاهی دینی درباره بُعد اجتماعی و سیاسی نماز در قالب نماز جماعت و نماز جمعه، آنها را به حضور در مساجد و مصلی‌ها بی‌انگیزه نموده است و این مانع بزرگی بر سر اقامه و ترویج نماز به شمار می‌رود.

البته برای مطالبی که بیان شد، می‌توان علت‌هایی چون عدم دسترسی آسان به آموزه‌های اسلامی و اسلام‌هراسی را نیز برشمرد؛ موانعی که از مشکلات زندگی در جوامعی است که حکومت غیردینی دارند.

۲. دومین مانع مشترک اقامه و ترویج نماز در حکومت‌های غیراسلامی، کمبود مبلغ اسلامی است. مبلغینی که در کار تبلیغ مهارت داشته و توانایی درک و تطبیق با وضعیت و مقتضیات فرهنگی کشوری را که در آن مأمور و ساکن هستند، داشته و بتوانند با مردم و حتی پیروان و رهبران مذهبی سایر ادیان و فرق ارتباط برقرار کنند.

وجود مبلغ دینی، اتحاد و شوق و آگاهی دینی به طور اعم، و آگاهی افراد درباره نماز را به طور اخص افزایش می‌دهد. مسلماً این امر باعث درک اسرار فردی و اجتماعی اقامه نماز می‌گردد و چه کسی است که نداند بزرگ‌ترین عامل و شیوه ترویج نماز، اقامه نماز است؛ چه به صورت اجتماعی آن در نماز جمعه و جماعت، و چه به صورت فردی آن در اقامه نمازهای پنج‌گانه؟

سجاده ای در آفریقا

در نظر می‌گیرند. برای شروع کار هم عمدتاً کشورهای آفریقایی خصوصاً کشورهای شرق آفریقا یا جنوب آفریقا مد نظر است. بنده توفیق داشتم که ماه رمضان برای تبلیغ در کشور اوگاندا حضور داشته باشم.

◀ **آیا نظام حاکم بر کشور اوگاندا اسلامی است؟**

نظام حاکم، جمهوری است و مذهب غالب مردم، مسیحیت است.

◀ **مسلمانان اوگاندا چه وضعیتی دارند و برای اقامه نماز با چه مشکلاتی مواجه هستند؟**

من مقدمه‌ای را عرض کنم تا مطلب بهتر و واضح‌تر تحلیل شود. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید نماز را اقامه کنید؛ نمی‌فرماید نماز بخوانید. اگر نماز ارتباط با عالم غیب و اظهار بندگی به درگاه خدای تبارک و تعالی است، که حقیقتاً هم این‌گونه است، طبیعتاً

حجت‌الاسلام و المسلمین حمید سعادت مدیر گروه زبان انگلیسی مرکز تخصصی مهدویت از جمله روحانیونی است که با توجه به آگاهی به مسائل و دانش روز، فرصت حضور و تبلیغ در خارج از کشور را داشته است. با ایشان درباره وضعیت اقامه و ترویج نماز در قاره آفریقا گفتگویی داشتم که در آن نکات جالبی مطرح شده است.

◀ **جناب سعادت با تشکر از وقتی که در اختیار بنده قرار دادید، به عنوان اولین سؤال خلاصه‌ای از چگونگی اعزام و کشوری که به عنوان مبلغ به آنجا اعزام شدید، بفرمایید.**

بنده دوره زبان را در مرکز تخصصی مهدویت گذراندم و بعد وارد جامعه المرتضی یا مرکز تبلیغ بین‌الملل سابق شدم. آنجا طبق برنامه‌ای که دارند، برای دانش‌پژوهان دوره‌های تبلیغی اعزام به خارج از کشور را

راه و روش درست نماز خواندن را خدا برای ما مشخص خواهد کرد. در قرآن کریم همه جا صحبت از اقامه نماز است. صحبت از خواندن نماز، قرائت نماز و به جا آوردن یک سری حرکات یا خواندن یک سری الفاظ خاص نیست.

به نظر می‌رسد که بحث اقامه نماز باید در دو زمینه بررسی شود. یک بحث فردی اقامه نماز و یکی بحث اجتماعی نماز که من می‌خواهم از طریق بحث اجتماعی نماز، به این سؤال شما پاسخ دهم. اقامه نماز یعنی برپا داشتن نماز. اقامه از ماده قیام می‌آید که نقطه مقابل قعود است. برپا داشتن نماز نشانگر این است که خداوند از ما فقط خواندن الفاظ نماز را نمی‌خواهد. اگر نماز طبق روایات ما ستون دین است و به تعبیر لطیف بعضی از بزرگان، ستون برافراشتنی است، این به معنی عدم اهمیت مسائل فردی نماز نیست؛ بلکه در بستریک احساس و درک درست از نماز است که وجه اجتماعی آن ایجاد می‌شود که شاید مهم‌ترین مصداق آن نماز جمعه و جماعت باشد که با بحث شما مرتبط است.

بحث نماز و اقامه نماز را در کشورهای خارجی را به نظرم باید در دو بخش تقسیم‌بندی کنیم. یکی کشورهای اسلامی و غیراسلامی و دیگری خود موضوع نمازگزار و اقامه نماز در هر یک از این کشورها که بحث فردی و اجتماعی‌اش را باید لحاظ کرد.

کشورهای غیراسلامی را هم باز تقسیم‌بندی کنیم تا مطلب واضح‌تر بیان شود. به عنوان مثال یک وقت بحث درباره کشورهای اروپایی و آمریکایی و کشورهای به اصطلاح غربی است و یک وقت مثل همین مصداق

ما، منظور کشورهایی مثل کشورهای آفریقایی است.

ظاهراً در کشورهای غربی بحث اقامه نماز از حیث فردی با مانع و مشکلی روبه‌رو نیست. همه افراد آزاداند، ادیان مختلف و افراد با عقاید مختلف می‌توانند به مناسک فردی خود بپردازند. یک شخص می‌تواند در منزل خودش یا بعضاً حتی در کنار یک پیاده‌رو نماز بخواند. اما بحث اقامه نماز از جنبه اجتماعی‌اش، برپایی جمعه و جماعات ملاحظات و محدودیت‌های خاص خودش را دارد؛ مخصوصاً در سال‌های اخیر و با اسلام‌هراسی که تبلیغ شده، طبیعتاً کار یک مقداری دشوارتر شده است. اما مشخصاً درباره کشورهای شرق آفریقا که بنده تجربه حضور در یکی از این کشورها یعنی اوگاندا را داشتم، بحث اقامه نماز از این دو حیث؛ یعنی بحث فردی و اجتماعی، مساعدتر است. یعنی افراد هم از حیث فردی برای اقامه نماز به نوعی آزادتر هستند و هم از حیث اجتماعی و برگزاری جمعه و جماعات. شاید دلیلش هم این باشد که این سرزمین‌ها برای پذیرش احکام دین مستعدتر هستند.

◀ در چه شهری ساکن بودید و وضعیت در آنجا برای اقامه نماز از همین دو حیثی که فرمودید، یعنی اجتماعی و فردی چگونه بود؟

من در شهر جینجا ساکن بودم که در فاصله هفتاد کیلومتری کامپالا، پایتخت اوگاندا قرار دارد. در این شهر مسلمانان زیادی زندگی می‌کنند؛ هرچند که ادیان و مذاهب دیگر هم آنجا حضور دارند. جالب اینکه به فاصله کمتر از دویست متر، در یک منطقه معبد هندوها،

معبد سیک‌ها، کلیسا و یک مسجد اهل سنت قرار داشت. یعنی تمام ادیان و مذاهب پایگاه‌های مذهبی خودشان را داشتند. ما در مسجد اهل‌البیت (علیهم السلام) که در جنب یک مدرسه علمیه بود و تنها مسجد شیعه آن شهر بود، مستقر بودیم و برنامه‌های تبلیغی و نماز جماعت و سایر فعالیت‌های تبلیغی را برگزار می‌کردیم. از آنجا که حکومت غیراسلامی بود، تعصبات خاص اهل‌تسننی که در حکومت‌های کشورهای اسلامی وجود دارد، در آنجا وجود نداشت؛ لذا حضور وهابیت و سلفی‌ها در آنجا کم‌رنگ بود. همه ادیان آزاد بودند. روی این اساس بین شیعه و سنی خصومت نبود. جالب آنکه اهل‌سنت به مسجد ما می‌آمدند و بعضاً در صفوف نماز جماعت شیعه می‌ایستادند.

◀ این به خاطر عدم حضور وهابیت بود؟

تندروی‌ها و تعصبات خاص و اختلافات و درگیری‌های فرقه‌ای در آنجا خیلی کم‌رنگ بود. این قضیه برای من خیلی جالب بود که اهل‌سنت در نماز ما شرکت می‌کردند و بعضاً صحبت‌ها را هم گوش می‌کردند.

◀ مسلمان‌های اوگاندا به چه وجه نماز بیشتر توجه می‌کردند؟ وجه اجتماعی یا وجه فردی؟

بیشتر وجه اجتماعی. حدود چهل درصد مردم آنجا مسلمان هستند و از این چهل درصد، حدود ده درصد یا شاید کمتر شیعه. اهل‌سنت به جمعه و جماعات توجه ویژه‌ای دارند. به تبع آنها، شیعیان که در اقلیت بودند، نسبت به حضور در جماعات اهتمام ویژه‌ای پیدا کرده بودند و در نماز جماعت به طور گسترده شرکت داشتند.

◀ دولت اوگاندا چگونه به این مسئله توجه داشت؟ نقش حمایتی و تسهیلاتی به طور ویژه ایفا می‌کرد؟ می‌خواهم مقایسه‌ای داشته باشیم بین حمایتی که در کشورمان از نمازگزار و اقامه نماز می‌شود با یک حکومت غیردینی.

طبیعتاً جمهوری اسلامی ایران را با سایر کشورهای اسلامی هم نمی‌شود مقایسه کرد، تا چه رسد به کشورهای غیراسلامی. وضعیت تبلیغات و عمق کار فرهنگی نسبت به نماز و اقامه آن، چه در وجه اجتماعی و چه در وجه فردی، یعنی رفتن به باطن و اسرار و برکات نماز، شاید در کشورهای اسلامی هم به اندازه ایران نباشد. حتی در کشوری مثل عربستان که کانون توجه همه مسلمانان جهان است، گرچه اهتمام ظاهری را به نماز جماعت می‌بینیم، اما نمی‌توان حقیقتاً اسم آن را اقامه نماز گذاشت. نمازی که از فحشاء و منکر بازمی‌دارد؛ از ظلم کردن و ظلم پذیرفتن بازمی‌دارد؛ از همراهی با دشمنان خدا و دین خدا بازمی‌دارد؛ آیا چنین نمازی در عربستان اقامه می‌شود؟ پس وضعیت کشور ما یک وضعیت خاصی است که البته باید رو به بهبودی برود. به برکت کارهایی که صورت گرفته، مخصوصاً از طرف ستاد اقامه نماز، ان‌شاءالله افق آینده خیلی روشن خواهد بود. منتها واقعیت این است که کشور غیراسلامی طبیعتاً اگر با مسلمانانش عناد نداشته باشد، حداقلش این است که بی‌تفاوت است و از آنها حمایتی نمی‌کند. کشورهای شرق آفریقا معمولاً با اسلام عنادی ندارند. همان‌طور که هندو، بودا، زرتشتی، مسیحی، یهودی آزاد هستند، مسلمانان هم به عنوان یک اقلیت

دینی آزاد هستند.

بحث حمایت از مقوله نماز وجود ندارد؛ چون اساساً بحث حمایت از مسلمان وجود ندارد. حکومت در اوگاندا یک حکومت مسیحی است. منتها الحمدلله در این کشور به مانند بسیاری از کشورهای شرق آفریقا در بین مسلمان‌ها تشکیلات منظمی وجود دارد که نظر من مشخصاً روی شیعیان دوازده امامی است.

◀ در مورد این تشکیلات توضیحی می‌فرمایید؟

خوجه‌های هندی گروهی از شیعیان دوازده امامی هستند که تشکیلاتی به همین نام در آنجا دائر کرده‌اند. اینها در قرن ۱۹ به کشورهای آفریقایی مهاجرت کرده‌اند. این تشکیلات تمام امور مذهبی، فرهنگی و حتی امور اقتصادی، بهداشتی، درمانی و آموزشی تمام مسلمانان، خصوصاً شیعیان آنجا را سامان‌دهی می‌کند. به برکت تشکیلاتی که شیعیان آنجا دارند، کارها خیلی سهل شده است.

این شیعیان می‌توانند شیعیان بومی آنجا باشند که آفریقایی و ساکن آنجا هستند یا افرادی باشند که از هندوستان آمده و آنجا ساکن شده‌اند. مابیه دعوت یکی از مؤسسات همین تشکیلات، یعنی مؤسسه بلال میشن به آنجا دعوت شدیم که مجموعه‌ای از تجار هندی این تشکیلات را حمایت می‌کنند. آنها بر امور مذهبی کشور اوگاندا نظارت دارند و حمایت‌های مالی و تبلیغی را برعهده دارند. البته گفتن این نکته هم خالی از لطف نیست که این تشکیلات حتی در کشورهای اروپایی و آمریکایی هم فعالیت می‌کند در اوگاندا این

گروه پشتوانه خوبی هستند برای حمایت از امور مذهبی؛ خصوصاً بحث نماز. همین قدر که زمینه را در قالب مساجدی مهیا کردند، بسیار مهم است. متأسفانه تعداد مسجد در این کشور کم است. به نسبت درصد شیعیان، مسجد شیعیان هم طبیعتاً کمتر است. در شهر جینجا اهل سنت چندین مسجد داشتند؛ ولی شیعیان فقط یک مسجد داشتند.

ساختمان مسجد خیلی زیبا بود و نماز، هر سه وعده به صورت جماعت اقامه می‌شد. حسن این مسجد این بود که در مجاورت یک مدرسه علمیه بود که تحت نظارت حضرت آیت‌الله وحید خراسانی اداره می‌شد. نزدیک به ۳۸ طلبه در این مسجد حضور مداوم داشتند. جالب اینکه بین ده تا بیست نفر خانم هم در نماز جماعت شرکت می‌کردند. مسجد مسجد پررونقی بود؛ لذا به نظر من رسید بحث نماز برای آنها بحث جدی‌ای است.

◀ از این فضای زیبا خاطره‌ای هم در ذهن دارید؟

فاصله کمی با یک معبد هندو و یک معبد سیک، کلیسا و مسجد اهل سنت داشتیم. چون مسجد در داخل شهر بود، آن طرف خیابان، مراکز فساد هم دایر بود که صدای موسیقی آن تا پاسی از شب بلند بود. ولی جالب بود که در این همه هیاهو، سه وعده اذان گفته می‌شد و نوای اذان و اشهد «انّ علیاً ولیّ الله» پخش می‌شد. هیچ ممنوعیتی نبود. حتی در شب‌های قدر بلندگو را روشن می‌گذاشتیم؛ چون متأسفانه هم‌زمان صدای موسیقی بلند بود. حتی سیستم حکومتی آنجا با این قضیه هیچ مشکلی نداشت.

مراسم احیاء شب‌های قدر و قرآن به سر گرفتن را برای اولین مرتبه در آن مسجد انجام می‌شد. برای من آموزنده بود که بعد از نماز، دعای فرج را می‌خواندند. وقت سلام دادن به تک‌تک چهارده معصوم سلام می‌دادند. حتی به حضرت معصومه و حضرت ابوالفضل العباس (علیهما السلام) سلام می‌دادند. این در حالی بود که بلندگو صدای آنها را پخش می‌کرد. اسامی مبارک و احادیثی که از اهل بیت (علیهم السلام) خوانده می‌شد، در آن فضا پخش می‌شد و الحمدلله هیچ کس ممانعتی نمی‌کرد.

◀ **حضور روحانیون مسلماً باعث رونق چنین فضاهایی است، حضور آنها چگونه بود؟ شما از این حیث مشکلی را مشاهده نکردید؟**

آنجا روحانی به این معنا که ما می‌گوییم، ندارد. پنج نفر از فارغ التحصیلان جامعه المصطفی بودند که از بومی‌ها بودند و تحت عنوان طلبه در آنجا فعالیت می‌کردند؛ منتها مثل ما ملبس نبودند. مسجد در کنار مدرسه علمیه بود، به همین علت الحمدلله حضور آقایان طلاب و اساتیدشان در مسجد پررنگ بود. در همین حد این حضور را من آنجا شاهد بودم؛ ولی روحانی به آن معنا که در کشور ما وجود دارد، طبیعتاً آنجا وجود ندارد.

◀ **به عنوان سوال آخر شما چه پیشنهادی برای بهبود اقامه نماز در آنجا دارید؟ یعنی چه مشکلی را حس کردید که اگر مرتفع شود وضعیت بهتر خواهد بود؟**

به نظر من زمینه مهیا است و مشکلی برای زمینه‌سازی اقامه و ترویج نماز در آنجا نیست. مشکلی که وجود دارد، این است که

همان‌طور که کشورشان ضعیف و استعماری است و مسلمان‌ها و خصوصاً شیعیان در وضعیت خاص معیشتی و اقتصادی قرار دارند، این فقر و محرومیت و استضعاف در قسمت دینی و آشنایی با معارف اسلامی هم وجود دارد. من بارها دیدم که یک سری از مسلمات احکام فقهی در بحث نماز رعایت نمی‌شود.

آمیختگی شیعه و سنی و نداشتن تعصبات مذهبی، با آنکه یک نقطه قوت است، ولی متأسفانه باعث شده بود که یک نوع آمیختگی و تلفیقی به وجود آید؛ به طوری که بعضی‌ها مشخص نبود شیعه هستند یا سنی! مثلاً یک شیعه به تقلید از اهل سنت سرو پای خودش را به سبک آنها شستشو می‌داد یا در صف نماز جماعت از مهر استفاده نمی‌کردند؛ امادست‌هایشان را به حالت شیعیان انداخته بودند. یا خانم‌ها در نماز جماعت، در حدود پنج یا شش متر از صفوف آقایان فاصله داشتند. اینها نشان می‌دهد که باید خیلی کار شود و فعالیت‌های تبلیغی باید گسترش یابد. احکام نماز، اسرار نماز، آداب نماز، باید مدام تذکر داده شود. الحمدلله مستعدند و مشتاق و شیفته؛ منتها احکام فقهی خصوصاً فقه شیعه جعفری اثنی عشری، باید بیشتر تبلیغ شود تا مرز احکام عبادی‌شان را با اهل سنت بیشتر مشخص کنند؛ در عین حالی که اتحاد و همدلی‌شان را حفظ می‌کنند.

این نکته‌ای بود که به نظر می‌رسید باید به آن توجه شود. برای رفع این مشکل، اعزام مبلغ یا تربیت مبلغین بومی با این رویکرد که احکام را جدی‌تر بگیرند، باید در دستور کار قرارگیرد.

داشته‌های من، حسرت‌های او

گفتگو با شیدا حسین طلبه آمریکایی

ویژه‌نامه علمی ترویجی

پیش شماره دوم / زمستان ۱۳۹۲ | ۷۶

قنوت

صحبت از شیدا حسین است، طلبه جوانی که چند ماهی از حضور او در ایران می‌گذرد و برای گفتگو و دیدارمان توجیه‌تر از آن بود که فکرش را می‌کردم. آرام بر روی صندلی اتاق گفتگوی نشریه قنوت نشست و خودش صحبت را آغاز کرد و یک راست رفت سر آنچه مد نظر من بود؛ نماز جماعت. موضوع نماز جماعت در شرق و غرب

علی‌رغم چهره سرد غربی، رفتار گرمی داشت، اولین چیزی که به خاطر رسیدن این بود که شاید هم‌کیشی و مسلمان بودن من دلیل رفتار مثبت و صمیمانه او با من است، اما: آفتاب آمد دلیل آفتاب، طلبه جوان آمریکایی اصالتی هندی داشت و شخصیت و نگاه گرم او شاید بیش از هر عاملی متأسی از شخصیت شرقی بود.

تفاوت‌های زیادی دارد. اول اینکه بیشتر مردم آنجا هنوز متوجه نشدند که نیت نماز چیست؟ و اهمیت نماز جماعت را نمی‌فهمند. ولی با گذشت زمان این فکر عوض شده و مردم به متوجه نماز شده‌اند. هرچند برای نماز جماعت مشکل داریم. مثلاً در آمریکا بعضی از شهرها مسلمانان زیادی دارند ولی در بعضی شهرها کم هستند. آنجایی که کم هستند مردم نمی‌توانند نماز جماعت بخوانند. ولی شهرهایی مثل هیستون تگزاس مسلمانان زیادی داریم. برای ما شیعه یا سنی بودن مهم نیست. مهم این هست که او مسلمان است. چون بدون این نمی‌توانیم کارها را ادامه دهیم. در آنجا ما مثل اینجا نماز جماعت نداریم. اینجا مردم هر جایی، مثل مدرسه، اداره و ... می‌توانند نماز جماعت بخوانند ولی برای ما آنجا این طور نیست و خیلی مشکل است. ولی در دانشگاه شیعه و سنی تصمیم گرفتیم که وقت نماز، نماز بخوانیم. به قسمت پذیرش رفتیم و اجازه گرفتیم که وقت نماز، نماز را به جماعت بخوانیم. بیشتر وقت‌ها امام جماعت سنی‌ها هستند، شاید چون یک تفاوت بزرگ بین سنی و شیعه این هست که سنی‌ها برای نماز جماعت اهمیت زیادی قائل هستند. اگر ما پنج نفر شیعه باشیم حاضر نیستیم که یک نفر امام جماعت باشد و نمازمان را جدا می‌خوانیم. ولی چون رهبر (آیت الله خامنه‌ای) برای نماز جماعت تأکید دارند ما کوشش می‌کنیم با سنی‌ها باشیم و با آنها نمازمان را بخوانیم. در اینجا که مردم هستند، نماز جماعت یکی از نعمت‌هایی است که دارند و نمی‌دانند، در دانشگاه، اداره و ... مسجد وجود دارد. حتی وقتی که

شما در قطار یا در فرودگاه هستید می‌توانید نماز بخوانید. من خودم تجربه کرده‌ام چون خیلی مسافرت می‌روم در آنجا فقط می‌شود نماز خواند ولی نه نماز جماعت، چون نماز جماعت مشکل است. اول اینکه قبله کجاست؟ در اینجا در هر مکانی نشانه برای قبله است و یک مکان برای خواندن نماز آماده است. ما در فرودگاه باید برویم از مدیریت و نگهبان آنجا اجازه بگیریم که لطفاً به ما اجازه دهید که ما دو رکعت نماز بخوانیم.

با خودم فکر می‌کنم آیا برای من هم همین‌گونه است؟ من هم قدر نعمت بزرگی مثل حکومت اسلامی و نماز جماعت را نمی‌دانم؟ باید خودم را جمع و جور می‌کردم و لبخندم را حفظ می‌کردم تا دلگرم‌تر برایم بگویند داشته‌های خودم را و نداشته‌های مسلمانان غریب در جامعه آمریکا را ...

چون که سنی‌ها به نماز جماعت تأکید دارند بچه‌های آن‌ها یک فکر دیگر دارند. ولی برای ما بچه شیعه‌ها مشکل است که آنها به ما بگویند ما نمی‌توانیم نماز جماعت بخوانیم چون که تلفظ ما فرق می‌کند و مشکل دارد. برای همین وقتی ما بزرگ می‌شویم فکر می‌کنیم که بهتر است نماز را جدا بخوانیم. وقتی که اینجا آمدن یکی از روحانیون بزرگ را در نماز جماعت دیدم، خوشحال شدم که با لحن معمولی مثل من نماز می‌خواند. در اینجا با فاصله چند دقیقه‌ای از خانه مسجد است ولی آنجا این طور نیست، ما باید پانزده دقیقه یا نیم ساعت حتی یک ساعت رانندگی کنیم تا به مسجد برای نماز جماعت برسیم. ما در هیستون ۹ حسینیه داریم. ولی فقط یک مسجد است که آن نماز جماعت دارد.

آرام می‌شود و انگار مطمئن است که من باید بپرسم چرا مسجد نه و چرا حسینیه آره؟ از من می‌خواهد دستگاه ضبط را خاموش کنم و می‌گوید غرب از عقلانیت اسلام می‌ترسد و مسجد و روحانیون بحث عقلانی می‌کنند؛ اما در حسینیه منبر جایی ندارد و...

انگار تک‌انگم داده‌اند، شیدا حسین این را خوب فهمید و از این موضوع گذشت و باز پای حرف‌هایش را در راه همان داشته‌های جامعه من و حسرت‌های مسلمان ساکن امریکا گذاشت.

مردم آنجا به نماز جمعه اهمیت می‌دهند. اما سخت است، ما باید یک نامه بگیریم و ببریم پیش مسئول منطقه و اجازه بگیریم و به نماز جمعه برویم و سپس به سرعت به سرکار برویم.

من: برای شما جمعه یک روز کاری است. جواب: بله. این هم یک مشکل بزرگ است که مردم نمی‌فهمند که روز کار است.

من: پس باید مرخصی بگیرید و بروید. جواب: بله ما باید مرخصی بگیریم.

انگار فاصله میان دردهای او برای خودش و برای کسانی که در آن جامعه زندگی می‌کنند و آنچه من نمی‌دانم، آن قدر زیاد است که باید برود سراغ درد بعدی...

ما برای نماز مغرب خیلی کوشش می‌کنیم. نماز مغرب ساعت ۶ است و ما بین نماز مغرب و عشا یک ساعت، نیم ساعت فاصله داریم...

و باز یک حسرت دیگر چیز دیگری که در اینجا وجود دارد و برای مردم هیچ وقت مهم نیست، وقت نماز است که می‌فهمند چه موقع است. چون وقت نماز می‌توانید صدای اذان را گوش کنید. وقتی از اذان و از وقت نماز می‌گویید، دلم

اذان می‌خواهد با همان صدای صمیمی موذن زاده، بعد از صحبت او تازه فهمیدم که همان بلندگوی مسجد قدیمی شهر که اذان موذن زاده را با آن کیفیت صد سال قدیمی‌تر می‌کند عجب نعمتی بود که قدرش را نمی‌دانستم.

شیدا حسین خودش می‌داند چه از کلام او می‌خواهم و ادامه می‌دهد...

الحمدلله مردم آمریکا با مسلمانان آشنا شدند که این‌ها هم دین هستند و طریقه عبادت‌شان نماز است. اول این طوری نبود. در فرودگاه هیستون در شهر ما یک اتاق خیلی کوچک است که همه ادیان آنجا می‌توانند عبادت کنند. یعنی شما نماز می‌خواهی بخوانی، یا مسیحی هستی، یا هندو هستی می‌توانی آنجا به عبادت بپرداز. ما در دانشگاه این فرهنگ را آغاز کردیم، در رمضان با سنی‌ها برای افطاری یک سفره انداختیم و برای وحدت صحبت کردیم. وقت نماز با آنها نماز خواندیم. نماز آنها قبل از نماز ما است. وقتی که آنها نماز مغرب را تمام کردند ما پنج دقیقه منتظر بودیم و دوباره نماز مغرب برای خودمان خواندیم.

دوست دارم بدانم مردم سایر ادیان در هیوستون ایالت تگزاس وقتی او نماز می‌خواند با او چه برخوردی می‌کنند و رفتارشان چگونه است، منتظر شدم تا جمله‌اش تمام شد و از او این را پرسیدم.

بیشتر تجربه من با مردم آنجا تجربه خوبی بوده است. چون بیشتر مردم آنجا باهوش و منطقی هستند. اینکه یک شخص سیاسی در تلویزیون چه می‌گوید، برایشان مهم

نیست، شما سیاسی‌ها را می‌بینید و بد فکر می‌کنید، ولی مردم بهترین اخلاق را دارند. حتی در یک‌جا من نماز می‌خواندم یک دختر کوچک آمد ولی مادرش گفت: نه نه بیا اینجا، او عبادت می‌کند و به عبادت کردن احترام می‌گذارند.

دوست دارم بشنوم مردم دنیا از اسلام، هراسی ندارند و حقیقت آن را فهمیده‌اند، سؤالم را طور در گوش شیدا حسین با شوق می‌گویم که بگوید آری ...

◀ یعنی مسلمان‌ها توی سراسر دنیا احترام دارند؟

بله. البته در هر جایی مردم جاهل و نژادپرست وجود دارند. در آنجا بین مسلمانان شیعه و سنی مهم این است که در بیرون چه طور باشیم. اگر تمیز باشیم آنها احترام می‌گذارند، ولی کسانی که تمیز نیستند مردم از آنها می‌ترسند.

◀ مثلاً تروریست است؟

جواب: بله. برای همین خیلی مهم است. چون این اخلاق و سنت رسول و ائمه (علیهم السلام) بوده است.

◀ که لباس خوب بپوشید، خوشبو باشید، زیبا باشید؟

جواب: بله همین‌طور است.

وهابی‌ها وقتی با مردم آمریکا برخورد می‌کنند با تندی می‌گویند که باید به دین ما بیایید.

شیدا حسین از یک اتفاق خوب می‌گوید و حال من را بهتر می‌کند از اینکه مسلمانان نسل جدید ساکن در آمریکا در متن زندگی مادی و فساد رایج تکلیف خود را روشن کرده‌اند.

قبلاً این طور بود که ما نماز می‌خواندیم و کار دیگر هم می‌کردیم. ولی اکنون این

طور نیست و بچه‌ها خیلی باهوش هستند، می‌گویند: نه، چون دین می‌گوید: نه و وقتی می‌فهمند، اهمیت می‌دهند و کاملاً سمت راست می‌آیند و وسط نیستند. در گذشته این طور بود که بیشتر وسط بودیم ولی اکنون این طور نیست.

می‌خواهم از نقش دولت آمریکا بدانم، احتمالاً از کارشکنی‌ها یا احیاناً حمایت‌ها، از او می‌پرسم: این مسجدها که در ایالت هیستون و سایر شهرهای آمریکا را، خود مردم ساختند یا دولت آمریکا ساخته است؟ وقتی که مسیحیان خواستند کلیسا بسازند، دولت به آن‌ها زمین و پول می‌دهد. ولی ما برای ساخت مسجد باید از مردم پول جمع کنیم.

◀ یعنی برای کلیسا دولت آمریکا بودجه در نظر گرفته است، اما برای مسجد، شما خودتان باید پول جمع کنید؟

جواب: بله. گرفتن اجازه مسجد هم بسیار مشکل است. حسینیه مشکل نیست. ولی برای گفتن مسجد یک کم مشکل است. به همین دلیل ما با داشتن ۹ حسینیه فقط یک مسجد داریم.

و باز هم اذان

اذان هم از مسجد پخش می‌شود؟

جواب: اذان در مسجد پخش می‌شود ولی در حسینیه این طور نیست.

◀ در بیرون و خیابان پخش می‌شود؟

جواب: نه، این طور نیست.

◀ اذان فقط داخل مسجد پخش می‌شود؟

و صدای اذان، بیرون در خیابان نمی‌رود؟

جواب: نه، نمی‌تواند.

دوست دارم برای اینکه همه ارکان برپایی نماز را در شهر شیدا حسین بشناسم از روحانیون آنجا هم سؤالی کنم، از او

می‌پرسم: اوضاع مبلغ و روحانی مساجد اجتماعات شیعیان چطور است؟

در هیستون الحمدلله روحانی زیاد داریم ولی متأسفانه یکی از مشکلاتی که داریم این است که یک عده روحانی عربی، یک عده روحانی هندی و یک عده هم روحانی ایرانی است و اینها با هم مشکل دارند.

◀ با هم وحدت ندارند؟

جواب: واقعاً نمی‌دانم. دارند ولی تفاوت‌های زیادی دارند.

خسته شده و نمی‌خواهد به روی من بیاورد، دوست دارم به بهترین نحو مصاحبه را با او به پایان ببرم، نظراتش حداقل برای من مهم است، پس از او برای ناداشته‌های جامعه غیر اسلامی راهکار می‌خواهم، پیشنهاد اون حتماً قابل تأمل خواهد بود.

شیدا حسین شما چه پیشنهادی برای بهتر شدن وضعت اقامه نماز مسلمانان آمریکا دارید؟

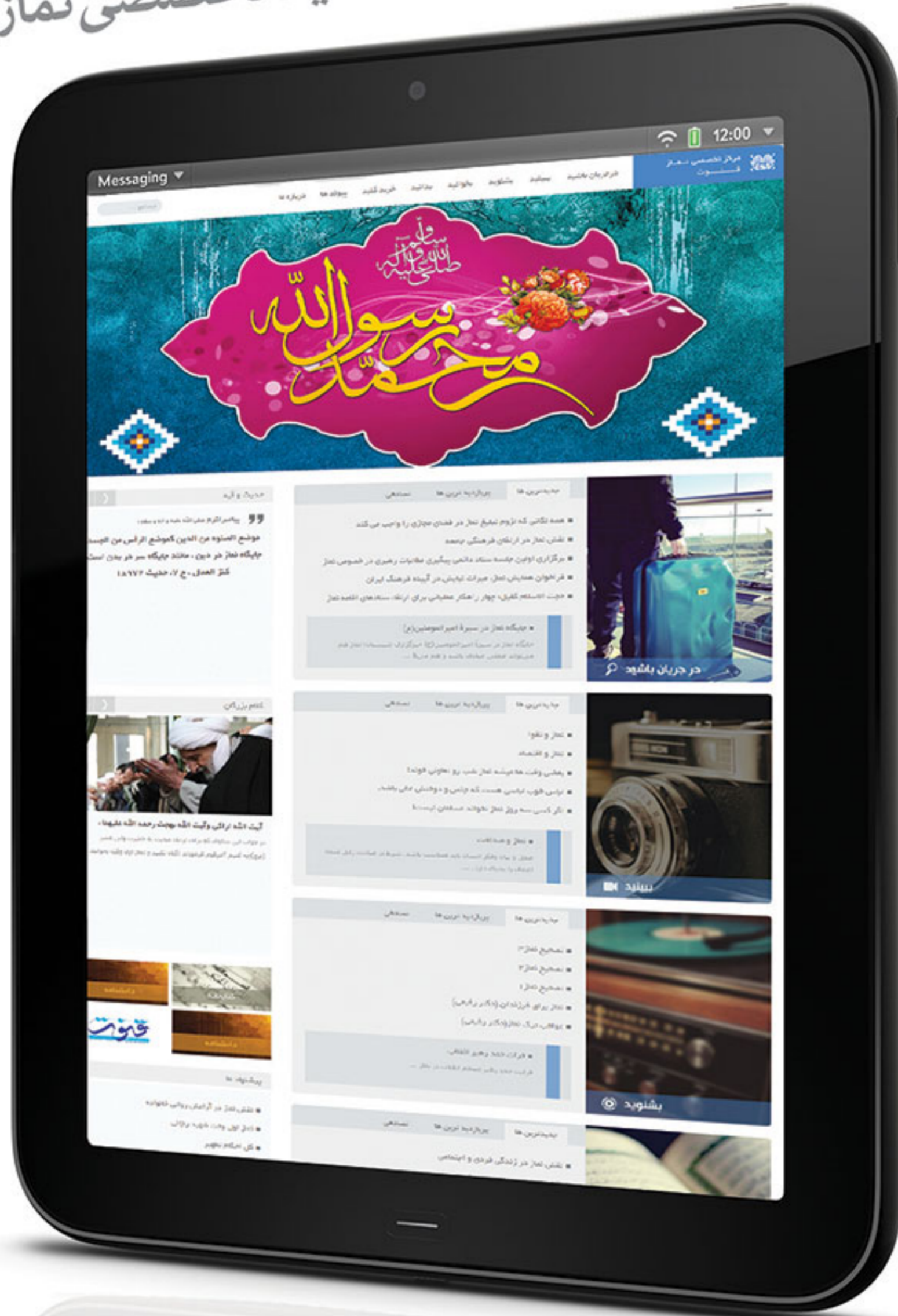
اگر ما وحدت بیشتری داشته باشیم و به مسئول شهر و ایالت بگوییم که نماز برای ما خیلی مهم است و باید برای نماز به ما وقت بدهید، تا در وسط کار بتوانیم جایی برای نماز آماده کنیم، اگر دولت این اجازه را دهد می‌توانیم نمازمان را برای خودمان مهم کنیم.

و حرف آخر ...

مردم اینجا باید شکرگزار این نعمت خداوند باشند و آن چیزهایی که در تلویزیون می‌بینند که آمریکا و غربی‌ها این طور هستند، درست نیست. فرق بین سیاست و مردم زیاد است. همه چیزهایی که در تلویزیون و واتس اپ و ... می‌بینند آنها را باور نکنند. چون من آنجا زندگی کرده‌ام و می‌دانم که زندگی در آنجا چگونه است.

WWW.QUNOOT.NET
اولیت سایت تخصصی نماز

لیست تولیدات مرکز تخصصی نماز

عنوان کتاب	گروه
خاطرات برجسته	کودکان
بهترین جام	
پنجره	
مسابقه قوقولی	
نقشه ای برای کاکلی	
نماز خوردن چه لذتی داره	
تنبلی تپلی	
بدن ما	
دنیای ما	
قوی ترین مردا	
جمعه یکی یدونه	
رضای ریزه میزه	
خدا جون دوست دارم	
باغ نماز	
رنگ نماز	
کارت بازی محراب	
کارت بازی بهترین حافظه	
نماز یاد خدا	
کتاب من	
قشنگ ترین خاطره	
نردبام آسمان	نرم افزار
سجاده های رنگی	
چشمه های پاکی	
باغ نماز	پوستر
جشن تکلیف	
احکام اصناف	
اداب نماز جماعت	
مجموعه پنجره	
راهی به آسمان ۱	
راهی به آسمان ۲	
راهی به آسمان رومیزی	محصولات فرهنگی
یک روز در بیمارستان	
قد سنج کودک	
جورچین	محصولات فرهنگی
بروشور احکام نماز	

و ... پاره‌ای از محصولات دیگر

